

קובץ גליונות

פרשת כי תבא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

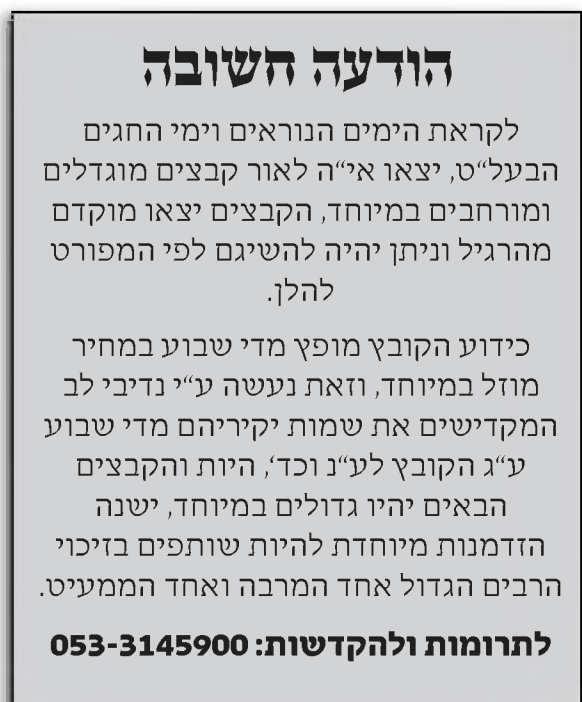
דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ

לע"נ האשה מרת הדסה בת ר' נח ז"ל

נלב"ע בדמי ימיה

כ"ב אלול תשנ"ח תנצב"ה

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424
ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גיליון מס' 193 | פרשת כי תבא
תשע"ו שנה ד'

גליון זה יוצא לע"נ
הרבנית הנה מארע ע"ה
בת הרב יוסף צבי זצ"ל
נלב"ע כ"א אלול
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

'כנראה שהינך מתגאה בתוך הבית' - אמר
מון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

ת"ח אחד שהגיע לבית רבינו
שליט"א סיפר לו שהכין כמות רבה
של יין לכבוד החג, וכל היין החמיץ,
וביקש לשמוע מהגר"ח אולי הוא
יודע את הסיבה לכך...

מון שליט"א אינו חבר ב'אגודת
הכורמים', ובוודאי שהוא אינו יודע
את הסיבה הטבעית להחמצתו של
היין. גם הת"ח שבא לשאול, לא
התכוון לכך. אבל מון הגר"ח יודע
מה שלא יודעים הרבה אחרים...

הוא הביט בפני הת"ח-השואל, ואמר
לו: 'כנראה שהינך בעל גאוה!
והוסיף, 'הינך מתגאה בתוך ביתך,
ומתנהג ביהירות כלפי אשתך!
דבריו של מון הגר"ח קלעו במדויק,
ופניו של הת"ח התכרכמו, בידעו
שכל שאמר הגר"ח, כן הוא המצב
בביתו.

יצוין שהגמרא (בבא בתרא, דף צ"ח
עמוד א') מביאה את הפסוק 'ואף כי
היין בוגד גבר יהיר' וגו', ומיד לאחר
מכן מציינת הגמרא את דברי רב
מרי האומר שהאדם המתיהר לא
מקובל אפילו על אנשי ביתו. (מתוך
הספר החדש 'שמחה בבית')

בכרית שבת 808
זיחק 816078 (כ"ב)

לאחר שאול במהרה מן החנויות
הופיע ויצא לאור עולם במהדורה שניה הספר
הנפלא

לדופקי בתשובה

על סדר הרמב"ם הלכות תשובה
מסודר ומעומד לתועלת הלומדים כתבנית
המשנה ברורה
ומעוסר באלפי הנחות על הגליון שהעיר
בכתב יד קדשו
מון שר התורה

הגאון האדיר רבי חיים קניבסקי שליט"א

ניתן להשיג אצל המחבר: 052-7173020
בחנויות הספרים ובבתי הכנסת

עלי שי"ח

"רבי משה גרשנוביץ זצ"ל"

ביום ראשון השבוע נלב"ע הגאון רבי משה אלעזר גרשנוביץ זצוק"ל. ארזנו בא מניו יורק
שבארצות הברית להלקת נציבי ישיבת פוניביל' בבני ברק.

הגאון רבי משה זצ"ל היה מיידידיו הכי טובים של להבחל"ח רבינו שליט"א. לאורך כל תקופת
מחלתו האחרונה העתיר עליו רבינו ובירכו שוב ושוב. וכששמע על פטירתו אמר מיד בעצב
רב 'ברוך דיין האמת' ובירר על מועד ההלויה באומרו כי 'כדאי הוא רבי משה לבוא לכבד
אותו כבוד אחרון'. ואכן השתתף רבינו שליט"א בלוויה על אף הולשתו, זמן רב יותר משרגל.

כשלמד רבינו בישיבת לומז'א היו ארבעה ידידי נפש ממש, הראשון היה רבי דוב ליפא
וינטרוב (שרביט היה מכנהו בחיבה - רבי ברל) והשני היה רבי נפתלי טפלי (שנפטר בקיצור ימים ושנים
ורבינו טרח להוציא לאור מכתביו שהשאיר) והשלישי היה רבי משה שנל"ב"ע כעת והרביעי רבינו
שליט"א, היו לומדים יחד ושקועים בלימוד וסוגיות הש"ס מסביב ליום. תקופה מסוימת אף
שקדו והוציאו לאור ספר חידושי תורה שכלל חידושים מכל הארבעה, לספר קראו 'מנחת
מנוח' בו מרומז שמות הארבעה.

בתוך ביתו פנימה - סיפר רבינו השבוע קצת על הקשר העמוק שהיה לו עם רבי משה, תוך
כדי שהוא מספר בהתרגשות: 'עם רבי משה למדנו יחד הרבה, למדנו כל מסכת בבא קמא
היטיב, ודיברנו יחד הרבה, הוא היה בנו של הרבי בישיבה קטנה, תפארת ציון, הגאון רבי
יצחק גרשנוביץ שהיה מוכנה ה'אבינקר' (על שם עיירת ז'אבינקא בפולין שם היה כאב"ד). והיה גיסו
של מו"ר מון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל, כשנישא היינו בחתונה שלו, אך זמן קצר אחרי
החתונה הוא היגר לאמריקה מסיבה מסוימת, ושם נשאר עד סוף ימיו, וחבל מאוד על כך.

פעם אחד למד רבינו בעיין רב סוגיא בכלאים עם החברותא, לפתע נכנס אל החדר הגר"ח
משה שהגיע מאמריקה לארץ ישראל לתקופה של כמה ימים, כשהבחין בו רבינו נעמד
ממקומו והתרגש מאוד וקבלו בכזו שמחה וסבר פנים יפות יוצא מן הרגל, ורבינו כל כך
שמה בבואו שמיד התעסק רק איתו, לא ניתן לתאר כמה שמח איתו, ואז החל רבינו לשאול
אותו באיזה סוגיא הוא עסוק כעת ודיברו זמן רב עד שנאלץ רבי משה ללכת (מהחברותא אותה
תקופה - חתן רבי הגר"ש שטינמן שליט"א)

סיפור מרתק במיוחד שאירע בין שני ספרי התורה שבדורנו, גדולי הדור מון רבינו
שליט"א ומון ראש הישיבה שליט"א, (שמענו מפי בעל המעשה). בסיפור זה - הוין מהמסד
העצום שיש בו, מלמד גם על הענווה הפשוטה והאמיתית שניכרת אצל הגדולים שבדור.

וכך הוא דבר המעשה. לפני ימים אחדים ביקש מון רבינו הגר"ח שליט"א מאחד מנכדיו
שילך בשליחותו אל מון ראש הישיבה הגרא"ל שטימן שליט"א ותבקש ברכה בעבורו,
שאל השליח מה לבקש ורבינו שליט"א ביקש בזה"ל: 'שאני יהיה בריא, ללמוד וללמד
לשמור ולעשות'. בהמשך, הנכד עשה כמו שנצטווה מגדול הדור, ופנה אל מון ראש
הישיבה רבי אהרן ליב ושטח את הבקשה שמון רבי חיים מבקש, ומון רה"י ממרום שנותו
חיך, ומיד נתן ברכה מעומק הלב כלשון רבינו "שיזכה להיות בריא ללמוד וללמד לשמור
ולעשות". כאשר חזר הנכד וסיפר לרבינו שליט"א שמיילא את שליחותו אמר לו רבינו אם
יכול לגשת ולבקש עוד בקשה "שאזכה ליראת שמים" כמוכן שהנכד מילא גם את
השליחות הזו במהרה ומון ראש הישיבה בירך "שאכן יזכה ליראת שמים".

כשחזר הנכד ובישר למון הגר"ח את הברכה, לא היה מאושר ממנו. מון שליט"א הודה לו
שוב ושוב על שליחותו.

נדגיש. כי בנוסף לעצם המעשה בו למדים אנו כמה וכמה מוסרי השכל, ניתן גם להוסיף כי
רבינו שליט"א חש על בשרו כפשוטו, את יום הדין, והלא גמרא ערוכה היא כי מי שיש לו
איזה צרה ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. כל דברי הגמרא לובשים אצל רבינו צורה
פשוטה וברורה.

ולאוי נזכר גם אנו להיות בין אלו הנחתמים לחיים טובים ולשלום יחד עם כל בית ישראל אמן.

פשיט על הפרשה

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה" (כו, ב)

פשיט דקרא משמע שמצוה להביא מכל ז' המינים וכ"ה בירו' ביכורים פ"ג ה"ה שנותן בסל כל ז' המינים זה ע"ג זה וה"מ שיש לו כל ז' המינים אבל אם אין לו אלא א' מהן אין מביא אלא ממה שיש לו, וע"ז נאמר אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נותן לך, ומ"מ אם צמח אח"כ ממין אחר מביא עוד הפעם אבל אין קורא אלא פעם ראשונה ולכן כתיב הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי ולא כתיב כל פרי שאינו מעכב. אבל אם יש לו ולא הביא אלא ממין א' צ"ע אם יכול לקרות.

"ארמי אוכד אבי וירד מצרימה" (כו, ה)

ובהגדה לבן בקש לעקור את הכל, לכא' היכן מצינו שלבן בקש לעקור את הכל, וגם מה סמיכות הפסוקים ארמי אבד אבי וירד מצרימה. ויתבאר ע"פ ספר הישר ס"פ ויצא שכשלבן הלך מיעקב שלח שלוחים לעשו שיצא לקראת יעקב ויהרגוהו, ובמדרש הגדול פ' וישלח א' שהטעם שעשו לא הרג את יעקב משום שאנשיו אמרו לו שאם יהרגו את יעקב יהא עליו השטר של כי גר יהי זרעך ויצטרך לירד למצרים ולכן צוה לעמלק נכדו שימתין עד שישתעבדו במצרים ואח"כ יבא עליהם (ועי' בהדר זקנים מבעה"ת ס"פ בשלח שהובא ג"כ המדרש הזה בשינוי) וזהו סמיכות הפסוקים ארמי אבד אבי שרצה להרגו ע"י עשו ולא נמנע אלא משום וירד מצרימה להשתעבד וכן"ל. (טעמא דקרא)

ענייני סליחת והתרת נדרים

א. נוהג לקום באשמורת קודם תפילת ותיקין לומר סליחות בציבור.

ע"י שו"ע ריש סי' תקפ"א.

ח. נוסחאות בהתרת נדרים: משמיט תיבות דיינים מומחים. משמיט תיבות ובשם הויה ברוך הוא. אומר ואפילו נזירות שמשון. ודלא כלוח א"י שכתב להשמיט נזירות שמשון.

ט. אמר לי שיש הרבה הנהגות טובות שלאחרונה מפני חולשתו הפסיק, ולא עשה התרת נדרים מפני שדברים אלו כתוב בהם 'טוב לעשות' כגון לעמוד בחזרת הש"ץ, שהוא עושה כמו שכתוב, וכתוב שטוב לעשות ולכן כשיכל עשה כן, אך כשלא יכול אינו עושה, אכן לפי"ז במנהג שלא מוזכר בשו"ע ונוהג ג"פ נהיה כנדר.

ולכן כשהפסיק לטבול בשבועות בבוקר כמנהגו עשה התרת נדרים כי אין מוזכר בשו"ע. ואמר לי ששוב מצא כן בחיי אדם, כלל ק"ז שמבואר בדן ז' ואילך שאם עשה דבר טוב ונתברר שטעה והחמיר או שעכשיו חולה א"צ התרה כי הוא נוהג כשורה. ועין היטב בשקל הקודש פ"א ה"ז בבה"ל ד"ה קטן.

י. כמה פעמים ביקש שיתירו לו נדר בעניינים שונים ואמר תתירו לי, ואמר אם הייתי יודע הייתי אומר מראש בל"נ וזהו הפתח. ע"י יו"ד סי' רכ"ח ס"ז.

(אלא' הנהגות מרן שליט"א על סדר השו"ע)

א. אינו אומר אחר י"ג מדות כרחם אב וכו' רק בפעם הראשונה בכל יום מימי הסליחות.

ב. במע"ר השייך למרן, כתב בגליון אחר אות ר"ב וז"ל: בדפוס אחר נדפס אין אומרים קודם כל סליחה כרחם אב וכו' כי אם קודם סליחה ראשונה וקודם עקידה בפסוק אין מי כ' שנין החזיר, ע"כ.

ג. ב"ד מדות מכה על לבו כשאומר סלח לנו אבינו כי "חטאנו" וכשאומר מחל לנו מלכנו כי "פשענו". ע"י לעיל סימן ס"ו אות ה'.

ד. אומר אשמנו רק פ"א ולא ג' פעמים הנדפס בסידורים. ע"י מע"ר אות ר"ב.

ה. מכניסי רחמים וכו' (שאומרים בסוף הסליחות אחר תחנון) מדלג לפי שאין מבקשים בקשות ממלאכים. ע"י לעיל סי' ל"ב אות ב'.

ז. בערב ראש השנה אחר שחרית בעודו עטור בט"ת עומד ואומר התרת נדרים בפני שלשה.

מר"ה אלול עד אחר הושענא רבה אומרים מזמור "לדוד ה' אורי וישעי וגו'" (תהילים כ"ז)

תודה, וכדעת הלבוש (אורח חיים סי' תר"ד), דאילו ב"אור שמח" (פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ו) כתב שהבעלים היו אומרים עליו דברי שבח ע"ש. אך י"ל שדברי שבח ג"כ נקרא שיר. (תפלה למשה)

"כי קמו בי עדי שקר ויפה חמס"

יש עדי שקר ממש ויש שאינם אלא יפה חמס כההיא דשבועות ל"א א' דלא לימא לי' קום את ותיקום התם ולא תימא לי' מילתא אלא שיתייירא שתעיד ויודה וזהו ויפה חמס שאין זה חמס ממש אלא נופח חמס.

(טעמא דקרא)

ש. המטה אפרים כתב דשיר של יום קודם לאמירת לדוד ה' אורי וגו' משום דשיר של יום הוי תדיר. וצל"ע דנהי דבכללות שיר של יום תדיר מ"מ המזמור של כל יום בפ"ע הוי פחות תדיר ממנין הפעמים שאומרים לדוד דהוי רק בערך נ' פעמים.

ת. זה מקרי תדיר.

(שיח התורה)

"אחת שאלתי וגו'"

שמעתי מרבינו שכתוב במדרש תהילים דבר אחר אחת שאלתי. אמר לו הקב"ה, בתחלה אתה אומר, אחת שאלתי, שבתי בבית ה'. וחזרת ואמרת, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. אמר לפניו, רבונו של עולם לא יהא העבד שוה לרבו. בתחלה לא באת עלי באחת, שנאמר (דברים י', יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך. ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר (שם) ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו'. הוי, דיו לעבד שיהא כרבו: ויש להבין אכתי מה מתרץ בק סוף סוף הוי ג' דברים ולא דבר אחד אלא נראה לפרש דכמו שבפ' הפסוק "ליראה את ה'" הכוונה ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו, ובאמת הכל דבר אחד, ה"נ אמר דוד אחת שאלתי מאת ה' ופי' הדבר שבבקשה זו כלול בו לחזות בנועם ולבקר בהיכלו. (מנחת תודה)

"ואזכרה באהל זכחי תרועה"

רש"י (תהילים כז, ו) כתב: "הם זכחים שאומרים עליהם שיר". ולכאורה מוכח מכאן שהלויים היו אומרים שירה על קרבן

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

לזכר ולעילוי נשמת
אבינו ר' משה אהרון
בן נחום אלימלך
וואקס נלב"ע כ"ד
אלול התשע"א
נתרם ע"י בנו הרב
נחום אלימלך וואקס
שליט"א

כאיל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

פניני הפרשה

שמירה בכל נפשו

ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך. (כי תבוא כו, טז)
פרש"י בת קול מברכתו הבאת ביכורים היום תשנה לשנה הבאה והי' צריך זכות לשמוע בת קול זו.
צ"ב מנ"ל לפרש שהכונה לברכה ולא לציווי ושמרת זה על לא תעשה ועשית זה על עשה.
ועוד צ"ב דאם הפסוק מדבר על ביכורים מה הכונה את החקים האלה ואת המשפטים איזה חוקים ומשפטים יש בביכורים, ועוד צ"ב מה שייך לומר על מצוה דביכורים ובכל נפשך וכי צריך למסור את הנפש על מצוה זו?

והרמב"ן מפרש את הפסוק לענין שמירת כל המצוות, ולפ"ז י"ל דבכל נפשך קאי על הג' עבירות שצריכים למסור עליהם את הנפש, ועדיין צ"ב שהרי ועשית אותם זה מצות עשה והרי על מצות עשה לא צריכים למסור את הנפש, ועי' ברמ"א יו"ד סימן קנ"ז סעיף א' ומה הכונה ובכל נפשך?

ואפשר לפרש דבכל נפשך אין הכונה למסור את נפשו למיתה אלא כדמפרש הנפש החיים (ש"ב פ"ד ובהמשך) מה שאומרים בפרשה שניה של ק"ש ובכל נפשכם עי"ש וכן כאן הכונה שצריך לעשות את המצוות בכל הנפש.

החפץ חיים מפרש מה שאומרים בברכת אהבה רבה ודבק לבנו במצותיך, דהנה אדם יכול לחיות בלי אברים מסוימים כמו יד ורגל אבל בלי לב א"א לחיות ואנו מבקשים ודבק לבנו במצותיך שנעשה את המצוות עם לב דמצוות הנעשות בלי לב נחשבים כמצוות מתות.

בא עבירה לידו ולא עשאה

אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן שמעון ולוי יהודה ויששכר ויוסף ובנימין. (כי תבוא כז, יב)
פרש"י הפכו ליום פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה.
לשון רש"י הפכו פניהם משמע שהפכו רק את הפנים ולא את כל גופם אלא שעיקר העמידה נקבעת לפי הסתכלות הפנים.
הנה מש"כ רש"י דפתחו בברכה לכאורה הכונה שאמרו ברוך אשר לא יעשה פסל ומסכה וכו'.

וצ"ב הרי איתא בקידושין ל"ט ב' שהיושב ולא עובר עבירה מקבל שכר כעושה מצוה דוקא כשבאת דבר עבירה לידו וניצול מזה, אבל לולא זה אין שכר למי שלא עושה פסל ומסכה?

ואולי בעיקר רצו לומר את האורז אבל הקב"ה לא רצה שיתחילו עם זה ומשונה בירכו תחילה, והמלבי"ם מקשה למה לא כתוב בתורה את הברכות, ועוד מקשה את הקושיא הנ"ל שהיושב ולא עובר עבירה נותנים לו שכר רק כשבא דבר עבירה לידו עי"ש ועי' גור ארי'.

ובעצם הדבר שאמרו שהיושב ולא עובר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה יל"ע כאיזה עשיית מצוה מקבל שכר?

ויל"ד דמקבל שכר כאילו הי' מצווה לעשות את העבירה שלא עבר והי' עושה דיל"ע אם יש לו רק שכר כעושה מצוה או דנחשב לו גם לעשיית מצוה, ונ"מ אם בעת ששוקלין זכויות וחובות של אדם זה, אז העבירות שנמנע מעשייתן נחשבים למנין זכויותיו.

ורבינו יונה בשערי תשובה ג' ט' כתב דהבא דבר עבירה לידו וניצול ממנו גם השכר הזה עיקרו ויסודו מצות עשה שכבש יצרו ביראת אלקים כמו שנאמר את ה' אלקיך תירא עכ"ל ועי' ביאור הגר"א במשלי ג. ח. ויל"ע אם גם לבני נח יש שכר בבא דבר עבירה לידו וניצול ממנה כמו לישראל?

והנה הרמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה כתב דלחסידי אומות העולם יש חלק לעוה"ב. ולכאורה בשלמא מה שלא ייענשו היינו כיון דלא עברו על אחד מהלאוין שנצטוו שלא לעשות, אבל על איזה מצוות נצטוו

דבעבורם יקבלו חלק לעוה"ב אמנם אם נאמר דגם לבני נח יש שכר על כשבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה י"ל דעל זה הם יקבלו שכר. אמנם לאומרים דבני נח חייבין במצוות שכלית וכמש"כ בספר יחזקא' ט"ז מ"ט דאנשי סדום נענשו על שלא החזיקו יד עני ואביון הרי שבני נח מצווין במצוות שכלית א"כ י"ל שיש להם חלק לעוה"ב על קיום מצוות השכליות כמו צדקה וחסד.

ולמש"כ רבינו יונה דהשכר הזה עיקרו על מצות יראת ה' יל"ע אם יראת ה' נחשב מצוה שכלית וא"כ גם הם חייבים בה ולכן אברהם אבינו טען לאבימלך בפרשת וירא כ' י"א רק אין יראת אלקים במקום הזה וגו'.

ובחידושי מהר"ל דיסקין כתוב שנשאל למה לא נכתבו הברכות בתורה, ותירץ שעיקר חידוש הכתוב הוא שיענו אמן על הקללה אבל על הברכות בודאי יענו אמן עכ"ד.

ולפ"ז יתכן שעל עניית אמן על הברכות לא קיבלו שכר כמצווים ועושים כיון שלא נצטוו לענות והנה מי שלא ענה אמן ביטל מצוה אבל מ"מ האורז חל גם עליו.

ורדפוך והשיגוך

ובאו עליך כל הקללות האלה ורדפוך והשיגוך עד השמדך כי לא שמעת בקול ה' אלקיך לשמר מצותיו וחקתיו אשר צוך. (כי תבוא כח, מה)

הנה בברכות לעיל פסוק ב' כתוב והשיגוך ולא כתוב ורדפוך? ויתכן שנרמז בזה קצת ברכה שהקללות יצטרכו לטרוח כדי להשיגו ולא יבואו בקלות, ועוד י"ל דבסוטה ג' ב' איתא כל העושה מצוה אחת בעוה"ז מקדמתו והולכת לפניו לעוה"ב, וכל העובר עבירה בעוה"ז מלפפתו והולכת לפניו ליום הדין, והמהרש"א מפרש את חילוק לשון הגמ' מהידוע כי מעשה האדם מוליד מלאכים כפי מעשיו הן לטובה והן לרעה, ושניה לשונו לפי לשון הכתובים ולפי הענין עד"מ כי העושה מצוה יהי הולך בשמחה ואין צריכה המצוה אלא להקדים לפניו להראות לו הדרך לשם אבל העושה עבירה צריך המוליכו לכורכו וללפפו כי אינו הולך לשם מרצונו כדרך מוליכים לגרדום מוליכים אותו לא לרצונו בע"כ עכ"ל.

וכעין זה י"ל כאן הברכות יבואו מעצמם ולא יצטרכו לרדפו ולהשיגו אבל הקללות יצטרכו לרדפו ולהשיגו.

שמלתך לא בלתה

ואורך אתכם ארבעים שנה במדבר לא בלו שלמתיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך. (כי תבוא כט, ד)

הפסוק מדגיש שהבגדים והמנעלים לא בלו מעליהם, ובפשוטו י"ל שהפסוק כותב חידוש יותר גדול דאע"פ ששימוש מבלה הבגדים אבל אצלם אפי' הבגדים שלבשו לא בלו וכש"כ שהבגדים והמנעלים שלא השתמשו בהם לא בלו, אמנם במד"ר ז, (יא) יש מ"ד דרך מה שהי' עליהם לא בלה אבל מה שהי' להם בתוך התיבות בלה עי"ש. ולפי' על כל הבגדים השאילו מהמצריים לפני צאתם ולא לבשו בדרך לא נאמר שגם הם לא בלו.

הנה על בגדים כתוב שלמתיכם בלשון רבים, ולא כמש"כ לעיל ח' ד' בלשון יחיד ונעלך כתוב בלשון יחיד, וכעין חילוק זה מצינו בברכות השחר כל הברכות מברכים בלשון רבים מלבד ערומים וכדו משא"כ ברכת עשה לי כל צרכי דאיתא בברכות ס' ב' שנתקן כשלושים מנעלים מברכים עשה לי כל צרכי בלשון יחיד.

ואולי כיון דבגדים אין צורך מידתם תהא מדויקת למידת הלבושם וזה רק חסרון ביופי, משא"כ מנעלים צריכים להתאים למידת רגל הלבוש ולכן על בגדים כתוב לא בלו מעליכם לפי עמידת הבגד יכולה להתאים לרבים אבל נעלך לא בלתה מעל רגלך דנעלו של כל אחד לא בלתה מעליה.

הודעה חשובה

בס"ד יצא לאור קובץ 'כאיל תערוג' על ר"ה יוה"כ סוכות, ואודות מרן הח"ח זיע"א [ר"נ עמודים]

ויהיה ניתן לרכשו אי"ה בשבוע הבא **אך רק בבני ברק** - בכוללים, פונביץ', חזון איש, רשב"י, בית הלל, הר"ן (קרית הרצוג), עטרת שלמה (צעירים) יששכר באהליך (רמת אהרן)

ובישיבות גאון יעקב, וארחות תורה. ובבתי כנסת נאות יוסף, ותפארת ציון, ובחנות גל - פיז' בבני ברק.

ענין בפרשה- חומר החטא

דברים שנכתבו ע"י ח"א תלמיד ותיק של רבנו שליט"א.

גם בתוך הנהגת הדין רואים אנו את מידת הרחמים

הנה בחז"ל (מובא ברש"י בראשית א. א) מובא שכשברא הקב"ה את עולמו ראה שלא יוכל העולם לעמוד במידת הדין וע"כ שיתף מידת הדין עם מידת הרחמים.

ואם יתבונן האדם בדבר זה יראה כמה הרבה רחמים יש גם בדינו של הקב"ה ר"ל, וכגון שלפעמים גם אם רח"ל נגזר על האדם עונש מיתה, מזמן לו הקב"ה כמה עונשים קלים כדי לצרפו ולפוטרו ע"כ מהעונש החמור. וכמו דא"י בירושלמי סוטה (ו:) בנוהג שבעולם אדם נכשל בעבירה שחייבים עליה מיתה ביד"ש, מת שורו אבדו תרגוליו נשברה צלוחיתו נכשל באצבעו והחשבון מתמצה.

עוד מצינו כע"ז במש"כ בשם הגאון בס' שערי רחמים (עמ' יג') עה"פ בתהילים הודיעו בעמים עלילותיו, ד"עלילותיו" של הקב"ה הם במה שלפעמים נגזר על אדם עונש מיתה והקב"ה מעשיר אותו, בכדי שאח"כ יד מנכסיו ויעני וע"כ יתכפרו עוונותיו ויפטר בזה מעונש מיתה שנגזר עליו.

וכן פעמים שמזמן לו הקב"ה עני שיתן לו פרוטה לצדקה וע"כ יתכפרו לו עוונותיו וינצל ע"י צדקה זו ממות. ואם היה אדם מבחין בזה היה שמח על כל דבר צדקה הבא לידו שיתכן ומצילו מפגיעים רבים.

והנה אין לך אדם בלא יסורים (ובפרט כשמגיעים לגיל 50-60), וגם דבר זה הוא מחסדיו יתב"ש שמייסר את האדם כדי להצילו מהעונש בגיהנם, דהרי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ומי הוא שיכול לומר על עצמו שנקי הוא מעוון, וכמ"ש ברש"י שבועות ב' (ד"ה תולה) כ' ו"ז שאע"פ שאינו יודע שחטא יש לו לדאוג, שכל השוגגים צריכים כפרה לכשידעו אלמא קודם ידיעה עונשים הם, עכ"ל. ומשמע שכ"ז שאין לאדם יסורים הרי הוא בחזקת חוטא, וא"כ היסורים הם חסד מהקב"ה אשר נותנם בחשבון וברחמים כדי להצילו מעונשים חמורים יותר.

וכן נותן הקב"ה בחסדיו לאדם אפשרויות רבות לתקן את חטאיו, ואם ע"י תשובה המתקבלת מכ"א, או ע"י שזרעו אחריו יכול להועיל לו ע"י ריבוי זכויות וקדיש וכו"ב, וכן ע"י שדחה הבורא את הדין לזמנים הראויים לתשובה שהם עש"ת ויוה"כ ואף נתן לנו עצות ודרכים כתקיעת שופר והזכרת זכות אבות שעל ידם יוכל האדם ליזכות בדין. ואע"ג שבמשך השנה רואים הרבה את הנהגת הדין והיסורים מ"מ אין זה אלא אחר הרחמים שהשפיע עלינו בטובו, ואם לא חסדיו הגדולים היה העונש גדול בהרבה, דהקב"ה אינו וותן וכל הנהגתו היא בדרך משפט אלא דבתוך המשפט הקב"ה מתנהג ברחמים.

הטעם שצדיקי אותו הדור יושבים בב"ד של מעלה לדון את בני דורם
מקובל לומר שהצדיקים שבאותו הדור הם היושבים בב"ד של מעלה לדון את בני דורם (וכמו שאמרו כשנפטר הגר"ס שאחר פטירתו, יש להזהר ביותר מגזל כיון שיושב בב"ד של מעלה והיה הדבר חמור אצלו ביותר).

וסיבת הדבר היא מפני שרצון הבורא הוא להיטיב עם ברואיו ולהקל עליהם בדינם, וע"כ סידר את הדין שישבו בב"ד שבאותו הדור הצדיקים בני אותו הדור שהם המבינים את חולשת הדור, אבל הצדיקים מהדורות הקודמים אינם שייכים כלל לדורות המאוחרים, וכמו דאם רשב"י שאפי' בדורו כשיצא מהמערה אחר י"ג שנים שעסק בתורה שרף בעיניו את מי שראוהו עוסק בעניני עוה"ז היה יושב לדון את בני דורו, היה מסתכל עלינו כעל קוף והיה הדין נורא ואיום, וע"כ הושיב הקב"ה דווקא אותו צדיק הדור שהם ידונו את בני הדור.

וכל ב"ד וב"ד דן על נושא שיש לו יותר שייכות לזה, והטעם לזה הוא דכן השתית הקב"ה את סדר הדין כמידת בשר ודם שכשיושבים בדין מופיעים הקטיגור והסניגור לפני הדיינים וכך הוא גם בדין שמים, וכן כמו שיש מדינות שהדיינים הם חבר מושבעים ולמעשה ההכרעה מסורה בידי השופט שהוא הגוזר את הדין, כן הוא בב"ד של מעלה שהדיינים דנים את הדין והקב"ה הוא הגוזר את הדין.

לצדיקי הדור ניתן הכח להציל מדין הגיהנם

עוד מחסדי הקב"ה בדינו הוא מה שנתן לצדיקי הדורות את הכח לגזור ולתקן את נשמותיהם של החוטאים לחיים הנצחיים.

וכמובא בעירובין יט' על אברהם אבינו ע"ה שעומד בפתחו של גיהנם ומתאמץ להוציא משם את כל הנימולים (מלבד הבועל ארמית והמושך בערלתו).

ובס' יש נולחין לאבי השל"ה מובא על אשר בן יעקב שתפקידו להוציא מהגיהנם את כל הבקי במשניות, ונרמז דבר זה בפסוק שברכו

יעקב מאשר שמנה לחמו שהוא אותיות משנה, והיינו משום שיש לו לאשר "בעלות" על הגיהנם.

וכן אי' בחגיגה טו, ב שהתנאים היו "בעלי בתים" על הגיהנם להציל מהדין החמור, ושם מובא לגבי אלישע בן אבויה שרק בזכותו של תלמידו התנא רבי מאיר נכנס לגיהנם ליענש ולבא ע"כ על תיקונו, ואחר כמה מאות שנים זכה בזכותו של רבי יוחנן אף להכנס לג"ע (ואמנם במעשה דאחר היה יותר קל להם להועיל לו בזכות תורתו שלמד, אבל גם בלא זכות התורה יכול הצדיק הגדול להועיל ולתקן את נשמות החוטאים אלא שהדבר קשה יותר).

ואף בדורות האחרונים שאין בהם צדיקים כרבי מאיר ורבי יוחנן מ"מ עדיין ניתנה אפשרות זו גם לצדיקים הגדולים מאד להועיל ולתקן את נשמות הרשעים, גם אחר אלפי שנים שעדיין לא באו על תיקונם. ואע"פ שאינם בדרגתם של רבי מאיר ורבי יוחנן מ"מ כחם גדול, וכמובא על האריז"ל שאמר למר"ח וויטאל שנשמתו היא נשמה גבוהה מאד ושאלו מהר"ח הרי אין בדורו נשמות גבוהות כהתנאים והאמוראים והשיב לו: שהכל כפי הדור.

והנה בדרך כלל רק יחידים ממש בדור ניצלים לגמרי מעונש הגיהנם אבל רובא דרובא נענשים בגיהנם בין הרבה ובין מעט.

ופעמים שיכול הצדיק למלט אדם לגמרי מדין גיהנם בלא שיעבור בו כלל ולפוטרו לגמרי מהעונש, וכמסופר על העשיר ר' אלכסנדר שהביא את גופו הק' של המהר"ם מרוטנבורג לקבורה אחר י"ד שנה שהיה במרתף במגדל אנזסהיים, (והנה כיום אם ילינו את המת אפי' כמה שעות הרי הריח יהיה נורא ואיום, ואילו אצל צדיק זה היה הדבר לפלא שלא הסריח אפי' אחר יד' שנה עד שזכה להגיע לקבורה. ואמנם גם על רבי אלעזר ב"ר שמעון מסופר כן שהיה בעלית ביתו כ"ב שנה ולא הסריח אלא דהוא היה תנא, ובגין זאת נתנו לו משמים את האפשרות לבחור או בעשירות לו ולזרעו, או שימות ויכנס מיד למחיצתו של המהר"ם בג"ע, ובחר אותו עשיר באפשרות להיות עמו בג"ע, ומת מיד ונכנס לג"ע מבלי שיעבור בגיהנם מכח צדקותו של המהר"ם מרוטנבורג, (ואותו עשיר היתה לו התבונה לבחור בעוה"ב לחי' נצח, ואם היה טפש היה בוחר בעשירות והיה מפסיד חיי הנצח).

ושאל צורב אחד לרבינו שליט"א הלא אותו עשיר היה יכול להוסיף לעצמו מצוות בעוה"ז ואיך ויתר על חייו בעוה"ז? ואמר דהלא גם בזמן זה יתכן שהיה עובר עבירות והרי אין מוותים בדין ואפילו על עבירה אחת, ורואים אנו בזה שנוח לו לאדם שימות מיד כשהוא במדרגה גבוהה מאשר שימות לאחר מכן כשכבר ירד ממדרגתו.

ובמעשה זה רואים אנו גם את כבודה של תורה, שזכה אותו יהודי לגן עדן מפני שכיבד את התורה והביא את גופו הטהור של המהר"ם לקבורה.

גם רואים אנו שלפעמים זוכה האדם ע"י מעשה אחד שעושה במסירות להכנס לג"ע שעי' שפדה בממון רב את גופו של המהר"ם מרוטנבורג מבית הסוהר זכה להכנס מיד לג"ע, ועל כגון דא כתב הרמב"ם בהל' תשובה שיש מצוה השקולה כנגד כמה עבירות ואף אותו עשיר זכה לקיים מצוה כזו שהיא שבהיאתו לחי' עוה"ב.

וכן היה מעשה לפני ארבע מאות שנה בזמנו של המגלה עמוקות שבא אליו קצב בעירו לבקש תיקון תשובה על שהכשיל את הרבים באכילת נבילות וטריפות, ונתן לו המגלה עמוקות תיקון תשובה קשה מאד, וכשנפטר הקצב רצו המקטרגים ומלאכי החבלה לקטרק עליו על חטאיו העצומים, ומאידיך באו הסניגורים להליץ עליו טוב שחזר בתשובה על חטאיו, ופסקו בשמים את דינו לזכות. והנה אם היה עושה תשובה בלי תיקון התשובה שנתן לו המגלה עמוקות לא היה נפטר בלי כלום מהעונש על חטאיו ורק מכחו של המג"ע עלתה לו.

ואף בדורות האחרונים ממש היו צדיקים שהיו מתחשבים בדין שמים על פיהם כהח"ח שהיה בכחו למלט מדין גיהנם, וכמסופר עליו שפ"א מילא את מקומו של הרב דראדין בכושל חשדשים שהוצרך להעדר משם (וזאת אחר שהתנה עם בן הקהילה שאם לא ישמעו בקולו יעזוב מיד את הרבנות, ולבסוף כך היה).

ובאותה תקופה תפסו שם את הקצב שנהג שלא כדין וקנסו הח"ח בגין זאת שיתן פו"ד נרות (כ 16 ק"ג) לביהכ"ס, ולימים כשהעמידוהו אחר פטירתו לדין בב"ד של מעלה על חטאו זה ענה כי כבר קנסו הח"ח על חטא זה ושאלו משמים להח"ח אם זה אף היה משום קנס או משום כפרה, והשיב הח"ח שזה היה בגדר קנס ולא משום כפרה, ושמעו את הח"ח שהתאונן על כך שלא נתכוון בשעתו שיהיה לו זאת לכפרתו.

וחזינו שהיה להח"ח הכח להחליט לגבי דין שמים אם יצא יד"ח בקנס זה או שיענש ע"כ ואם היה מתכוון שזו תהא כפרתו היה מתכפר לו.

וכן מסופר ג"כ על החזו"א שפ"א באה אליו (ואומרים שהיה זה ע"י גילוי בחלום) נשמה של רב א' שהיה חי בקוסובה וציער את אביו של החזו"א שהיה הרב דמתא והקפיד ע"כ, ואחר כמה שנים באה נשמתו אל החזו"א לבקש שיתקנה, ואע"פ שאמר לו החזו"א שמוחל לו לא הסתפק בזה ובקש ממנו שיתפלל בעדו ובכך תתקן נשמתו, והחזו"א רמז על מעשה זה וכתב ע"ג כריכת א' מספריו שפלוגי ביקש שיתפלל בעדו ויאמר י"ה"ר שתתקן נשמה זו (הובא בתחילת קובץ אגרות). ורואים אנו בזה את כח הצדיקים שאע"פ שבעולם האמת כבר א"א לשוב בתשובה אבל מ"מ זכותו של צדיק גדול כהחזו"א יכולה היתה להועיל לנשמתו אותו רב ולתקנה וכו"ל.

והגאון באבן שלמה (פ"י אות כ') כ' דאדם שהוא רע לשמים יכול לצאת בכוחות עצמו מגיהנם, אבל להכנס לג"ע יוכל רק ע"כ שצדיק יפעל בעבורו להכניסו לג"ע, אבל אדם שהוא רע לבריות אפי' לצאת מגיהנם אינו יכול אלא"כ הצדיק יפעל בעבורו, ומשמע דישנם אנשים שאפי' אחר שנגמר עונשם עדיין צריכים סיוע מצדיקי הדור לצאת מגיהנם (וגדר רע לבריות הוא שעובר תדיר על חטאים אלו וכגון המדבר כל היום לה"ר וכיו"ב ולא שנכשל בזה פ"א).

עומק פגם החטא

כשהיתה גזירת הקנטוניסטים אמר על כך הח"ח שאותם ילדים שנלקחו בעל כרחם לצבא הצאר הינם אותם אלו שכרעו לבעל בדורו של גדעון, ומשמים זימנו להם עתה את האפשרות לתקן את חטאם בכך שימסרו נפשם על אמונת ישראל.

ואכן מיעוטם שזכו לעמוד בנסיונות קשים אלו ולהשאר בדת ישראל אע"פ שהיו עמי הארצות מ"מ זכו לתקן את חטאם והיו צדיקים גדולים מאד (והח"ח בספרו נדחי ישראל כ' שאותם שאבדו באונס יזכו לשוב לצור מחצבתם לעת"ל). והגאון רבי אלחנן זצ"ל הי"ד כ' (ראה קובץ מאמרים ואגרות עמ' שלו) על כך שמשמים גילו דבר זה להח"ח בבחינת סוד ד' ליראיו.

עוד מסופר שבתקופתו של מהר"ח מוולאז'ין היה דיבוק אחד שבא לבקש תיקון לנשמתו ואמר שהוא היה הראשון שרגם באבנים את זכריה הנביא בזמן בית הראשון, וכן מסופר על נשמתו של גיחזי שידה בגלגול כדי לתקן את חטאה (והצדיקים הגדולים יכולים להועיל לנשמות החוטאים גם אחר אלפי שנים וכו"ל).

ובדומה לזה היה מעשה שכתבו הצדיק רבי מרדכי אושמינער באגרת החלום שאחר מאות שנים נתנו לו את האפשרות להועיל ולתקן את נשמת זקנו על שפגע בכבוד תורתו של המהר"י בן לב.

ומצד אחד רואים אנו במעשים אלו את עומק פגם החטא שאפילו אחר אלפי שנים לא נמחה החטא מאליו, ופעמים שעל החוטאים להמתין אפי' אלפי שנים עד שיוכלו לתקן את נשמתם.

ומאידך רואים אנו גם בזה את גודל חסדו של הקב"ה אשר בטובו חונן את בראיו ונותן להם אפילו אחר אלפי שנים את האפשרות לתקן את חטאם.

והרי גם מי שזוכה לתקן עצמו אפי' לאחר אלף שנים שהיה בגיהנם ולזכות לחיי הנצח הר"ז זכות גדולה, וכדאי בברכות כח, ב על ריב"ז ששאלוהו תלמידיו על מה שבכה קודם מיתתו ואמר להם שבוכה מפני שאינו יודע באיזו דרך מוליכים אותו ולא עוד אלא ששני דרכים לפני וכו'.

וביאריו על כפילות הדברים שבא להוסיף במה שאמר ולא עוד וכו' דמלבד מה שחשש ריב"ז שמא יהיה מיורשי גיהנם שעל כך אמר שאינו יודע באיזו דרך מוליכים אותו הוסיף ואמר ולא עוד אלא ששני דרכים לפני, והיינו דיתכן שגם אם יהיה מיורשי גן עדן מ"מ יעבירוהו תחילה בגיהנם לפני שיכנס לג"ע.

ועוד ביארו העולם בזה: דחששו של ריב"ז היה מכך דאולי עשה מעשה שתהיה לו השפעה ותוצאה רק לאחר שנים רבות ואז ידונוהו על כך (וכגון שמא העניש תלמיד א' שלא כדן וכדאי על רבי יהושע בן פרחיה שדחה לאותו האיש (דיש הסוברים שהיה עליו טענה על כך) ורק יחיד יחידים זכו להנצל מהדין הנורא, ואפילו שמואל הנביא כשהעלתו בעלת האוב באוב חשש מדין זה של היום הגדול והנורא.

מאד עמקו מחשבותיך

לנו אין את האפשרות להבין כיצד מנהל הקב"ה את עולמו והרי יש בזה חשבונות של הרבה שנים מקודם, וכגון שיכול להוולד ילד צדיק מכך זכות אבות של אלף שנים מקודם שזוכים עתה האבות לתשלום שכרם (וכמו שהיה א' מראשי הציונים י.ג. שזכה שנכדו יחזור בתשובה, וכנראה שבזכות אבותיו מדורות קודמים זכה הוא שנכדו ישוב בתשובה).

וכל זה מפני שהקב"ה נוצר חסד לאלפי דורות שיזכו לדורות האחרונים, וכמ"ש על אברהם אבינו שזכה וזיכה לבניו אחריו גם לשנים רבות אחריו וכמובא בפסוק עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת וגו' וכן ע"י זכות העקדה ועוד, ומאידך גם יתכן שמסיבה זו יזכה אדם רשע עתה לעשירות מחמת זכויות שעשה זקנו בדורות קודמים. (והנאה היא לנשמות בטובה שמקבלים צאצאיהם).

ורק קל דעות יכול לנהל חשבונות אלו. עוד מצינו כן ביפת בן נח שהובא עליו (רש"י פר' נח) שמפני שכיבד את אביו יקבל את שכרו אחר אלפי שנים ויזכו צאצאיו במלחמת גוג ומוגו לקבורה על מה שכיסה זקנם את נח.

ואף יתכן שאותו הצדיק עצמו היה חי חיי צער ולא נהנה בעוה"ז מפרי מעשיו ורק צאצאיו הם שזכו לטובה בגינה, והרבה סיבות לדבר וכגון שפעמים שהסיבה למה שהיה רע לאותו צדיק היא כמ"ש הרמב"ן (לגבי איוב) שהוא כדי לתקן חטאיו מגלגולים קודמים, ומובא במקום אחד דכשנגזר על צדיק שיהיה רע לו בגלגול זה פעמים שהוא מפני שבגלגול קודם עבר עבירה חמורה וע"כ הקב"ה מורידו בגלגול זה במזל רע כדי שיתכפר לו חטאו.

והנה הרי כתבו בספרים שכל הנשמות שבדורות האחרונים הינם נשמות מגולגלות שירדו לעולם בכדי להשלים את תיקונם בדור האחרון, ואכן רואים אנו הרבה פעמים שיש בינינו בנ"א הסובלים הרבה צרות בימי חלדם וכל זה הוא כדי להיטיב להם באחריותם.

ובד"כ כשבנ"א רואים אדם המתייסר ביסוריו אע"פ שהבריות מרחמים עליו ומסייעים לו מ"מ אינם לוקחים מזה מוסר לעצמם שיש נקם ושלם על העוון.

ובדידי הוי עונבא שכשיצאתי מביתי אחר שחליתי הייתי בטוח שכשאלך ברחוב יצביעו עלי לאמר: כאן הולך אותו אדם שחלה ונענש משמים! ואף אחד מהעוברים ושבים לא הצביע עלי!

(אמרו לפני רבינו שליט"א שהרי הצדיקים לוקים בעוון הדור, וענה ואמר שדבר זה נאמר על דוגמת רבינו הקדוש שלקה בעוון הדור אבל אני ודאי שאני רשע והא ראיא שנענשתי).

ובד"כ כשמגיעים אלי לשאול במה להתחזק בעת צרה אני אומר בתורה ובחסד אבל קשה להצביע על דבר מסוים.

לקראת ביאת המשיח מזמן הקב"ה בטובו לחוטאים את האפשרות לתיקון חטאיהם

הטעם שדווקא בדורות האחרונים ניתנה האפשרות לתקן את חטאים מאלפי שנים הוא משום שדורות אלו הם הסמוכים לגאולה, והקב"ה בטובו מזמן את האפשרות לאותם חוטאים להספיק ולתקן את חטאם לפני יום הדין הגדול שהוא סוף כל החשבונות.

וזאת הסיבה שב"ה נתברו בדורינו רבבות בעלי תשובה, והיא משום שהקב"ה בחסדיו מערה רוח טהרה ממרום ומיקל לחוטאים את האפשרות לשוב אליו דווקא בדורות שסמוכים לביאת המשיח כדי שיזכו נשמות רבות לתקן את עצמם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, ויזכו לתקן את אשר פגמו לפני שכבר לא תהיה יותר האפשרות לזה. ומסיבה זאת יש לבעלי התשובה נסיונות קשים כמו עזיבת משרות מכובדות וכדו', אשר הם כולם בחשבון מאתו יתב' כדי להועיל לנשמתם.

ופעמים אף רואים אצל בעלי תשובה שעד שחזרו בתשובה לא היו להם צרות, ואחר שחזרו תשובה התחילו לסבול צרות.

וטעם הדבר דעד שחזרו בתשובה היו בדרגת רשעים שהקב"ה לא תמיד מענישם בעוה"ז, ולכשחזרו בתשובה כבר אינם בדרגה זו והקב"ה מענישם על חטאיהם כדי שיתקנו את חטאיהם.

ומטעם זה גם בני האדם שבדורות האחרונים מאריכים ימים יותר מבדורות קודמים, וגם זה הוא כדי ליתן לבני האדם יותר שהות לחזור בתשובה בימי חייהם ולהשלים את נפשם לקראת התיקון הגדול בביאת הגאולה.

(וסיבה נוספת לריבוי בעלי התשובה בדורינו היא מכך תורתו של רבינו החזו"א שמכין שלמד תורה לשמה במדריגה גבוהה מאד עד כלות כוחותיו זכה שמכח תורתו נעשתה מהפכה גדולה בכל הדור והשפעתו משפעת עד לימינו אנו, ומכחו זה נתרבו בעלי התשובה בדורינו אע"פ שיתכן שלא עסק בעצמו בדבר זה, וכל זאת מפני שתורתו השפיעה אף על הרחוקים, וידועים דברי החזו"א במכתבו (קו"א ח"ג סב') על עוצם כח הלומד תורה לאמיתתה וז"ל: ואם היו בני תורה עמלים בתורה לאמיתתה היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים מהרהורי עבירה וכפירה וכיו"ב בשפע קדשם, בהשתפך רוח טהרה בעולם, ובסביבות בעל תורה אמיתי הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה וכו' וכמ"כ יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם. עכ"ל. וע"כ גם ריבוי התורה ולומדיה בישיבות ובכוללים משפיע על כך שבעת האחרונה מתרבים בעלי תשובה יותר ויותר וכו"ל).

יום היארצייט של סבא קדישא רבי ישראל מאיר מראדין בעל החפץ חיים נלב"ע כ"ד אלול תרצ"ג

רבנו מרבה לספר אודות הסבא קדישא עובדות והנהגות ששמע מעדים נאמנים, ובאחד הפעמים שהאריך לספר כמה וכמה עובדות, ואחד הנוכחים רמז שכבר הגיע זמן התפילה, אמר רבנו: אתם חושבים שאנו סתם מספרים כאן עובדות על הח"ח, דעו לכם שכל עובדה ומעשה זה לימוד לדרכי החיים והמשך עוד לספר כהנה וכהנה.

וכבר הבאנו הרבה ענינים בגליונות כי תבוא תשעז - תשע"ה וכאן נביא דברים נוספים בס"ד

לא אכל עוף

הח"ח היה אוכל רק תפוזי"א אבל לא עוף, וכל פעם היה מתרץ את עצמו מדוע אינו אוכל כיון שלא היה רוצה לומר "שאינו רוצה לאכול".

שלום עליכם

סיפר לי נכדו ר' הירש זקס זצ"ל שדרכו כשהיה אצלו אורח בסעודת ליל שבת שלא אמר שלום עליכם, ואמר: המלאכים יכולים להמתין אבל האורח אינו יכול להמתין. [ואמר רבנו דיל"ע במי שיש לו ילדים קטנים שרעבים שאולי ג"כ ראוי שידלג] [וע"ע בדבר אברהם ח"ב ס"ב בהג"ה עיי"ש].

והגר"א לופיאן אמר בשם הח"ח לפרש מה שאומרים בליל שבת בואכם לשלום, ומיד אומרים להם צאתכם לשלום, דלכא' אינו מובן מדוע משלחים אותם מיד, ואמר דהבואכם לשלום הוא למלאכי שבת, והצאתכם לשלום הוא למלאכי חול. (ולפ"ז בזמן שבינתיים יש לו ד' מלאכים, ולכא' היה ראוי לומר את זה מיד בקבלת שבת, שאז לכא' הזמן להתחלפות המלאכים, וי"ל דחוץ לביתו אין אדם יכול לקבל מלאכים או לשלחם). (שיעורי חומש)

ספר שיחות ח"ח

פעם אחת - סיפר הגרב"צ פלמן זצ"ל - ראיתי את מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א בלוייה של הגאון רבי יהושע זעליג דיסקין זצ"ל רבה של פרדס חנה, ניגשתי אליו ואמרתי לו שבספר שיחות הח"ח כתוב כך וכך, ורציתי לשאול ולפלפל על דבריו שכתב שם.

הרב שטיינמן שומע, ומיד מתקן ואומר 'לא כתוב שם כך וכך' וציטט במדויק את המשפט בנוסח קצת שונה, באופן שכבר לא היה מקום להמשיך את כל הפלפול שרציתי לדייק בדבריו.

חזרתי ואמרתי, אבל כתוב שם כך וכך, ואמרתי את הנוסח שאמרתי בהתחלה. והרב שטיינמן שב ומתקן, 'לא כתוב שם אחרת'. וחזר על המשפט בנוסח קצת שונה. למדתי מזה שהרב שטיינמן יודע את הספר הזה ישר והפוך בעל פה.

סיים הגרב"צ במתק לשונו ואמר, איזה נוסח היה כתוב באמת בפנים אינני זוכר, אבל הלימוד שנשאר לי מהסיפור הזה שגם הרב שטיינמן ברום מעלתו, שינן את הספר שיחות הח"ח בעל פה, להתחזק משיחותיו ומהנהגותיו (שלמים מציון פר' כי תבוא תשע"ה).

הח"ח עשה גם ספרים וגם אנשים

הח"ח אמר לסבא מנוברהדוק שהוא עושה ספרים, ואתה עושה אנשים, אבל האמת הוא דהח"ח עשה גם ספרים וגם אנשים. (ימלא פי תהלתך עניני תורה עמ' שע"א)

ובהזדמנות אחרת אמר רבנו: אנשים מוצאים ספרים, אבל לא נעשים תלמידים ע"י הספרים, רק החפץ חיים הוא היחיד דזכה וזוכה עד היום הזה להעמיד כל כך הרבה תלמידים מהספרים שלו.

נתן חצי משנ"ב

מעשה בח"ח זצ"ל שנכנס למקוה והיה חנוק מאוד עד שנפל והתעלף והיה ממש חולה מסוכן, יוסף הבלן במקוה ניגש אליו [תחילה חשב שזה שיכור גוי ששוכב על הרצפה ובעט בו עד שראה את ציציתיו מציצים מתחת לבגדים] והצילו, והח"ח הכיר לו טובה מאוד ונתן לו חצי שכרו בחיבור המ"ב.

ודאי היה מקבל שכר בשמים על הצלת הח"ח, כמו"כ השכר בשמים על הצלה הוא נימדד לפי גדלות ערך הניצול כך השכר בשמים יותר גדול (קב הישר) אבל כהכרת הטוב הוא הוסיף לו חצי שכר מ"ב, הח"ח שבז' לעוה"ז וידע מה זה עוה"ב היה מוכן לשלם לו את הכרת הטוב בשכר עוה"ב חצי מ"ב, בכך ביטה הח"ח ג"כ את גודל הכרת הטוב שהוא חייב לו שנתן לו חצי שכר מ"ב.

מזקני הרבנים

עוד סיפר רבנו שנסעו לגרוזיה הגאון רבי משה שפירא שליט"א ועוד, והבאתי להם מכתב לראש ממשלת גרוזיה [גוי] ואמרתי להם שיגידו לו שאני מזקני הרבנים, ומיד הוא יצר קשר עם אמריקה. כתבתי לו בענין עשית טוב ליהודים. גם הח"ח אמר כך לראש הממשלה שהוא מזקני הרבנים. [ראה מכתבי הח"ח ע' ריז - רלח]. [א"ה ואלו דברי הגרמ"ש שליט"א לראש ממשלה: אנו נמצאים כאן בשמם של ששים ריבוא איש שהתייצבו למרגלות הר סיני קבלו את התורה והתחייבו למסור אותה לדורות הבאים. אני פונה אליך בשם הזקן הגדול שהוא מהאחראים למסירת התורה לדורות הבאים מגדולי מקבלי ומוסרי התורה בדורינו אנו מודים לך על שמתאפשר לנו כיום למסור את התורה והיהדות במדינה הזו ולקיים את התחייבותנו. לא בכל מדינה ולא בכל עת היינו יכולים להעביר את מה שקבלנו לדורות הבאים ועל כך אנו מבקשים להודות].

וז"ל מכתב רבנו: בחמלת ד' עת אשר קרא דרור לאחינו בני ישראל אשר במדינות רוסלאנד לשעבר מתחת עול דיכוי הנפש והגוף קווה קיווינו שיחזרו אלינו אחינו האובדים באונס אל חיק אומתנו ואמונתנו אך נכזה תוחלתנו ובמשך השנים נשכחו ואין איש שם על לב את המון רבבות הנשמות הטהורות אשר באונס גמור הועברו על הדת אשר בדממה משוועות ומצפות לגואל ועוזר וכאשר כעת יש במדינתכם שלטון והנהגה של חסד ונשיאה ראש ממשלתה ושריה אנשי חסד המה ומתנהגים בחסדם גם כלפי היהודים וכפי ששמענו מסייעים לבנות עם הזמן את הנהרסות לראות קהילות חוזרות ונבנות ומוסדות חורה וחינוך הולכים ונבנים וזכות גדולה היא לכם ולמדינתכם ובוודאי תמשיכו בכך ועל כך תבורכו החותם בברכה איל שטיינמן י' אדר א' תשס"ח לפ"ק בני ברק יצ"ו (מוסף שב"ק פקודי תשס"ח)

ליצנות מע"ז

הח"ח היה נהנה שהיו עושים ליצנות מע"ז הי' אחד שנכנס וא"ל בדיחה על הגלח הי' מרוצה, (כ' צדיק כתמר יפרח א"ה וראה בס' הצדיק ר' שלמה עמ' כז)

זיכוי הרבים

הח"ח רצה ללמוד קבלה, אבל אמר צריך לעסוק בזיכוי הרבים במ"ב. (צדיק כתמר יפרח) (א"ה וראה בס' הצדיק ר' שלמה עמ' ל"ז)

יותר ממנו

סיפר רבינו שאמו של החזו"א באה לבקש ברכה מהחפץ חיים, ואמר לה הבן שלך לומר יותר ממני, ושאלו את רבינו מהיכן הח"ח ידע? ואמרתי לרבינו שהגר"מ גריינמן שליט"א אמר ע"ז שהחפץ חיים ראה מקצה העולם ועד קצהו, ואמר רבינו ודאי נכון הדבר. (כ' צדיק כתמר יפרח)

העיקר לימוד התורה

שאלו את הדיבוק, על מה מחשיבים בשמים את החפץ חיים? והשיב העיקר בשביל לימוד תורתו. העיקר זה התורה, לא אכפת ליצא"ר שכל היום יטבלו במקוה. ובלבד שלא ילמדו תורה. (צדיק כתמר יפרח)

לגמור מסכתות

ר' אהרן קוטלר היה אצל הח"ח ולמד באותה תקופה נזיר ועדיין לא סיים נזיר, ותיכנן לעבור מסכת אחרת, אמר לו הח"ח צריך לדעת כשמתחילים מסכת צריך לגמור אף נזיר. [מסכת זה חפצא לא סתם קיבוץ של פרקים]

שח הגרב"צ פלמן זצ"ל באמת את הדברים הללו ראו תמידים כסדרם אצל החפץ חיים, ושמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שכל אחד שנכנס אל החפץ חיים שמע מפיו דברים שהיה צריך לשמוע במצבו ובענינו.

[וממרן הגרא"מ שך זצ"ל שמעתי שדבר זה אינו מוכיח על רוח הקודש, אלא אדם גדול, הקב"ה נותן לו סייעתא דשמיא ומכניס בלבו שידבר על הנושאים הללו שהשומע צריך להתחזק בהם, ואותו אדם אינו יודע למה הוא דווקא מדבר על כך, אלא כך הכניס לו הקב"ה בלבו לדבר ולומר].

לבוא נקי

שמעתי מרבינו שאומרים שהגסיסה של הח"ח לקח ג' ימים, ואמר רבינו שחושב היות ואין אדם צדיק שיעשה טוב ולא יחטא, רצו משמים שיבא נקי לגמרי. (כ' צדיק כתמר יפרח)

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 135 • כי תבא תשע"ו

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ד' אלקיך (כו, יא)

"אין טוב אלא תורה שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם" (אור החיים)
רגיל רבינו לספר על החזון איש: "החזון איש לימד אותי איך צריך לנצל את הכוחות גם בעת חולשה. היה זה לאחר שהחזון איש היה חולה, כשהתחיל להתרפא ועדיין היה חלש. הוא לקח אותי עמו וניסה ללכת לבקר את אמו ע"ה. על אף חולשתו הוא התאמץ והלך לאט – לאט, וגם עלה וטיפס מעלה אחר מעלה. ואמר אז: 'אם לא עושים לא מגיעים. אבל אם עושים, אפילו שעושים לאט, בדרך כלל מגיעים'.

בתחלה חשבתי שהחזון איש מתכון אלי, אך אחר כך ראיתי שגם הוא עצמו נוהג כך:
היה זה בתקופה שהרופאים אסרו עליו את הדבור עקב חולשת הלב. שהיתי בביתו כל יום כמה שעות. יום אחד ביקש ממני לקחת מחברת ולכתוב ממה שנתחדש לו בלימודו. ביום הראשון הקריא רק כמה מילים וכתבתי שורה אחת, וביום השני הוסיף שורה נוספת, וכן הלאה. עד שבסוף יצא 'סעיף קטן' בחזון איש" [שבת סי' נ"ח סק"ט ד"ה סי' שכ"א].

יכבה ד' בשגעון ובעורון ובתמהון לבב (כה, כח)

"לויטס הלכ" (רש"י)

הספד לאחר התקפת לב

בתקופה אחרי שעבר רבינו התקף לב, סרב לשאת הספדים, והסביר: "הספד צריך להגיד עם הרגשת הלב, ואסור עלי כעת להתרגש".

לעשות חסד עם הלב

כתב רבינו יונה (אבות פ"ב מ"ט ד"ה "אמר להם") "וכל מדה טובה תשכון באדם כזה כי ה'חפץ' דבר גדול מן ה'מעשה', כי הנה במצוות פעולות האיברים מלאכה היא לבד ונקלה לעשותה, אך כשיתן עיניו ולבו שם כל הימים 'לחשוב מחשבות' לעשות מלאכת השם מרב הדבקות בשם יתעלה, הוא אליו הדבר ההוא".

ביאר רבינו: כל עניני המדות עקרו בעבודת הלב. וכשהלב טוב או כשהלב רע, כלול בזה כל המדות.

כשמקימים מצות חסד יש להתבונן ולדאוג שהמעשה יהיה עם הרגשת הלב. לדוגמא, כשבאים לאחל מזל טוב, ולשמוח בשמחה של ידיד או קרוב, צריך להתבונן ולהרגיש באמת בשמחתו, ולשמוח עמו מתוך הרגשת הלב פנימית ואמיתית, ולא לעשות רק כיוצא ידי חובתו!

ברכה בנדיבות הלב

בגמרא שבת (קל"ז:): "תנו רבנן, המל אומר וכו' העומדים ואומרים כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחפה ולמעשים טובים". ובירושלמי ברכות (פ"ט ה"ג) הנוסח שונה מעט: "המל צריך לברך וכו' העומדים שם צריכין לומר כשם שהכנסתו לברית כן תכניסו לתורה ולחופה". וכן הגירסא בתוספתא פ"ו דברכות וכן הגרסא ברמב"ם ובשולחן ערוך (סי' רס"ה א').
רבנו מברך עם כל המחשבה והלב.

בעבר השתתף בשמחת ברית שהתקימה לאחר שנפטר אברך צעיר אחד, שלדאבוננו לא זכה להכניס את בנו בברית. אמר אז רבנו מהרהורי לבו: "נראה שבנוסח המזבא בירושלמי, 'כשם שהכנסתו וכו'', יש יותר נדיבות הלב, משום שלא מברכים רק את הרך הנמול, אלא מוסיפים גם ברכה לאביו, שגם הוא עצמו יזכה להאריך ימים ולהכניסו לתורה ולחופה". ואכן, רבנו נוהג תמיד לברך את אבי הבן, בנוסח "כשם שהכנסתו". וכמו שכתב הט"ז (שם) לחלק בין העומדים קרוב או רחוק.

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב (כה, מז)

מגיד שיעור אחד רצה לצאת עם התלמידים בבין הזמנים לחיק הטבע, לקרובם ולחמם את ליבם. לשם כך רצה גם לנגן בגיטרה בשעה שישירו שירי רגש.

צוות הישיבה בא לשאול את רבנו דעת תורה, האם הדבר ראוי ונכון לעשות.

השיב רבינו ואמר: "האמת היא שיתכן שהואיל ואינני מכיר את הכלי הזה אינני יכול להשיב – אך עם כל זאת חושבני שיש תועלת גדולה בדבר, ותגידו לאותו מגיד שיעור שטוב הוא עושה".

לאחר שהתחיל המגיד שיעור הנ"ל לצאת עם התלמידים על פי הוראת רבינו, ניגש אחד ההורים למרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל וסיפר לו על כך. ההורה היה בטוח שמרן הגרמ"ל יביע התנגדות חמורה לענין – אך להפתעתו הגיב מרן הגרמ"ל בהתרגשות רבה ואמר: "שמחה גדולה לי כשאני שומע שיש כאלו מגידי שיעורים שיודעים איך לתת חמימות לבחורים; לך ותאמר לו בשמי שאני מקנא בעולם הבא שלו..."

*

איתא באבות (פ"ד מ"ט) "כל המקיים את התורה מעוני סופו לקימה מעשר" לאיזה עושר הכונה? ביאר רבינו, הכונה היא כעין מאמר התנא: "איזהו עשיר השמח בחלקו", שפרושו שכיון ששמח במה שיש לו, מן השמים מורידים ממנו את הרגשת הדחוקות ומסירים את הטרדות והמפריעים שיש לו, כדי שיוכל להתפנות ללימוד בקלות רבה יותר, ותהיינה לו יותר אפשרויות לעסוק בתורה ובמצוות.

"עושר" – אין הכונה לעושר ממשי, שהרי נאמר במשלי (ל' ח') "ראש [דלות] ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי", דהיינו, שלמה המלך בקש שאינו רוצה בין עוני ובין עושר. ומבואר שגם עושר אינו טוב, וגורם הפרעה לאדם.

את העושר הזה נותנים למי שמנצל כראוי את האפשרויות שנתנו לו מן השמים, ללמוד בכל מצב, או אז מסייעים בידו שיוכל ללמוד טוב יותר בלא דוחק בשמחה ובטוב לבב; אבל מי שאינו מנצל כראוי את האפשרויות שנתנו לו, הרי שהוא 'מזלזל' באפשרויות שנתנו לו, ולכן מקשים עליו שלא יוכל ללמוד.

אלה דברי הברית (כה, סט)

תניא, אמר רשב"ל, נאמר ברית במלח, ולא תשבית מלח ברית אלקיך, ונאמר ברית ביסורין אלה דברי הברית, מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין עונותיו של אדם (ברכות ה.).

האם יש לעשות השתדלות כדי למנוע יסורים

נשאל רבנו: אדם שבאו עליו יסורים ובידו למנועם על ידי נטילת תרופות הרגעה או הרדמה, כגון אצל רופא שיניים וכדומה – האם יש מעלה שלא לעשות פעולות הרגעה אלו כדי לקבל יסורים באהבה?

תשובה: לקיחת תרופה אינה סתירה לקבלת יסורים באהבה; הדבר זה דומה למי שמתפלל שלא יהיו לו יסורים, ולכן מותר לקחת תרופה.

אלא שבעת שאדם לוקח תרופה ומתפלל שיעברו יסוריו, יזהר שצורת התפלה לא תהיה בכעס על היסורים.

מאידיך הוסיף רבינו וסיפר, שאביו הגאון רבי נחום מאיר זצוק"ל, כשהוצרך לעבור ניתוח לא רצה לקבל הרדמה, כי רצה לנצל את ההזדמנות לקבל יסורים באהבה. הרופא הסכים, וסיכמו שאם לא יוכל לעמוד בסבל, מיד ירדימו אותו. לבסוף הוא סבל בדומיה עד סוף הניתוח.

הרופאים התפעלו מאוד מכך, שלא רק בתחילה כשלא ידע לקראת מה הוא הולך ביקש לא לקבל הרדמה, אלא גם כשסבל והרגיש כאבים עזים המשיך לסבול בגבורה.

אך כמובן זה תלוי בדרגה ובהרגשה של האדם.

דברי חזק לבעל יסורים

נשאל רבנו: כיצד ניתן לחזק ולעודד אדם בעל יסורים, שמכל הכוונות 'לא הולך לו' – הן מצד הפרנסה, הן מצד המשפחה, וכעת גם הוא עצמו חולה מיוסר מאוד?

תשובה: צריך להביא אותו לידי כך, שיתבונן בדברים שכן יש לו ולאחרים אין. כגון, אם הוא נושם בכוחות עצמו, הרי הוא עדיף מאחרים שגם את זה אין להם. דבר זה לבד יש בו כדי להרים את רוחו ולעודד את נפשו של החולה.

ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אתם (כט, ח)

א"ר אלעזר, כל המלמד את בן חבירו תורה כאלו עשאו לדברי תורה, שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם, רבא אמר, כאלו עשאו לעצמו שנאמר ועשיתם אתם אל תקרא אותם אלא אתם (סנהדרין צ"ט:)

רבנו לומד עם בחורים בכלל חזון איש

בצעירותו שמש רבנו כר"מ בישיבת ויז'ניץ (בשנים תשי"ח-תש"כ).

אחד מתלמידיו מאותם ימים שח בערגה על הרגשת החביבות שנתן רבנו לבחורים החסידים. הם הרגישו במוחש את היותו 'שפל ברך'.

וזכורה לו העובדה שכשלמדו מסכת ברכות, ניגש לדבר עם רבנו בלימוד (בדיני ברכות הנהנין), יחד עם תלמיד נוסף – הלא הוא מי שמשמש כיום כאדמו"ר מויז'ניץ שליט"א. אמר להם רבנו ששאלה זו נוגעת לחלק ה"הלכה", וצריך להקדיש לזה זמן מיוחד, והציע שיבואו אחרי הצהרים ללמוד עמו בכלל חזון איש. וכך הוה. במשך כשבוע למד רבנו עמם – "שני בחורים חסידים", בהיכל הכולל, ולימדם איך לומדים הלכה למעשה מהטור והשו"ע עד מסקנת הפוסקים. (שם)

[כל הדברים לוקטו מתוך הספר "הליכות שני"]

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

269

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • אלול תשע"ו

חודש אלול – ימי רצון

אנו עומדים בחודש אלול, ובספר חיי אדם (ריש כלל קל"ח) כתב, "חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר, שמקובל תשובתו משאר ימות השנה, לפי שימים אלו הם ימי רצון מעת נבחרנו לעם. שכשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות ב"ז בתמוז, ואחר זה עלה משה בהר והתפלל, ואמר לו הקב"ה פסל לך ונתרצה ליתן לו לוחות שניות, ואז עלה בראש חודש אלול ונשתהה שם עד יום כיפור שהיה גמר כפרה. ואיתא בתנא דבי אליהו, ישראל היו נוהגים כל אותם הימים צום ותענית, ויום אחרון שבכולם דהיינו בעשרה בתשרי גזרו תענית ולנו בתענית, ולפיכך נקבע אותו יום דהיינו יום הכיפורים לכפרה לעולם. ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה והם ימי רצון".

משה רבינו עלה להר, מאה ועשרים יום. ארבעים הראשונים היו בשביל לקבל לוחות ראשונות, וארבעים האמצעיים היו כעס מחמת חטא העגל, וארבעים האחרונים היו ימי רצון, שבהם נתרצה הקב"ה לישראל ומחל להם על חטא העגל, ואמר למשה רבינו סלחתי כדברך, ואלו הם הארבעים יום שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים, ומאחר שהיו הימים האלו ימי רצון, לכן בכל שנה חוזרת בהם ההשפעה של ימי רצון.

כמו שידוע כי בכל המועדות חוזרת ההשפעה של אותו הזמן, וכגון בחג הפסח זמן חירותנו, חוזרת בו ההשפעה של חירות מיצר הרע, ובחג השבועות זמן מתן תורתנו חוזרת ההשפעה של הצלחה בתורה, ובחג הסוכות זמן שמחתנו חוזרת ההשפעה של שמחה, כך גם בימי האלול בכל שנה חוזרת ההשפעה של רחמים ורצון מן השמים, ואפשר להתעלות בהם ולזכות למדרגות גבוהות יותר מכל השנה, כי כן היה באותם הארבעים יום שעלה משה להר, שהקב"ה נתרצה לישראל ומחל להם על חטא העגל, ורצוי היינו לא רק שירד העונש, אלא כלל ישראל התעלו במדרגתם, ונעשו רצויים למקום, ובכל שנה בחודש אלול חוזרת ההשפעה הזאת שאפשר להתעלות במדרגות רוחניות ולהיות רצויים להקב"ה.

ומה הם המדרגות? הדבר הראשון הוא עסק התורה. יותר קל להיות מתמיד באלול מאשר בכל השנה. וכן בתפילה, יותר קל לכוון בתפילה. וכן במידות טובות, יותר קל להתעלות במידות טובות, וביראת שמים, יש חיוב תמיד להוסיף יראת שמים, ויש הרבה מדרגות ביראת שמים, ובאלול יותר קל להתעלות בזה, מפני שהם ימי רצון.

החזרת הספרים למקומם

ובענין מידות טובות, ראוי להזכיר דבר חשוב מאד, שלא כולם שמים לב לזה, והוא ענין החזרת הספרים למקומם. כשמוציאים ספר מן הארון ולא מחזירים אותו, בדרך כלל יש אחרים בעלי לב טוב שטורחים בזה ומתנדבים להחזיר את הספרים, ויש בזה כמה עניינים, ראשית זה צורך הציבור שהספרים יהיו מונחים במקומם, כי אם ספר מונח שלא במקומו לא יודעים היכן לחפש אותו, ונגרם בזה ביטול תורה, וגם יש בזה ענין של כבוד הספרים שלא יתגלגלו בביזיון, ואלו המתנדבים יש להם זכות גדולה מאד של כבוד התורה, וזיכוי הרבים בתורה, אבל מי שמוציא את הספר ולא מחזיר אותו למקומו, תחסר לו הזכות הזאת, והוא גורם טרחה לאחרים, וגם אין זה כבוד הספרים שיתגלגלו שלא במקומם.

יום הדין בכל שנה

והנה אנו מתקרבים ליום הדין, שבו ידונו את כל אחד ואחד מה יהיה איתו בשנה הבאה, ושמעתי מהגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל שאמר כי טבע האדם שחושב לעצמו, הן בשנה שעברה היה גם כן יום הדין, ומאז עברה עלי השנה בטוב, ועדיין אני חי, ושום דבר אינו גרוע יותר, בין בגשמיות ובין ברוחניות, אם כן ממה יש לי לפחד, הלא גם בשנה זו מסתמא אזכה לכתיבה וחתומה טובה כמו בשנה שעברה, שלא היה שינוי בהנהגתי מאז, ואין צורך לחשוש, כך אדם מרגיע את עצמו.

אך אמר רבי אליהו, כי טעות היא לחשוב כן, כי הנה בהשגות הראב"ד על הרמב"ם בהלכות תשובה (ג, ב) ביאר, שמה שאמרו חז"ל שבראש השנה

רשעים נחתמים לאלתר למיתה, אין הכרח שיחתמו את דינם שימותו מיד בשנה זו, אלא יתכן שיחתמו את דינם לאלתר שימותו קודם הזמן שהיה קצוב להם לחיות, וכגון מי שגזר עליו מתחילת בריאתו שיחיה מאה ועשרים שנה, יכול להיות שבראש השנה שעבר הפחיתו לו שנה אחת מחייו מחמת החטאים שלו, שאינו משתפר ואינו עושה תשובה על מה שצריך, מאחר שאינו עוסק בביקורת עצמית, וסבור שהוא מושלם, ומפאת כן גזר עליו קיצור שנים בשנה אחת, והוא אינו יודע מזה, ויתכן שכבר כמה שנים בראש השנה מפחיתים לו מקצבת שנותיו, מפני שאינו לומד ואינו מתחזק במה שהוא יכול כפי כוחו, והוא אינו יודע כלל מזה. לכן אין ראיה ממה שעברה עליו השנה בטוב שיצא זכאי בדין, ועל כל אחד ואחד להתעורר מזה לתקן את מעשיו ולהתחזק במה שצריך חיזוק.

סדרי הישיבה

ומהו החיזוק הפשוט למעשה, לבני ישיבה העיקר הוא לקיים סדרי הישיבה, סדרי הישיבה יש בהם זמנים קבועים לתורה, לתפילה, ולמוסר, וידוע שמי ששומר על סדרי הישיבה בשלמותם מצליח.

וכגון תפילה בישיבה, אף על פי שיש עוד מקומות שמתפללים בכוונה וביישוב הדעת, התפילה בישיבה מעלתה גדולה יותר, להתפלל במקום הלימוד, כמו שאמרו (ברכות ו, א) במקום רינה שם תהא תפילה, ואמרו (שם ח, א) אמר אביי וכו' כיון דשמענא להא דא"ר חייא בר אמי וכו' לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוה להו תליסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוה גרסי. ועוד הפליגו חז"ל במעלת הקובע מקום לתפילתו (שם ו, ב). ובדוק ומנוסה שמי שקובע תפילתו בישיבה הצלחתו גדולה יותר!

תפילה במחשבה

ויש גם תפילה במחשבה, היינו מלבד התפילות הקבועות בזמני התפילה שהם חובה, אפשר גם בין תפילה לתפילה, בזמנים שלא עוסקים בתורה, וכגון בשעות המנוחה בין הסדרים, יש כוח המחשבה, ומחשבה של תפילה היא גם תפילה, וכל אחד יכול במשך היום להתפלל ולבקש במחשבה על הצלחה ברוחניות ובכל העניינים, אמנם לגבי חיוב תפילה ההלכה היא שהרהור לאו כדיבור דמי, ואין יוצאים ידי חובת תפילה בהרהור, אבל גם תפילה במחשבה היא תפילה, והתפילה עוזרת ומתקבלת.

וכבר סיפרתי העובדא באחד שלא נתחנך לאמונה, ובא לבקר בכותל המערבי, וחשב בלבו כי הוא רוצה שמן השמים יעזרו לו לדעת אם האמונה היא אמת, ובאותו הרגע שחשב כך נגש אליו אחד מהפעילים המחזירים בתשובה, והציע לו לשמוע על היהדות. זוהי תפילה שבלב, שברגע שחשב כן בלבו, נתקבלה תפילתו, וזכה לסייעתא דשמיא.

תפילה על רוחניות

בפרט תפילה על רוחניות, שמעתי ממור"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בשם רבי ישראל סלנטר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות אינה חוזרת ריקם, כי לרוחניות אין קצבה, ורק על גשמיות אמרו (ביצה טז, א) כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, וגם לא כדאי לאדם שיהיה לו הרבה גשמיות, ובדרך כלל מי שהוא עשיר יש לו קשיים אחרים, אבל ברוחניות אין שום הגבלה וקצבה, כמו שאמרו (ברכות נ, א) הרחב פיך ואמלאהו – ההוא בדברי תורה כתיב, לכן תפילה על רוחניות תמיד עוזרת, ומסתבר שגם תפילה במחשבה כפי שהזכרנו.

וגדולה מזו אם מתפללים על רוחניות בציבור, רבי ישראל סלנטר ביקש מתלמידיו שיתאספו להתפלל בעשרה על רוחניות (אור ישראל איגרת י"ד), שהתפילה בציבור מעלתה גדולה יותר, והיינו לא רק התפילות הקבועות, שיש חיוב להתפלל בציבור, אלא גם שאר תפילות, וכגון כשאומרים פרקי תהלים, אם אומרים בציבור, זה משפיע יותר.

הספד על ראש ישיבת אור אלחנן הגרמ"מ חדש זצ"ל

ככלות השלושים, בהיכל כולל חזו"א

הגרמ"א אומרת (כתובות יז, ב) לגבי החיוב של כבוד המת, כמה אנשים צריכים ללוות אותו, נטילתה כנתינתה, מה נתינתה בששים ריבוא אף נטילתה בששים ריבוא, והני מילי למאן דקרי ותני, אבל למאן דמתני לית ליה שיעורא. היינו שאדם רגיל שעסק בתורה, צריכים ללוות אותו ששים ריבוא איש, כפי שהיו בשעת מתן תורה, ומי שגם השפיע והרבץ תורה, אין שיעור למספר האנשים שצריכים ללוות אותו.

הנפטר הגדול, הגאון רבי משה חדש זצ"ל, השפיע הרבה תורה, ומידות טובות, ויראת שמים, השפעה גדולה מאד הייתה לו!

ממילא אין שיעור לכבודו, הגרמ"א דיברה לגבי חיוב הלוויה, אך מסתבר שגם לגבי הספד שהוא כבוד המת, למרות שיש שאלה אם ההספד הוא יקרא דחיי או יקרא דשכבי (סנהדרין מו, ב), השאלה היא מה עיקר החיוב, אבל בודאי שיש בזה גם יקרא דשכבי, וכאן זהו כבוד התורה, של בעל תורה, דמתני, בודאי שיש פה חיוב של כבוד התורה.

כבוד התורה הוא חיוב גדול מאד, ואין בכוחי לעורר את הציבור לכבוד התורה כראוי לנפטר הגדול זצ"ל, רק נזכיר מה שמובא בגמרא (מו"ק כא, ב) מעשה ומתו בניו של רבי עקיבא, נכנסו כל ישראל והספידו הספד גדול. בשעת פטירתו עמד רבי עקיבא על ספסל גדול ואמר: אחינו בית ישראל שמעו, אפילו שני בנים חתנים מנוחם הוא בשביל כבוד שעשיתם, ואם בשביל עקיבא באתם, הרי כמה עקיבא בשוק, אלא כך אמרתם, תורת אלוהיו בלבו, וכל שכן ששכרם כפול, לכו לבתיכם לשלום.

היינו שרבי עקיבא התנחם בכבוד שהציבור כיבדו אותו, ואמר שאפילו אם שני בניו היו מתים כשהם חתנים, היה מתנחם מחמת הכבוד שעשו לו [ואמנם אחרים לא מנחמים בשעה שמתו מוטל לפניו, כמו שאמרו (אבות ד, יח) אל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו, אבל הוא יכול לנחם את עצמו]. וצריך ביאור במה התנחם רבי עקיבא.

והענין מבואר יותר במסכת שמחות (ח, יג) ובילקוט פרשת יתרו, שם מובא שרבי עקיבא הוסיף ואמר "ולא שאדם רוצה לקבור את בניו, אלא

יודע אני שבני בן העולם הבא הוא, שזיכה את הרבים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו", היינו שרבי עקיבא התנחם בכך שבניו זיכו את הרבים במיתתם, אף על פי שהמיתה היא בידי שמים, ולא עשו שום מעשה בזה, מכל מקום עצם הדבר שנתגלגל כבוד התורה על ידי מיתתם, זה נחשב שהם זיכו את הרבים, ושנינו באבות (ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו – קודם "זכה" בעצמו, ואחר כך "זיכה את הרבים", רק מי שזכה בעצמו יכול לזכות את הרבים, ואם אדם משפיע זיכו הרבים זהו סימן שיש לו עוד זכויות קודמות שאינן ידועות, שבשבילם מגיע לו לזכות את הרבים. לכן התנחם רבי עקיבא בזה שבניו זיכו את הרבים במיתתם בכבוד התורה, שזה עצמו דבר גדול מאד, וגם סימן שהיו להם עוד זכויות קודמות שבשבילם זכו לזכות את הרבים.

אין לשער גודל הענין של זיכו הרבים, כתוב בחובות הלבבות (שער אהבת השם פ"ו) ובעוד מקומות, שאם אדם משפיע ומזכה את הרבים בתורה ומצוות ובמעשים טובים, וההשפעה נמשכת מכוחו, כל המעשים הטובים שעושים המושפעים וצאצאיהם עד סוף כל הדורות נזקקים לזכותו, אפילו אחרי שכבר נפטר, ואינו יכול לעשות מעשים טובים בעצמו, כמו שכתוב במתים חפשי, מכל מקום כיון שיש בעולם מעשים טובים שנעשים בזכותו, מתחדשות לו כל הזמן זכויות נוספות.

הנפטר הגדול, הגאון רבי משה זצ"ל, זכה להשפעה גדולה, שהשפיע הרבה תורה ומידות טובות ויראת שמים, וגם הקים עוד ישיבה בטבריה, הכל לשם שמים, עם מאור פנים מיוחד, זכה וזיכה את הרבים, וגם עכשו הוא מזכה את הרבים שאנו עוסקים בכבוד התורה בהספדו.

כל זה הוא סימן לזכויות המרובות שהיו לו, מלבד הזכויות הידועות, יש גם זכויות נסתרות שאינן ידועות. כתוב בחובות הלבבות (שער הביטחון פ"ד) שאין לשער השכר על זכויות נסתרות, כמו שכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך – שהיראה היא מעלה הצפונה בלב, לכן זוכים עבורה לטוב הצפון, שהוא שכר נסתר שאין לנו מושג מהו.

יהי רצון שבאמת נזכה כולנו להתעורר ללכת בדרכיו הטובים, וזהו חסד של אמת עם הנפטר הגדול זצ"ל, וגם דבר טוב מאד בשבילנו, ונזכה לכתביה וחתמימה טובה, ובלע המוות לנצח וגו'.

מתוך דברי הדרכה שנאמרו למסיימי כיתות ח' בבני ברק, אב תשע"ז

ברכה והצלחה לכל התלמידים היקרים, וגם להורים, למלמדים, למחנכים, ולכל העוזרים בגופם ובממונם, ובעצה ותושיה, זוהי זכות גדולה לזכות את הרבים בתורה.

בנוגע לתלמידים, יש דברים חשובים מאד לדעת. וביחוד לצעירים, מצות כיבוד אב ואם, המצוה היא לא רק במעשים חיצוניים, אלא גם בשב ואל תעשה, לא לדרוש מההורים דברים שההורים לא נותנים מעצמם, ההורים יודעים מה חסר לילדים, והם נותנים מעצמם את מה שהילדים צריכים באמת, ואם דורשים מההורים, או שמבקשים ומכריחים אותם לתת, אפילו בצורה של תחנונים, זה לא ראוי, ולא כיבוד הורים.

יש עוד דבר שקשה מאד להיזהר בו, לא לדבר לשון הרע, ולא לראות חסרונות שיש באחרים, אפילו לא לחשוב על החסרונות, רק לראות את המעלות ואת הדברים הטובים. ללמוד רק מהמעלות שיש באחרים, ואם יש דברים רעים לשתוק ולא לדבר על זה, ואפילו לא לחשוב על זה. זה קשה מאד, לא לדבר לשון הרע, וגם לא לחשוב ולא להאמין, אבל זו מצוה גדולה מאד! ודברים אלו הם סגולה להצלחה בתורה.

אם חסר בשמירת הלשון, או שחסר בכיבוד הורים, אין הצלחה בתורה. זה תרתי דסתרי.

ועוד דבר, שיהיה בין התלמידים אהבה ואחוה ושלוש ורעות, זה דבר גדול מאד, שגם בבית המקדש כשהיו מתחלפים המשמרות, היה המשמר היוצא מברך את המשמר הנכנס "מי ששיכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלוש ורעות" (ברכות יב, א). אהבת הבריות היא מצוה גדולה מאד, ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), אבל לא כולם מקיימים את זה.

אהבה ואחוה ושלוש ורעות הם ארבע דרגות, 'אהבה' היא אהבת הבריות הפשוטה, 'ואחוה' זה אהבה יותר גדולה כמו אחים שאוהבים זה את זה יותר משאר בני אדם, 'ושלוש' היינו שגם לא יהיו מריבות ביניהם [כי גם בין אחים לפעמים יש מריבות ואין שלום], 'ורעות' היינו קשר של ידידות, שכל אחד עוזר לשני בסבר פנים יפות, בעצה ותושייה ובכל מה שצריך. זהו מה שאמרו (אבות ב, ט) איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם רבי יהושע אומר חבר טוב, היינו להיות חבר טוב לחברו, ולהשתדל לתת לו הרגשה טובה, ולעזור לו בכל מה שצריך. זוהי מצוה גדולה ששכרה גדול מאד, ועל ידי זה זוכים להצלחה בתורה ובכל העניינים!

לעילוי נשמת האשה הצדקנית
מרת **פריידא** ע"ה
בת ר' יוסף אשר טבק ז"ל
נלב"ע כ' אלול תשע"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון הגדול
רבי **משה מרדכי חדש** זצ"ל
ראש ישיבת "אור אלחנן"
נתרם ע"י אחד מתלמידיו שליט"א

לעילוי נשמת הגאון
רבי **יצחק ראובן ולזניק** זצ"ל
ב"ר שלמה זלמן זצ"ל
נלב"ע י"ב אלול תשס"ב - תנצב"ה

לעילוי נשמת מרן הגאון
רבי **נחום לסמן** זצוק"ל
ראש ישיבת תפרח
נלב"ע י"ב אלול תשכ"ט - תנצב"ה

אלול

גליון צ"מ, פ' כי תבא
כ"א אלול ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

קול דודי דופק

משיחות מו"ר שליט"א, מענייני דיומא, נרשם
ע"י הרב שושן כהן

עיקר הסליחות הם שני דברים; דבר ראשון: אמירת י"ג מידות, ועניינם להדבק במידותיו של הקב"ה וללכת בדרכיו, וכשאומרים 'רחום וחנון וכו' יש לחשוב שאני מקבל עלי להידבק במדות של רחום וחנון, ובס' תומר דבורה מפרט כל מדה ומדה. ודבר שני, אמירת הוידוי.

והנה הרמב"ם בריש הלכות תשובה כתב, כיצד מתודה, אומר אנא ה' הטאתי עויתי פשעתי לפניך, ועשיתי כך וכך, והרי ניהמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, זה עיקרו של וידוי, וכו'. ומאידך הרמב"ם לקראת סוף סדר התפילות [סוף חלק אהבה] כתב את נוסח הוידוי [של יום כיפור] ושם כתב נוסח אחר ובלשון רבים הטאנו וכו'. ותירץ בני שיח' שיש וידוי של תשובה, שבו יש את כללי הוידוי, והנוסח המבואר בהל' תשובה, ויש נוסח של תפילת יום כפור, ששם זה וידוי בנוסח שונה. ככתוב בסוף ספר אהבה בסדר התפילות.

כתיב "ומל' השם אלקיך את לבבך ואת לבב ירעך", משמע שהקב"ה ימול את ערלת לבבנו דהיינו את אוטם הלב, קשיות הלב, וא' מהשמות של יצה"ר זה ערל^א. ומאידך כתוב^ב "ומל'תם את ערלת לבבכם", ומשמע שזה חיוב וצווי לישראל למול ולסלק את ערלת הלב, דהיינו לסלק את החטאים, ולשוב אל ה'.

ותירץ הרמב"ן שלגבי כלל ישראל יש הבטחה שהקב"ה ימול את ערלת הלב ויטהר את כלל ישראל וזה יתקיים לעתיד, אך לגבי כל יחיד ויחיד יש צווי ומלת את ערלת לבבך, לשוב ולהטהר.

'וקראת ישועה חומותיך' (הפט' כי תבא)

בעל הטורים על הפס' "וקראת אתכם הרעה באחרית הימים"^א כתב, "הרעה באחרית הימים"

^א דברים ל', ו'
^ב סוכה נ"ב, ע"א
^ג דברים י"ז, טז
^ד דברים לא, כט

שבכאן. בד"כ אנו לומדים על משמעות המילים בתורה ממילים זהות או דומות מהתורה או הנביאים או הכתובים לאותו מקום שרוצים ללמוד את משמעות המילה. אבל כאן רש"י אומר במילה 'האמרת' אין להם עד מוכיח שאין מהיכן ללמוד.

אונקלוס מתרגם 'תשובתך', מלשון 'חטיבה' יחידה אחת^א, ולא מוכן כ"כ. אבל האבן עזרא אומר מלשון 'בראש אמיר' - פסגת העץ. כמו"כ 'אמיר' זה לשון חשיבות, כמו שאומרים בערבית האמיר עבדאללה והאמיר חוסין, שמשמעותו מלך. ורש"י מוסיף עוד 'האמיר' מלשון הפרשה והבדלה, שהקב"ה הבדיל אותך מכל העמים.

בגמ'^ב כתוב 'את השם האמרת היום' אלו עם ישראל שלובשים תפילין, ובתפילין כתוב 'שמע ישראל השם אלקינו השם אחד' והתפילין הם למעלה מן הראש, הגבוהים ביותר בראש, דהיינו שאדם שם את הקב"ה מעל לכל. ו'השם האמירך היום' דהיינו שהקב"ה ג"כ לובש תפילין שבהם כתוב 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ' שהקב"ה מבדיל את עם ישראל מכל העמים והם אצלו מעל כולם.

היה צדיק אחד בשם ר' אליעזר רוקח, מי שהתחיל את שושלת הרוקח - האדמו"רים לבית בעלזא, הוא היה חי לפני כמאתיים שנה. הוא הפליג באניה לארץ ישראל וההפלגה ארכה חדשים מספר, הם יצאו חודשיים לפני ראש השנה. בלב ים הייתה טלטלה באניה וסערה, הקרבניט אמר שכל אחד יקח לו איזה קרש או גלגל כיון שאין סיכוי שמישהו ישרא על הספינה במצב הזה.

אותו יום סערה, היה בראש השנה ואותו ר' אליעזר רוקח ביקש ממישהו שהיה איתו בספינה, שיבדוק ויאמר לו מתי עולה השחר. אותו אחד יצא לבדוק וראה שכבר עלה האור מן המזרח. ואז לקח ר' אליעזר רוקח את השופר ותקע את כל התקיעות. מיד נרגע הים ופסקה הסערה.

שאלו אותו מה מקור הסגולה הזו שכשתוקעים בשופר מיד הים נרגע? הוא ענה שלא ידוע לו סגולה כזו, רק ידע שהיום ראש השנה. והרי מת פטור מן המצוות, וכל עוד הוא חי הוא יכול לקיים מצוות, ואם אני עדיין חי ויכול לקיים מצוות שופר בראש השנה אני

ראשי תיבות עולה בגי' גוג. וכתב עוד בעל הטורים 'וקראת ד' במסורה' פירושו כי המילה 'וקראת' בניקוד וקראת ישנה בכל התנ"ך ד' פעמים והן 'וקראת אתכם הרעה' (בפרשת וילך), 'וקראת שמו ישמעאל'^א, 'וקראת שמו עקנו אל'^ב, 'וקראת ישועה חומותיך'^ג, כשתקרה אתכם הרעה. וקראת 'שמע אל', שתתפלל לאלו שישמע אליך, ושיהיה 'עמנו אל', ותשוב אליו בתשובה, אז 'וקראת ישועה חומותיך'. ובעזה"י אם נתחזק נזכה להגנה מאת הבורא ולא נצטרך חומות והגנות אחרות.

ומה שסיים בעל הטורים וקראת ישועה חומותיך, שמקורו בנביא ישעיה"ש שם באותו פסוק כתוב, "לא ישמע עוד חמס' בארצך עד וישבר בגבוליך וקראת ישועה חומותיך וישעריך תהלה".

ומבאר המלבי"ם, וקראת ישועה חומותיך, לא תצטרך לחומה ומבצר אצל הגבול להגן בעד שוד ושבר מבחוץ, כי הישועה עצמה היא תהיה חומה בצורה לך כמו"ש "ישועה ישית חומות וְחַלֵּץ". ונגד חמס בארצך אומר ושעריך תהלה, התהלה עצמה היא תהי שער לך, כאילו התהלה שבה יתהללו העם הזה מרוב צדקם, היא תספיק שלא יקרה בה חמס בין אדם לחברו, כי כולם יהיו מהוללים לצדיקים ואין פרץ בשעריהם. ושעריך תהילה זה השער לה' צדיקים יבואו בו.

האמרת היום

[הסגולה הברוקה ביותר]

שיחה שנאמרה בסעודה ג' בביהכ"נ ג.
ישראל רמה"ש שב"ק כי תבא.
תשע"ה, נכתב מזכרון. הוגה ע"י מו"ר
שליט"א

כתוב בפרשת כי תבא - "את השם האמרת היום להיות לך לאלקים וכו'" ורש"י במקום במילה 'האמרת וכו' והאמירך' אומר רש"י - 'אין להם עד מוכיח במקרא' דהיינו שלא נמצאה מילה דומה שממנה ניתן ללמוד על המילה

^א בראשית טז, יא

^ב ישעיה ז', יד

^ג ישעיה ס', יח - הפטרת כי תבא

^ה שם

^ו ישעיה כו, א'

^ז דברים כ"ו, י"ז

^א ראה ה'כלי יקר' עה"פ, וכן הגמ' להלן

^ב ברכות, ו' ע"א

לעילוי נשמת: אבנר בן רפאל, הילדה בת זראדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

מתוך כת"י מרן רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין שליט"א:

מעשיה הטובים של א"מ ע"ה (נפטרה י"ט
אלול תרצ"ב ברוסיה)

בסעודת שבת הייתה אומרת את ל' הגמרא
אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכס
שנאמר וכו'. הייתה אהבה גדולה בינה ובין
חמותה (אם אבינו זללה"ה), כל עניני הבית
ניהלה חמותה, וע"פ הוראת חמותה הייתה
עושה.

ברוסיה הייתה גזרת חינוך חובה, החנוך
הי' חנוך של כפירה ר"ל, היינו כבר בגיל של
חנוך חובה, וכדי להנצל מזה הצליחה בחכמתה
ובהשתדלותה להשיג עבורנו תעודות לידה
שאנחנו קטנים בשלש שנים מגילנו האמיתי. גם
מסרה נפשה לחנכנו לתורה ויר"ש, והיו דבריה
דברי אמונה טהורה ואהבת תורה ויר"ש,
בדברים היוצאים מן הלב.

הייתה לעזר בקודש לאאמו"ר זללה"ה בכל
מצבי החיים הקשים, שעברו עליהם וטרחו בכל
כוחה למען יהי' פנוי בהרחבת הדעת לעסק
התורה. גם בימי עוני ומחסור השתדלה להעלים
את זה ממנו.

הצטערה עלינו שאין לנו ידיעה גדולה בתורה
כרצונה, כמו ידיעת פירוש פרקי התהלים.
שאלתי אותה אם היא יודעת פירוש מה שכתוב
בתהלים 'ככלי יוצר תנפצם' כי אני לא ידעתי אז
פירוש המלים האלו, ואז הסבירה לי את פירוש
המלים האלו. הייתה שרה לנו באידיש על עקדת
יצחק אבינו. הייתה אומרת בתורת משל, כי צריך
ידיים של משי, כדי לדעת במשולש היד מה טיבו
של הבד, והתכוונה בזה כי גם להכיר מעלת
האדם צריך להיות ג"כ בעל מעלה. הייתה לה
ידיעה גדולה גם במתמטיקה גבוהה.

בזמן מחלתה האחרונה, שהיתה זקוקה
לעזרה ביקשה ממני, שאני אטרח בזה כדי למנוע
טרחת מחמותה, שהיתה טורחת בזה. בזמן
לוייה באו הרבה גוים מתושבי המקום,
להשתתף בלוייה, כי גם הגוים העריכוה.

מרן החזו"א אמר על אביה הגאון ר' מרדכי
שלמה הלוי מבושובין זללה"ה כי הי' צדיק, כי
זכה שהיו לו ג' בנים רבנים וד' חתנים רבנים,
ברוסיה, באותה תקופה שהיו גזרות מצד
השלטון, להעביר על הדת. והרבה רבנים
הוכרחו להתפטר ממשרת הרבנות, ובניו וחתניו
המשיכו ברבנותם, למרות הגזירות.

עד כאן מכתב יד אחי שליט"א. והשי"ת ישלח
בזכותם ישועות לנו ולכל ישראל, ולשנה טובה
תכתבו ותחתמו.

חיל מי ימצא", וגם כאן שני פרושים שהם אמת,
פירוש אחד, מדובר באשה ממש, וכל פסוק
מתאר שבה נוסף שיש בה, פירוש שני משל על
התורה. וכן פירש הגר"א אשת חיל, האותיות
ח.י.ל הם בגימטריא מ"ח, הם ארבעים ושמונה
דברים שהתורה נקנית בהם¹⁰.

ככל הדברים האלה, וככל החזיון הזה, כן
ראינו אצל אמנו הצדקת מ' מרים אדלשטיין בת
הגה"צ ר' מרדכי שלמה הלוי לבית מבושובין
ז"ל, שני הדברים, אשת חיל ממש שכתוב
בהמשך הפרשה בטח בה לב בעלה וכו' והמשך
הפסוקים. וגם אשת חיל, באהבת התורה
מופלגת.

והנה, בעת אשר נסעה היא למנוחות, ואנו
נעזבנו לאנחות, הייתי ילד קטן מכדי להבין כל
מה שעניני בשר רואות. ואחי שליט"א הגדול
ממני ראה יותר טוב, אבל אף על פי כן, גם אצלי
נקלט בזכרון ברור, שראיתי בה את שתי
המעלות של אשת חיל.

נרשום כאן בע"ה דבר לדוגמא, בשבועות
האחרונים של ימי חייה שכבר קודחת בחום
גבוה, ממחלת הטיפוס, שאז עדין לא היו בעולם
תרופות לרפא את זה והביאו עבורה קרח, מן
המרתף שהיה בעיר, לשמר קרח, אשר הכניסו בו
בחדשי החורף, שבהם הקרח ישנו בשפע, במזג
האוויר החרפי הקר. והי' באחסון קיים גם בחודש
אלול החם. והילדים נכנסו מדי פעם לחדרה,
ובזהירות, שלא תהי' הפרעה לטיפולי הרופא
שהי' מגיע מדי פעם, בהשתדלות איך להוריד
את החום הגבוה מאוד.

והנה, דוקא בימים האלה, נאלץ אבא, בגלל
התגברות הגזירות של מלכות הרשעה של
סטאלין לחינוך חובה, ב"שקולה", דהיינו בית
הספר הקומוניסטי. והעובר על חוק חובה זה
צפוי למאסר קשה, או גירוש לארץ גזירה
בסביר. ואז אבינו העביר את הבנים (האחות
הקטנה עדיין לא הייתה בגיל חינוך חובה) ע"י
הדוד ברוך, שהגיע במיוחד, ולקח אותנו להיות
בעיר רחוקה, קלימוביץ, אצל אחותם הדודה
רבקה צביה הי"ד.

ואמנו, הסכימה ולא עיכבה, למרות מצבה
שהי' נראה שאלו ימי חייה האחרונים, ולא יהיו
על ידה בפרידה האחרונה, הילדים האהובים.
וזה מדהים.

וכאן נביא זכרונות מכתב יד של אחי, מו"ר ר'
ירחמיאל גרשון שליט"א

מקיים. אם הייתי ביבשה היינו מתפללים שחירת
ומוסף עם תקיעות, אבל עכשיו כשהאני הולכת
לטבוע אין זמן, אז השכמתי בבוקר ורק את
התקיעות עשיתי כל עוד אני חי, ומה שהים נרגע
זה לא סגולה זה רק תוצאה, בזכות המצוה. זו
הכוונה ב'את השם האמרת היום' שהיהודי רוצה
להספיק עוד ועוד מצוות ושם את השם בראש.

בירושלים היה צדיק, אביו של ר' שלמה זלמן
אוירבך זצ"ל, קראו לו ר' חיים ליב אוירבעך.
הוא הקים את ישיבת 'שער השמים' בירושלים.
הוא נסע באניה לחוץ לארץ לאסוף כסף
לישיבה. באמצע הדרך הייתה סערה והאני
עמדה לטבוע. אז עבר בין הנוסעים ואמר להם
שיתרמו כסף לישיבה ובזכות זה כולם ישארו
בחיים. ואכן כולם נתנו ונשארו בחיים, כי
הסערה פסקה באורח פלא.

זו השבת שלפני הסליחות, שבת של 'השם
האמריך היום ואתה האמרת את השם' ושנוכה
לשנה טובה אמן ואמן.

'אשת חיל מי ימצא' [קמו בניה ויאשרוה']

דברים ליום הזכרון של הרבנית מרים
ע"ה, א"ח של הגר"צ ז"י אדלשטיין
(שומיאץ-רמ"ה"ש) נלב"ע י"ט אלול.
נכתב ע"י מו"ר שליט"א מיוחד עבור הגליון.

בגמרא יבמות¹² אמר רבא, בא וראה כמה
טובה אשה טובה וכמה רעה אשה רעה, כמה
טובה אשה טובה, דכתיב "מָצָא אִשָּׁה מָצָא
טוֹב"¹³, אי בגוה (אם באשה ממש) משתעי קרא,
כמה טובה אשה טובה, שהכתוב משבחה (פי'
ממה שכתוב בתנ"ך הנצחי כך, רואים כמה זה
דבר טוב). אי בתורה משתעי קרא (כלומר, כל
היכן שכתוב בס' משלי "אשה" יש בו שני
פירושים ושניהם אמת, א' - אשה ממש, ב' - אשה
רוחנית, דהיינו דבקות נפשו בחשק לשיטה
מסוימת בחיים, כגון אשה טובה - תורה, אשה
זרה - מינות) כמה טובה אשה טובה, שהתורה
נמשלה בה, ע"כ לשון הגמרא.

והנה הפרשה האחרונה¹⁴ בחתימת ספר
משלי, מסודרת לפי סדר א"ב, ומתחילה "אִשָּׁת

¹² יבמות ס"ג, ע"ב

¹³ משלי יח, כב

¹⁴ משלי לא

זקניך ויאמרו לך

גליון מס' 14

ישמח לב מבקשי ה', לכל החפץ להתחמם לאורם של רבותינו שליט"א, גליון נושא, הכנה ליום הדין,

מרותו, יהודי יקר כאשר אדם יוצא לדרך, זה לא משנה איך הוא נוסע, עם כלי מהיר או איטי, אבל כל זמן שהוא נוסע על הכביש הנכון והוא בדרך ליעד שלו זה בסדר גמור, הוא יכול לשפר את תנאי הנסיעה, לנסוע בנסיעה יותר בטוחה, יותר מהירה, יותר נוחה, אבל הוא בכיוון, ובסוף יגיע למקומו הרצוי, אבל אם הוא לא נוסע על הכביש הנכון, הוא יכול לנסוע הכי מהר שאפשר, עם הכלי הכי מהיר, הכי בטוח הכי נוח, אבל הוא לא יגיע לכלום, כי הוא לא בכיוון הנכון, יהודי יקר זה בדיוק הנקודה, כל זמן שאתה זוכר את המטרה לשמה הגעת לעולם זה בסדר, אתה בכיוון הנכון, אתה יכול להיות טוב יותר יעיל יותר להגיע יותר רחוק אבל אתה בכיוון, אבל אם אתה שוכח את הכיוון זה חבל מאוד, וזה החכמה לא לשכוח, תמיד תמיד המטרה המרכזית צריכה לעמוד מול עיניך, אתה שייך למלך ותפקידך להיות עבד המלך, לפארו לרוממו לשרתו ולעבדו בכל לבך, כל זמן שאתה זוכר את זה אתה בכיוון הנכון.

ומה מקומו של היחיד בתוך כל הדבר העצום הזה, ישנן שני בחינות, ראשית, כל יהודי יש לו תפקיד שמוטל עליו למלא בעולם, זה התפקיד שלו בארמון המלוכה, תבין אתה מהפמליא של המלך, מה שאתה תעשה אין אחר שיעשה ורק עליך זה מוטל קיבלת כוחות לזה וזה מחכה עבורך, ושנית כאשר המלך מגיע כל אחד צריך להכין את עצמו להיות מוכן לבואו של מלך, לא יעלה על הדעת כי בקבלת פני המלך יבא אדם לבוש בלויי סחבות, זה ביזוי למלך, והרי בראש השנה הקב"ה מופיע כמלך, כמאמר הגר"א כי תקיעת השופר היא טקס הכתרת המלך.

נו אז איך מתכוננים מה הם הבגדים היפים שאותם נעטה לקראת בואו של המלך, באמת יש גוונים רבים להתקשטות, מידות טובות הם לבושים של הנפש, זה קישוט יפה ונפלא, הקב"ה לא יכול לסבול מידות רעות, בעלי לשון הרע וכדו', אדם כזה ממש לא יכול להיות בקבלת פני המלך, הוא ממש לא רצוי שם, לכן זה ממש הכרח לשנות הרגלים רעים, וישנה התקשטות של מעשים טובים, עוד מעשה טוב ועוד מעשה טוב, בכל מעשה שאתה עושה במחשבה הזו, אתה מחדיר בעצמך ממילא את ההכרה, אני מתכוון לבואו של מלך.

בהתקרב הימים הנוראים הבעל"ט, לבבות כולם רוגשים הומים, זה הזמן לתת את הדעת על גודל הימים וחשיבות השעה, כדי שהימים האלו לא יברחו מתחת הידיים.

כל מי שזכה לשהות במחיצת גדולי תורה ויראה, ראה את גודל חרדתם מראש השנה, כי הם המבינים האמיתיים בגודל השעה, והם יראים באמת ממשפט ה' כי נורא הוא, מורנו ורבינו הגראי"ל שליט"א כבר זמן רב מדבר בפחד, חודש אב רק נכנס וכבר הוא מתחיל להתכוון ברצינות לראש השנה, זה בכלל לא פשוט כי בא ה' לשפוט הארץ זה פחד, רבינו שליט"א תדיר מתעורר, אוי כבר מגיע ראש השנה.

חז"ל לימדונו כי ראש השנה זה יום של מלכות, הסוגיא היא המלכת הקב"ה על העולם, כי כמו בתחילת בריאת העולם היה גילוי המלכות, כן בכל שנה ראש השנה הוא יום גילוי מלכות הקב"ה, וכאן מונח יסוד הכל, כי אם הקב"ה הוא המלך אז צריך להמליך אותו על הכל, אין זמן שבו אתה ברשות עצמך, לא, אתה כפוף למלך, אתה בכל רגעיק עבד.

בימים אלו אנחנו מחזקים אצל עצמנו את ההכרה במלכות ה', וממילא את החובה להשתעבד ולקבל מרות, וכמובן, ההדגש תמיד לא לשכוח את המטרה, באיזה דרגא שאתה, זה החובה הראשונה, תמיד תזכור כי אתה עבד המלך, ותפקידך לפרסם את מלכותו לקדש את שמו בעולם.

דוגמא לדבר, ביום מן הימים הלכתי ברחובה של עיר, ולידי עבר אוטו פח הזבל ועליו עומדים, נתלים, שני פועלים, למבט עין הם היו נראים ככל הפועלים, אבל לפתע צדה את עיני כי השתלשלו ציציות בשולי בגדיהם, ברוב התלהבות קראתי לעברם בקריאה של שמחה, ואז בבת אחת הבנתי את מאמר הגמרא, כי ציצית זה חותם של עבדות, אתה יודע מה החוטים הקטנים האלו עושים, זה עצום ונורא, הם חותמת של עבד, בכל רגע ובכל מקום היהודי העטוי בציצית מכריז אני עבדו של מלך, יש עלי חותמת של עבדי המלכות, וזה בעצם מהותה של מצוות ציצית, להזכיר לאדם בכל רגע כי הוא עבד של מלך.

זה מהותו של יום ראש השנה, להיות מרוכז בכך כי הוא הוא המלך ואנחנו עבדיו ומקבלים עלינו את

ולא לשכוח כי המעשים הרעים, העבירות שנעשו, גם הם מהווים מכשול, כך אי אפשר לקבל את פניו של המלך, לכן גם עבודת התשובה היא מענינו של יום, אבל לא דוקא בראש השנה, אלא לפניו, כי בראש השנה אתה כבר צריך להיות מוכן, המלך כבר כאן, הוא כבר הגיע.

וכמובן, אי אפשר לשכוח כי ראש השנה הוא יום דין, זה פחד פחדים, נכון אמנם כי המשפט נעשה כחלק מטכסיסי המלכות, אבל הוא נעשה, זה עובדה, יש משפט, וזה משפט רציני, הכל בא בחשבון, לא נשכח כלום, כל מעשה וכל מחשבה, אז מה אתה אומר כי בכל זאת ראש השנה זה יום שלא זה העסק מה יהיה איתי, ראש השנה הסוגיא זה כבוד המלך, זה נכון אבל אחרי הכל זה מפחיד, וכמאמר הגרי"ס כי אדם שלא מפחד הוא משקר, איך אתה לא מפחד מהמשפט וכי אתה מוכן, אמנם אנשים עם דרגא גבוהה באהבת ה' יכולים לשכוח מעצמם לחלוטין ולהיות עסוקים רק בכבוד ה', אבל אצל שאר בני"א זה נובע מחוסר באמונה כך אמר הגרי"ס זיע"א.

וכאן הבן שואל, אי זה ממש מפחיד, נו אז מה יהא עלי, איך אני עושה את זה, איך אני מתכוון, והקב"ה אומר לו מילים נעימות כל כך, מפייסות כל כך, שובו אלי ואשובה אליכם, מילות נעימות וערבות לאוזן כל שומע, בניי היקרים המצב הכי טוב והכי רצוי שאנחנו ביחד, שובו אלי ואשובה אליכם, ואם תאמר אבל זה קשה לשוב בתשובה, לשנות הרגלים, אומר הקב"ה, פתחו לי פתח כחודו של מחט, אני אבא שלך האוהב, אני לא מבקש ממך הרבה, אני רק מבקש משהו קטן, תתקדם, תעשה צעד אחד קדימה, ואת השאר אני יעזור לך, חודש אלול הוא חודש של אהבה, עם ישראל שומע את המילים הנעימים האלו ומתרפק בערגה על אהבתו של אבא שבשמים, אני לדודי ודודי לי, יש לי אבא אוהב, אני לא מתבייש לפנות אלי, ולבקש ממנו, כי מלבד מה שהוא מלך שלי הוא, גם מתייחס אלי כאבא לבנו, בנים אתם לה' אלוקיכם.

לגודל הימים הקדושים נכתוב כמה מילים על עבודת התשובה,

יש בתשובה עבודה פרטית, ועבודה כללית, העבודה הפרטית להכיר כל עבירה מה מידת חומרתה, ולחשוב איך לשנות אותה לטובה, והעבודה הכללית להגביר את הרמה הרוחנית העצמית, וממילא כל המעשים ישתנו, יש מהלך להתבונן בכל מעשה ולבחון אם פעולתו רעה או טובה, אבל זה לא עבודה מהשורש, והמהלך הנ"ל הוא לשנות את כל התפיסה, לרומם את האדם, וממילא הכל מתרומם.

זאת ועוד, כאשר עשה אדם עבירה המהלך בתשובה הוא לנתק את המעשה מהאדם, כי טבע האדם להזדהות עם מעשיו מה שעשיתי זה טוב, ובתשובה המהלך הוא אדרבה, אני מתחרט ממה שעשיתי, כי המעשה הזה לא שייך אלי, ואם תאמר אבל אתה עשית אותו, כן אבל זה לא אני, אני מסלק את השייכות שלי למעשה, זה בא ע"י שהאדם מרומם את עצמו עד שהוא

מסלק שייכות למעשה זה לא אני, במצב שהתרוממתי אין לי קשר לפעולות כאלו, חטא עבירה ונתבייש בה זה סיבה למחילת העוון, מה הנקודה כי כעת הוא לא שייך למעשה הזה, עד כדי כך כי הוא מתבייש שהוא עשה דבר כזה, הרי זה לא מתאים לי, זה העומק של תשובה התרחקות מהמעשה, וזה היסוד שיש בצער והחרטה מהעבירה, כי הכאב והצער מהעבירה גם מסלק את השייכות של האדם למעשה.

המתנה של תשובה הוא כי האדם נידון לפי מצבו כעת, וכעת נחשב שהמעשה הוא לא שלו, למרות שהוא עשה את המעשה.

בכל עבירה יש שני ענינים, המעשה האסור בפרטות, ויש ענין של עבר אמימרא דרחמנא, עברת על דבריו של המלך, החצפת פנים להמרות פיו, וגם לזה צריך תשובה, ולדרכינו הכרה אמיתית והשגה עד כדי תחושה איך המרתי את פי אבי שבשמים, והמעלה העליונה שיש במי שחטא ומתבייש מחטאו, זה הבורשה מהקב"ה, איך המריתי את פיו איך מרדתי במלך, באבא שבכל רגע מיטיב איתי, איך עשיתי את זה.

ולסיום, העצה הנפלאה לכל באי ביהמ"ד, היסוד של הגרי"ס זיע"א שרבינו הגראי"ל שליט"א רגיל לומר, להיות ממזכי הרבים ועי"ז לשנות את כל מהלך המשפט, כי יש דין ליחיד ויש דין לרבים, ואדם שמזכה את הרבים הוא איש של רבים, ונידון בדין של רבים, אתה יכול פשוט להיות ממזכי הרבים, ולא דוקא על ידי פעולות מיוחדות וחריגות, אלא, כי בכל מקום בו אתה נמצא רואים אותך מסתכלים עליך, ואתה מהוה דוגמא או חיובית או להיפך, במעשים שבכל מקרה אתה עושה, בקצת שימת לב אתה פשוט בכל רגע משפיע, ומזכה את הרבים, אתה מגיע לסדר בזמן, כאשר הגיע שכנך הוא ראה כי אתה באת בזמן, וגם אתמול היית בזמן, וגם מחר, זה משפיע עליו, וכן להיפך, אתה מאחר ושכנך רואה את זה ובלי לרצות זה משפיע עליו, אתה מגיע לתפילה בזמן, אתה מתפלל ברצינות, וכן הלאה וכן הלאה.

שמעת פעם על אדם שעומד ליד הר של זהב ובמקום לקחת משם למלא את אוצרותיו הוא פשוט בורח, כל אדם יחרוץ משפט אדם כזה כשוטה מופלג, וחסר דעת, נו אז איך אתה מסביר את האנשים שבמקום להשאר במקום תורה בימים הנוראים, הם פשוט הולכים לאיזה בית מלון מרוחק לשהות שם במחיצת אנשי הרחוב, ההזדמנות הכי חזקה בשנה קצת למלא את המטען ביראת שמים, בחום, ברגשי קודש לה' ולתורתו, אז איך כעת הם בורחים, אתה יודע למה כי הם כבר נשרפו, הרגש כבר נשחק לגמרי, בבחינת מיתת נשמה וגוף קיים, אז הכל מובן, ומתי זה קרה, הם הושפעו מהסביבה, ממקום העבודה החילוני שהם לא נשמרו בו כיאות, מהמכשיר הלא כשר שהם מנופפים בו, ואתה האיש הנלבב כאשר תראה סוטה בקילקולה תזיר עצמך מהיין, מכל מקום זר מכל מקום שנושבת שם אוריה של קלות ראש, תשמור על עצמך, ואז תוכל לקוות כי תזכה לחזות בטוב ה' ולבקר בהיכלו.

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 6 ■ סליחות – עצות לזכות בדן

וכן דייק גם השל"ה הק' ממה שאמר הקב"ה למושה "יעשו לפני כסדר הזה" דמשמע עשייה, ולא רק אמירה בעלמא!

והנה משאר המפרשים שלא כתבו שההבטחה תלויה במעשים, נראה שהם הבינו בפשטות שההבטחה נאמרה על עצם אמירת י"ג מידות ואינה מותנית במעשים. אך על אף שחידושו של ה'ראשית חכמה' אינו הדעה המקובלת והרווחת, בוודאי שיש לנו להתחשב בדבריו, ועל כל פנים בוודאי שיש הבדל גדול אם רק אומרים את הי"ג מידות, או שגם מתעוררים על ידם ללכת בדרכי ה' ולנהוג כדרכיו!

ועל כן ראוי מאוד בזמן שאומרים את הי"ג מידות להתעורר לנהוג אותם הלכה למעשה, ועל כל פנים לפחות לעורר רצון לקיימם, ובוודאי שלא להסתפק באמירה גרידא!

ללמוד בספר הק' – 'תומר דבורה'

המקובל האלוף הרמ"ק, חיבר חיבור מיוחד על י"ג מידות בשם 'תומר דבורה', בו הוא מבאר את י"ג המידות הרמוזים בפסוקים "מי כמוך...", ומדריך הלכה למעשה כיצד נלך בדרכיו.

מומלץ בכלל, ובפרט בימים אלו, ללמוד בספר הק' 'תומר דבורה' כדי שנוכל לקיים את הי"ג מידות הלכה למעשה, ועל ידי כך נזכה לעורר את רחמי ה' עלינו.

השל"ה הק' (בקונטרס עשרה הילולים) מייעץ ללמוד את ה'תומר דבורה' בעשרת ימי תשובה. והגר"י סלנטר זצ"ל יעץ ללמוד את ה'תומר דבורה' כבר מראש חודש אלול.

חיזוק לשבוע אחרון של השנה

יש אומרים, שבשבוע האחרון של השנה אפשר לתקן את כל השנה. מורנו ר' אלי' היה מעורר: "נקווה שבעזרת ה' יהיה לנו עוד הרבה ימי חמישי, אבל השנה זהו היום חמישי האחרון!"

ויש עניין שאדם בשבוע האחרון של השנה, יעשה בכל יום תשובה כנגד היום המקביל לו במשך השנה.

עצות מעשיות לזכות בדן

עינינו הרואות, שכאשר אדם עומד לפני משפט, הוא משקיע את כל כוחותיו לטכס עצה איך לצאת זכאי, והוא מוכן לעשות את כל הדרוש לשם כך.

אנו עומדים לפני משפט גורלי באמת, כאשר השופט הוא מלך מלכי המלכים בכבודו ובעצמו, והוא דן בדקדוק רב - כל שכן שעלינו להתבונן היטב ולטכס עצה, מה הם הדברים שיכולים לסייע לנו לזכות במשפט, ולאחר שנדעם נאחז בהם בכל כוחנו.

והנה במשפט שלנו - בשונה מכל משפט, השופט הוא אבינו הרחמן החפץ בטובתנו, ומכיוון שהקב"ה מעוניין שנצא זכאים במשפט, לפיכך הוא נתן לנו באהבתו ארבעים ימי רצון, מר"ח אלול עד יום הכפורים, אשר התשובה בימים אלו מקובלת יותר משאר ימות השנה.

והנה, למרות שכל מעשה מצווה הוא זכות, וכל מעשה מצווה בכוונה להכריע את כף המאזניים לזכות, מכל מקום גילו לנו חז"ל הקדושים, שישנם מעשים מיוחדים שכוחם גדול במיוחד לסייע לאדם לזכות בדן. ונעמוד בקצרה על כמה נקודות חשובות שיכלו לסייע לנו לזכות בדן.

קבלה לעתיד

ראשית, ישנה חשיבות מאוד גדולה לקבלה לעתיד, משום שאם לאדם יש תוכנית רצינית להשתנות בשנה הבאה, ולעבוד את ה' כראוי, אפילו אם מצד

סליחות - הכנה לדן

במוצ"ש נחל בעז"ה בבקשת הסליחות, חשוב שנדע שימים אלו אינם מסתכמים באמירת סליחות גרידא, הימים שלפנינו הם ימי הכנה לדן, וכדלהלן.

מנהג האשכנזים לומר סליחות מיום א' שקודם ראש השנה, ועכ"פ לא פחות מז' ימים קודם לראש השנה (רמ"א, תקפ"א).

מבאר ה'משנה ברורה' הטעם שקבעו לומר סליחות ד' ימים קודם ר"ה, "שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ממום ד' ימים קודם הקרבה, ובכל הקרבנות בפרשת פנחס כתיב "והקרבתם עולה" ובר"ה כתיב "ועשיתם עולה", ללמד שבראש השנה יעשה אדם עצמו כאלו מקריב את עצמו, ולכן קבעו ד' ימים, לבקר כל מומי חטאתו ולשוב עליהם".

נמצא, שאנו עומדים להקריב עצמנו לקב"ה בראש השנה, ותפקידנו בימי הסליחות לבקר עצמנו ממומי חטאינו.

"נחפשה דרכינו ונחקרה" - עלינו לבדוק האם כל מעשינו ומחשבותינו הם על פי התורה, האם אנו שומרים את העיניים מלראות מראות אסורות ואוטמים את אוזנינו מלשמע דברי לה"ר רכילות וכדו'.

ביקור מעשינו לפי סדר היום - האברים

יש אפשרות שנבקר את מעשינו לפי סדר היום, וכגון שנתבונן: האם אנחנו הולכים לישון בזמן בכדי שנוכל לקום לתפילה כראוי, האם אנו באים לתפילה בזמן, כיצד נראית התפילה שלנו, איך המורא מקדש שלנו, האם אנו מגיעים בזמן לסדרים, כיצד הלמוד שלנו, האם אנו נזהרים מלהפסיק ח"ו באמצע הלימוד (שזה עוון מאוד מאד חמור), וכד'.

וישנה אפשרות שנבקר את מעשינו לפי סדר האברים: שאדם יתבונן, מה עם הראש שלי, העיניים, האוזניים והפה. כל האברים צריכים להיות טהורים!

על כן חשוב מאוד שלא נסתפק באמירת הסליחות גרידא. תפקידנו בימי הסליחות לבקר את עצמנו מהמומים שבנו ולראות מה באמת דרוש תיקון, ולטכס עצות לתקנם באופן שיהיה בר קיימא.

ובעיקר צריכים אנו לראות - **האם אנחנו כבר מוכנים להמליך את הקב"ה עלינו?**

ביאור פסוקי הסליחות

בפסוקים הנאמרים בסדר הסליחות, יש מהם שתוכנם בקשת סליחה מה', וישנם פסוקים המדברים על רחמי ה'. אך ישנם גם בסדר הסליחות פסוקים שעניינם הוא גדולת ה', ויש להבין את הקשר שלהם לנוסח הסליחות? הביאור הוא: כאשר אנו באים לבקש סליחה מה', ראשית אנו צריכים לדעת למי חטאנו. גם לאדם פשוט אסור לחטוא, אבל כל שכן לפני מלך רם ונשא! לפיכך אנו אומרים פסוקים שעניינם הוא גדולת ה', ובה אנו מבטאים שאנו מכירים בחומרת החטא, ואז אנו יכולים לגשת לבקש סליחה מה'.

עוד מונה בפסוקים העוסקים בגדלות ה', שבהם אנו מזכירים שה' הוא בורא הכל ומלך על הכל, וממידת מלכותו שהוא אינו משועבד לנהוג על פי המשפט. ולפיכך אם טובת הבריאה היא שלא להעניש, ה' פועל עפ"י כח מלכותו (הנקרא הנהגת הייחוד) ונמנע מלתת את העונש.

להתעורר מי"ג מידות ללכת בדרכי ה'

בימים אלו אנו מרבים באמירת י"ג מידות שהקב"ה גילה למושה רבנו, והבטיח לו עליהם הבטחה נשגבה, "כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם!"

ה'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"א) מביא קושיית הגאונים שעניינה הרואות שפעמים שאנו צועקים י"ג מידות בקול גדול ולא נענים?

מחדש ה'ראשית חכמה' שלא מספיק אמירת י"ג המידות גרידא, אלא צריך גם מעשים! שלך בדרכיו של הקב"ה ונדבק ב"ג מידותיו, "מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון".

חסד - על ידי התפילה

אחד מן הדרכים לעשות חסד עם כל ישראל הוא על ידי התפילה, שהרי אנו מתפללים בשביל כל ישראל, אנו מתפללים שלכל ישראל יהיה דעה, תשובה, כפרה, רפואה, פרנסה. רק צריך שבאמת נשים לב לכך שאנו מתפללים על כל ישראל.

המבקש רחמים על חברו נענה תחילה

חז"ל אומרים (ב"ק צ"ב.) "כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה". כדאי מאד שנשים לב לבקש עבור צרכי אחרים, ובפרט אם לאדם חסר דבר-מה או שהוא סובל ממשו, חשוב שישים לב שישנם עוד אנשים שחסרים וסובלים כמוהו, ויתפלל גם עליהם.

זיכוי הרבים

רבותינו ז"ל עוררו, שאדם ישתדל להיות בכלל מזכי הרבים, ואמרו חז"ל (יומא פ"ז): "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה".

גם אם אדם מצד עצמו אין לו זכות לחיות, או שאין לו סיבה לקבל כלים מסוימים, אם הוא מזכה את הרבים ורבים צריכים לו, הוא זוכה להיות נידון לחיים, ולקבל את האמצעים שבאמצעותם יוכל לפעול למען הרבים.

אדם אינו חי לבדו בעולם, ומעשיו משפיעים על הסובב אותו, לטוב ולמוטב. וחובת האדם להימנע ממעשים שעלול להיות להם השפעה שלילית על זולתם.

לדוגמא, כשרואים אחד שמגיע בזמן לתפילה או לסדר, באופן טבעי זה משפיע על אחרים וגורם להם שגם הם יבואו בזמן, אך אותם המאחרים, יוצרים באופן טבעי רפיון בעניין זה, וגורמים שגם אחרים לא יקפידו על הגעה בזמן.

אדם לא יכול להתנער מהשפעת מעשיו בטענה שהוא אינו עושה זאת במכוון, כיוון שזהו תפקידו ואחריותו לדאוג שלא יהיו למעשיו השפעה רעה על סביבתו.

נמצא, שביד האדם ברירה נוראה: אם יזכה להיות ממזכי הרבים, או חלילה יהיה בכלל מחטיאי הרבים רח"ל!

תלות מוחלטת בקב"ה

עוד חשוב, שנרגיש תלות מוחלטת בקב"ה, ויש לזה תועלת רבה לזכות בדין, שהתלות וההכנעה מעוררים הרחמים!

וכדאיאת בראש השנה (ט"ז) "כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה", ופירש רש"י: "שישראל עושים עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר (משלי י"ח) תחנונים ידבר רש".

ועלינו להשריש במחשבתנו, שהכל תלוי אך ורק בה', לנו מצדינו אין כלום וגם לא מגיע לנו כלום, ומתוך כך נתפלל לפני ה' בהכנעה ובתחנונים, ונזכה לרחמים.

מלבד עצות אלו, ישנן בודאי עצות מועילות נוספות, ויעוין בספר חרדים שהרחיב בעניין זה בפרק ע"ג, אך בעיקר חשוב, שנקבל על עצמינו את מלכות ה' באמת! (נלקט מ'לעבדך באמת', ו'עבודת הימים הנוראים')

מעשיו שבשנה החולפת לא מגיע לו מאומה, מכל מקום הקב"ה ברחמיו ידון אותו עפ"י קבלתו לעתיד, וייתן לו הכלים הנצרכים להגשמת שאיפותיו! על כן חשוב מאוד שעוד קודם ראש השנה נתכנן את השנה הבאה, ונגיע מוכנים לראש השנה עם שאיפות חשובות ורציניות לשנה הבאה, שכאמור הם מצד עצמם סיבה לזכות בדין.

ההנהגה ביום הדין

להנהגה בשעת הדין ישנה השפעה גדולה ומכריעה בדין, לפי שהקב"ה דן את האדם "באשר הוא שם". על כן חשוב ביותר שההנהגה בשעת הדין תהיה כראוי. שנצל בר"ה כל רגע כרצון ה', וחלילה וחס לא נכשל בשום עבירה אפילו "בלי לשים לב". כמו"כ המשנ"ב מביא להיזהר שלא לכעוס בימים אלו.

חיזוק במצוות תלמוד תורה

מצוות תלמוד תורה היא המצווה החשובה ביותר, ושכרה כנגד כל המצוות, ומלבד זאת, בדקה בודדת של תלמוד תורה אדם יכול להשיג מאתיים מצוות! לפיכך ישנה חשיבות עליונה, הקודמת לשאר החיזוקים, בחיזוק לימוד התורה. להשתדל לנצל את הזמן ולהרבות בלימוד, ולהיזהר מאוד מלהפסיק ח"ו באמצע הלימוד.

חיזוק לימוד המוסר

לימוד המוסר הכרחי לקבלת מלכות ה' ולחזרה בתשובה, לימוד המוסר מעורר את רחמי ה' שאנו כל כך זקוקים להם עכשיו, ולכן ישנה חשיבות עליונה בחיזוק וקבלה אמיתית ללימוד המוסר יום יום, בקביעות וברצינות. ה"חרדים" מביא עצה לזכות בדין: "שישמע בחשק דברי חכם שדורש ביראת שמים ובדברי אגדה, שעל ידי זה ימחלו לו עוונותיו"!

מעביר על מידותיו

חשוב מאוד שנקבל על עצמינו להעביר על המידות, שהרי הבטיחו חז"ל (ר"ה ד"ז) "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו".

וישנה מעלה יתירה במעביר על מידותיו, שמאחר והעביר על מידותיו, הוא יצר סיבה שמצד שורת הדין יוותרו לו, מידה כנגד מידה, ובאופן כזה הוא מרוויח שאין נהמא דכיסופא בויתור על עוונותיו, היות שבמעשיו שלו הוא גרם לכך שיוותרו לו.

חשוב לציין, שאף אם לעת עתה אין בידינו הזדמנות להעביר על מידותינו, מכל מקום כדאי שנקבל על עצמינו ונקבע במחשבתנו, שאם יהיה מצב אשר בו נצטרך להעביר על המידות, שנתגבר אז על עצמינו ונעביר על מידותינו. ולקבלה זו יש שייכות "למעביר על מידותיו"!

חיזוק בעשיית חסד

כעת שאנו זקוקים לחסדי ה' חשוב מאוד שנתחזק בעשיית חסד. החפץ חיים אומר, שמי שעושה חסד, מידה כנגד מידה ה' יתחסד עמו!

כשנמצאים בחברה משותפת, ישנם הזדמנויות רבות לגמול חסד, הן ברוחניות והן בגשמיות. ובעיקר חשוב שנהיה ערניים לצורכי השני, שאדם לא יחיה בעולם של אנוכיות ויתנהג כאילו שהוא חי לבד.

ל... שלום רב וכל טוב.

...הלא הימים ימי אלול מסוגלים להתקרב אל ה', ומה חבל ומה מר אם האדם יחמיץ הזדמנות זאת, והלא הימים לפני יום הדין - ומי לא יפחד לקראתו?!

החובת הלבבות מביא משל: אילו יאמרו לאלף אנשים שבעוד חודש יהרגו אחד מהם, (כלומר המלכות הייתה אומרת כך), ודאי שכל אחד היה חושש על גורלו. והלא המציאות היא שכל חודש נלקחים אנשים מן העולם הזה, או נענשים בעונשים אחרים, ואין לא יחשוש האדם לגורלו - ולא יתקן מעשיו? - אין זו אלא עצת היצר!

דב...ד"ש לכולם, שלכם, דב

"כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו" (יומא פ"ז)

פניה מיוחדת לתלמידי מרן המשגיח שליט"א די בכל אתר ואתר, ולכל החפצים ליטול חלק בזיכוי הרבים
מכיון שהוצאת הגליון והפצתו כרוכה בעלויות גדולות, נבקש מאוד את השתתפותכם בזיכוי הרבים בנטילת חלק ע"י תרומה קטנה או הנצחה, בכדי שנוכל להמשיך בעז"ה לזכות את הרבים מתורת מרן המשגיח שליט"א.
לפרטים ותרומות 0527166490

בברכת כתיבה וחתומה טובה, המו"ל.

**ניתן להקבל את הקונטרס
"עבודת הימים הנוראים"
במשנתו של מרן המשגיח
שליט"א בחינם במייל:
gmail.com@8853115**

שיחת מרן המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

בכנסיה הגדולה בווינא היתה שם שאלה על העזרת נשים שהיתה למעלה בלא וילון, ושאלו לח"ח וענה דהנה מהו האסון הגדול ביותר שיכול להיות לכלל ישראל, אם הקב"ה יעזוב אותנו! דכשהוא עמנו "גם כי אלך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עמדי", אבל "הסתרת פניך הייתי נבהל". וכתוב בפסוק "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו" שהקב"ה הולך, א"כ כל הידור שאפשר לעשות בלא יראה הכל כדאי הוא, א"כ נמצינו למדים מדבריו דככל שהק' שומר יותר "לא יראה" הקב"ה נמצא יותר וכשחלילה פחות הוא קצת "שב".

א"כ בר"ה בכדי לזכות בדין, צריך לזכות לבוא לפניו בבחינה שיראה אותנו לטובה. וכשם שבא לראות כן בא ליראות, אם אנו באים אליו בעניים זכות וטהורות, הוא גם נראה אלינו אין עצה אחרת לזכות רק אם הקב"ה יביט עלינו לטובה.

ובאמת כפי שכביכול הראיה של הקב"ה הוא המעמיד, וכמ"ש הרמב"ן "וירא אלוקים את האור כי טוב", דהראיה העמידה את הבריאה. כן ראיית האדם מעמידה את כל שיעור הקומה של האדם.

ועד היכן הדברים מגיעים כתוב בספורנו עה"פ "ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות ויגש אותם אליו וישק להם ויחבק להם", והקשה אמאי הוצרכה התורה לומר שעינו כבדו מזוקן. ותי' שברכת המברך שתחול על המברך צריך שתדבק נפשו בו, וא"כ אם יעקב היה יכול לראות היה מסתכל עליהם ובזה כבר תדבק נפשו בהם. אבל עיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות, לכן אמר "קחם נא אלי". ולנו היה נר' דחיבוק הוא יותר דיש בו ממש, וראיה פחותה שמסתכל כאן רואה שם, אבל הפסוק אומר לא כן, דמשום שלא יוכל לראות לך לקחם, דקשר של ראייה יותר מחיבוק מפני שזה קשר רוחני. והאר עינינו בתורתך, עין יותר מהכל. ורואים כן כשמגיעים לקבל ברכה אף שמדברים עמו זמן רב, בשעת הברכה נותן יד, וזה משום שכדי שתחול הברכה צריך שיהא תדבק נפשו, שיהא ידידות וקרבה קשר וזה בין לטוב בין למוטב.

וראיית צילום כת"י של מכתב (יתכן שהיום כבר מודפס) מנכד הגר"א, ששמע איש מפי איש מהמשמש של הגר"א, וסיפר שם שכשלקחו את הגר"א לבית האסורים (עקב עלילה), מיד כשהגיע לשם נשתטח על הארץ, מפני שדרכו היתה שלא להסתכל בפני שום אדם, מלבד מפני אדם שדבוק בד' שידע שלא יפילנו מדרגתו הרוחנית, והערלים החלו ללעוג עליו והוא זחל תחת הספסל. ולכאן' הרי כבר היה בד' אמותיהם וזה לא פגם בו, אבל ראיית פניהם היה פוגם בו. [אגב, רואים מה מוכן היה לעשות בכדי לשמור על מדריגה, וזה לימוד בשבילינו בזעיר אנפין כמה צריך לשמור על מדריגה שלא תאבד].

ולכן אמר מרן הגר"ז עה"פ (דברים כ"ט י"ז) "פן יש בכך איש אשר לבבו פונה היום מעם ה' אלוקינו ללכת לעבוד את אלוהי הגוים", והקשה דהא בפסוק הקודם כתוב "ותראו את שיקוציהם", ואם הם עצמם ראו שזה משוקץ, מה החשש שיש איש אשר לבבו פונה ללכת. אלא תי' דאחר ש"ותראו", הכל יכול להיות.

"הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין", אף שרואה אותה בקלקולה, וא"כ מה צריך להזיר עצמו. אלא דזהו הכח של ראייה. ולכן אומר הח"ח דבפר' ציצית תחילה כ' התורה "וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם" ואח"ז "למען תזכרו ועשיתם". וטעם הכפילות דאף אם יקיים אדם את כל

אנו עומדים בעיצומם של הימים הקדושים ימי אלול והימים הנוראים, בבחינת הנורא דכשם שקרוב לשכר כן ח"ו קרוב להפסד. בימים אלו הכל נקבע, בין ליחיד ובין לרבים.

בבראשית (א', ג') כתוב "וירא אלוקים את האור כי טוב", ופי' הראשונים (רמב"ן ועוד) הכוונה "וירא", וכי עד עתה לא ידע מן. אלא שכביכול ראייתו של הקב"ה קבעה את הקיום לדבר, וכפי שלהבדיל החוטא למלכות אם יש לו את הזכות להופיע בפני המלך, עצם הדבר שהמלך מסתכל בו ונותן לו לראות את פניו, בזה הוא כבר זוכה ומקבל חנינה. כך זה כלפי שמיא, ולכן צונו הקב"ה במצוות עליה לרגל בג' רגלים, וזה משפיע על כלל ישראל כל השנה, הן ברוחניות והן בגשמיות. וזה משום שכשם שבא לראות כן בא ליראות, ובה שזכו כביכול לראות פני מלכו של עולם, זכו בזה לשפיע עצום בכל השנה. ולא עוד שלמרות שעלו לרגל ומצד הטבע היה צריך שיהא שהגויים יגנבו את רכושם שהשאירו בביתם, אעפ"כ הבטיחה התורה "ולא יחמוד איש את ארצו", וזה מפני שהיו אז בבחינת "מלך ביפיו תחזינה עיניך", לכן זכו להנהגה של כי מה יחסר בבית המלך.

בראש השנה יום הדין, הכל יבוא במשפט על כל נעלם אם טוב ואם רע. "אם יסתור איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה'", חוקר לב בוחן כליות יודע תעלומות, עיני ד' משוטטות בכל הארץ לדין. א"כ יום הדין נורא, לא תוכל להתעלם – על זה לא נאמר פעמים שאתה מתעלם, מתנהלים כבת היענה שכשבא אויב שמה הראש בקרקע ואומרת שאין אויב. והתנא באבות אומר שדין וחשבון זה נורא, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. והנה כדי להראות את חומרת הדין מספיק לומר "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים", ומדוע הוצרך להוסיף "הקדוש ברוך הוא". אלא הביאור דמלכו של עולם הוא הקדוש ברוך הוא, שיש דקדוק מיוחד בענינים של קדושה, וזהו ההדגשה של "הקדוש ברוך הוא". א"כ מהו ההצלחה להינצל ולזכות ליראות לפניו, הרי מלך במשפט יעמיד ארץ ועיניו משוטטות בכל, אלא זהו הבקשה "אבינו מלכנו פתח לנו שער", ואף ביוהכ"פ בנעילה הבקשה היא "פתח לנו שער בעת נעילת שער" בכדי שנוכל ליראות לפניך, וראיה זו של הקב"ה לטובה היא הגורמת לקיום והצלחה בכל. בפר' כי תצא כתוב "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו", אם הוא מתהלך בקרב מחניך - הוא להצילך, אבל אם חלילה ושב - הוא נורא. בכדי לזכות למלך ביפיו תחזינה עינך ולחזות בפני מלכו של עולם, לזה צריך קדושת ישראל, ובפרט כמו שחז"ל אומרים עוצם עיניו מראות ברע, והזוכה לזה הוא מרומים ישכון וזוכה לראות פני מלך, דהרי מלכו של העולם הוא הקדוש ברוך הוא וא"כ כשם שבא לראות כן בא ליראות והרי זה המעמיד של הכל.

החפץ חיים הקשה דהנה בפסחים כה מסקנת הגמ' אפשר ולא מכיון שרי, היינו כשיכול ללכת למקום שאין שם נסיון של עבירה, והולך במקום שיש נסיון ושומר עצמו שרי. ומאידך בב"ב איתא שהיכול ללכת למקום בלא נסיון של ראייה, והולך במקום שיש בו נסיון אפילו אם שומר את עיניו כיון דאיכא דרכא אחרינא רשע וכמו שפירש שם הרשב"ם, וא"כ אמאי שרי (וכה"ק המקד"ד).

ותירץ הח"ח דנראה שמחמת חומר איסור זה אי"ז ככל כללי התורה, שבאמת מצד כללי התורה הדין כבסוגי' בפסחים אפשר ולא מכיון שרי, אבל בראיה אסורה מחמת חומר האיסור של ראייה, מותר דוקא היכא דלא אפשר ולא מכיון, ואם אפשר אף שלא מכיון רשע הוא.

לזה היא עין בעין, אם אנו נבוא לפנינו ית' ונראה שאנו עובדים נלחמים ושומרים את המתנה הגדולה שנתן לנו.

והאר עינינו בתורתך, מהו "עינינו" וכי העיניים לומדות הרי אינם אלא אמצעי להעביר הידיעה למוח וללב הול"ל והאר מוחינו. וכן "טהר טומאתינו ולמאור תורתך עינינו גל", הא העינים אינם אלא היכי תמצי אלא הוא היסוד ושורש הכל ולכן הם הכי קרובות למוח דהמוח עיקר משכן הנשמה.

ויש טועים וחושבים דבעולם התורה הזניחו ענין זה, ובאמת הדבר אינו כן כלל הכל תורה אחת ולא כל הרוצה יבוא ויטול. זכורני שהמשגיח ר' יחזקאל זצ"ל סיפר בוועד שהיה בחתונה עם הסטייפלער זצ"ל והתפעל מהאופן בו הסטייפלער שמר עיניו, והמשגיח עצמו הרי היה מופלג בשמירת עיניו. וכן הרב אברמסקי וכולם. ופ"א עבר לפני הגר"א קוטלר מראה לא טוב, ופרץ בבכי והתבטא רבש"ע בשביל זה השארת אותי לחיות, והרי הח"ח כמה דיבר מזה.

ובכדי שיביט עלינו לטובה העצה עין בעין, כשם שבא לראות כך בא ליראות. ומלבד אם באים אליו בשמירת העיניים יש לנו את המעמיד של כל התורה כולה, כמ"ש הח"ח "אחרי עיניכם" דזה המעמיד ובה תלוי הכל.

ולכן "כי תצא למלחמה על אויבך", והנפילה היא "וראית" שנסתכל. זה הרי זה מדובר במי שלא יוכל לבקר את בן האהובה על השנואה כי הוא ראשית אוננו, הרי זה לא בנ"א פשוט זה שיצא למלחמה, וכל מה שגרם לו ליפול הוא מה שנסתכל במה שא"צ להסתכל.

ומובן א"כ היטב מה שהיצה"ר עובד ע"ז בכל כוחותיו, וניתן לו כח זה לחדור לפני ולפנים. ואם אנו רוצים למצוא חן בעיניו ושיביט עלינו לטובה ושיחוננו צריך להתחזק בזה, והוא מקרב הגאולה דנוכה לותחזינה עינינו בשובך לציון, והבא ליטהר מסייעין בידו. ומי שמתחיל להתעורר בזה יש לו סיעתא דשמיא אף בשאר העינים, דגלוי לפנינו ית' ההסתר פנים והטומאה הגדולה והנסינות, ומה שמתגברים הנסינות בזה בדורינו, אמר הגר"א לופיאן זצ"ל כפי שקודם חטא העגל ראו ישראל מטתו של משה ברקיע, דכוחו של השטן היה גדול מאד עד שהראה להם במוחש מיטתו של משה, מפני שעמדו לפני התיקון השלם, דכבר פסקה זוהמתן, אף כן הוא בדורינו שעומדים אנו לפני התיקון השלם ניתן להיצר כח רב לנסותנו בעינים אלו, ואם חז"ל אמרו דכשולוקחים אדם על פתח של מקום עבירה ותולים כס בצווארו של כסף שיוכל לחטוא, מה יעשה ולא יחטא, היום אנו בפנים ממש. וא"כ המתחזק בזה זוכה לסיעתא דשמיא נורא, והמשגיח שהיו מספרים לו על מעלה של בחור היה מתפעל ואומר, "היפך היפך". היינו דהמעלה בזה מה שהוא בהיפך מן העולם, ואף שאצלו היו מצויים מעלות אלו, מ"מ לפי ערך הדור דאם ראית דור שמתרפים עמוד והתחזק, א"כ תקופה זאת היא ממש מכרה זהב, דבדורות הקודמים בשביל להגיע לדרגות היה צריך מעלות בעצם, ובדור זה במה שמסיר עיניו כבר זוכה לדרגות עצומות, ואפשר ליטול בזה שכר כולן לא רק של אחרים אלא אף של עצמו. דהבנ"א עצמו הוא הדור, דיתקן את כל מה שחטא בזה "ושבית את שבי", היינו שיקח בחזרה את מה שכבר שבה ממנו היצה"ר.

הקב"ה יעזור ברוב רחמיו ונהיה מן הבא ליטהר מסייעין בידו, ונזכה עם כל ישראל לילכו מחיל אל חיל יראה אלוקים בציון ולכתובה וחתומה טובה. (נכתב ע"י אחד השומעים כפי הבנתו)

התורה כולה, אם יחסר לו ב' תנאים הוא לא יכול להגיע לידי "קדושים לאלוקים". התנאי הראשון זה אמונה, והשני זה קדושה. ובתחילה אומרת התו' מה צריך לעשות, ועתה אומרת התו' את התנאים "לא תתורו אחרי לבבכם זו מינות, ואחרי עיניכם זה היפך הקדושה", ובב' דברים אלו תלוי "והייתם קדושים לאלוקים". עין רואה לב חומד ולכן זה התנאי לקיום כל התורה, עין בעין יראו בשוב ד' ציון, מדה במדה כפי ששמרו כך ותחזינה עינינו בשובך לציון. מהו עינינו, כי עין בעין מדה במדה. והכל תלוי בזה, ולכן כתוב בחז"ל דהמכשול בראיה יותר חמור מגוף המעשה בין לרע ובין לטוב.

בחז"ל אי' מעשה במתיא בן חרש שהיה יושב בביהמ"ד וזיו פניו כאור החמה וקלסתר פניו כמלאכי השרת, לפי שמעולם לא נשא עיניו לאשה. פ"א נתקנא השטן וא' כלום אפשר שהוא לא יחטא, והלך להקב"ה ושאלו מתיא ב"ח מהו לפיך. וא"ל הקב"ה, צדיק גמור. וא' השטן תן לי ואנסנו, א"ל לא תוכל לו. א"ל אעפ"כ וקיבל רשות. (בדרך אגב חזינו, דהנה אצלינו אם לאחר תקופה שד' עזר והתגברנו אנו באים לידי נסיון, אנו נשברים ונופלים ברוחנינו וחושבים שכל מה שהיה עד עתה הוא שקר, ומחז"ל זה רואים כיצד דרכו של היצר, אפילו ששומע מפי מלכו של עולם שהוא צדיק גמור ולא תוכל לו, אעפ"כ מגיע, א"כ כ"ש אנו ודאי שאינו מתפעל מכלום ובא, וכדברי החובת הלבבות שכל אויב אחר שנמצחו פעם פעמיים ושלוש שוב אינו חוזר אבל היצר אינו כן אפי' אם תנצחו אלף פעמים חוזר ומגיע שוב ושוב, וזה משום שיצה"ר דומה ליובב שאף אם מגרשים אותו חוזר ללא הרף), והגיע בדמות אשה, ומתיא סובב פניו, וכשראה שהוא שוב מגיע, ביקש משני תלמידים שהיו לידו שיביאו לו מסמרים ואש, וניקר בהם עיניו. ובאותה שעה נזדעזע השטן ונפל על פניו. ושלח הקב"ה את רפאל המלאך לרפאותו, וא"ל מתיא הנח מה שהיה היה שיהיה, כיון שחשש שיהא שוב נסיון. עד שא' הקב"ה אני ערב לו שלא יחטא, מסיימים חז"ל גמירא אין יצה"ר שולט אלא במה שהעיניים רואות. או' הבן איש חי דמתיא זהו ניצוץ מפלטיאל בן ליש, שמובא בגמ' בפ"ב דסנהדרין שנעץ חרב בינו לבינה, אבל את הראיה הוא לא שמר, שהרי היא היתה אשת איש, ולכן בא לתקן בגלגול הזה. וטעם מה שהוצרך לכזה תיקון נורא של ניקור העיניים, כיון שעיקר המדריגה בעולם הבא הוא מדריגה של עיניים, צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, וזיו זה ראיה. א"כ הבחינה היא בראיה ולכן הדקדוק ע"ז אין לשער, לכן בזה היצר עובד. ובפרט שזה הפתח שני סרסורי עבירה, וכמו שרבונו יונה מביא פלגי מים ירדו עיני על לא שמרו תורתך, לא כתוב לא שמרתי דהעיניים בכו ע"ז שהם לא שמרו. לכן היצר עובד ע"ז נורא, ובה הדור האחרון משחית כל דבר הן בקדושה והן בכפירה. ובראיה הכוח הכי גדול של לזכות לקרבת ד' וגאולה ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים, זה עצת בלעם להחטיאם בזה.

מבואר בחז"ל דכל מה שציון עוברת לפני הגאולה, כך יוסף עבר לפני שהגיע למלכות, ועיקר נסיונותיו של יוסף היו בראיה. "ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו" (תהילים קה), ואומרים חז"ל "כבל" הוא שאשת פוטיפר שמתו בבית האסורים, "ברזל באה נפשו" ששמה לו ברזל דוקרני שאם יוריד הראש ידקר עד זוב דם, והוריד ראשו וברזל באה נפשו שהכאב הגיע עד הלב, ולא הסתכל. וזה לא נעשה בכדי שנפסיד, אלא להיפך בשביל שנוויה. כי מי שתיקן ראיה תיקן הכל. דהרי היצר רוצה להכשיל בזה יותר מהכל, ומשום דרצה הקב"ה לזכות את ישראל, מלשון זך ונקי לפיך הרבה להם, ולכן הרבה עתה נסיונות אלו. ורח"ל יש שבזה נופלים שדוד ובכוחו לעקור אדם מן השורש, וביותר עתה לפני ראש השנה שרוצים לזכות שהקב"ה יביט עלינו בעין טובה העצה

משיעורי וחידושי הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

כשלומדים לעילוי נשמת, ומקבלים על כך מילגה, האם זה מוריד מזכויות הלומד

לכבוד הרה"ג רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

אצלנו בכולל לפעמים יש תורם שתורם סכום מיוחד כדי שילמדו בתענית דיבור לעילוי נשמת, גבאי הכולל, מבקש מכל האברכים שיאמרו קודם הלימוד, "זכות הלימוד לעילוי נשמת פלוני בן פלוני".

יש אברכים שמוותרים על המילגה המיוחדת, כי אינם רוצים לומר נוסח זה, כי חוששים שמא אם יאמרו שהלימוד היא לעילוי נשמת, זה מגרע מזכויות הלימוד שלהם ומשכרם לעתיד לבא.

שאלתי היא, האם הם צודקים, האם הדבר נכון, שאם אומרים זכות הלימוד לעילוי נשמת, זה מגרע מזכויות הלומד, או אינו מגרע?

יש לציין שהתורם לא ביקש לומר דווקא נוסח זה, אלא גבאי הכולל ניסח זאת, ולכן יש לשאול, אם זה אכן מגרע, האם יש נוסח אחר, שאפשר לומר, שזה לא מגרע מזכויות הלומד?

תשובה

אם היו לומדים בתענית דיבור גם ללא המילגה, אין תועלת בלימוד זה לנפטר, ויש לו רק את זכות הצדקה, ואם לא היו לומדים בזכותו בתענית דיבור, יש לו את הזכות שיעורר אותם ללימוד, וממילא אפשר לומר שהלימוד יהיה לעילוי נשמת, ואין זה מוריד מזכויות הלומד.

מקורות ונימוקים

דנו הפוסקים, מה מועיל מה שאדם עושה לעילוי נשמת המת, בשלמא בן העושה איזה מצוה, על זה נאמר בסנהדרין (דף קד ע"א) "ברא מזכי אבא", אבל כשאחר עושה זאת, על זה נאמר שם, "אבא לא מזכי ברא, דכתיב 'ואין מידי מציל', אין אברהם מציל את ישמעאל, אין יצחק מציל את עשו".

ואם האבא אינו מציל את בנו, כל שכן שאדם זר אינו יכול להועיל לנשמת מי שעושה בעבורו.

כמו כן דנו הראשונים, מה מועיל נתינת צדקה לעילוי נשמת הנפטר, יעוין ברוקח (הו"ד בב"י או"ח סי' תרכא) ובספר חסידים (סימן תרה) ובארחות חיים (הל' יוה"כ סימן לח) בשם רב האי גאון.

ויעוין בספר סוכת שלום (למורה"ר אליהו גוטמכר מגריידיץ כלל ב) באריכות מה מועיל כשאדם לומד לעילוי נשמת, וכתב שהוא כעין הסכם יששכר וזבולון, דאיתא בשו"ע (יו"ד סימן רמו ס"א) "מי שאי אפשר לו ללמוד מפני שאינו יודע כלל ללמוד או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים. ותחשב לו כאילו לומד בעצמו".

ואם כן גם במת, אם נותנים צדקה כדי שילמדו תורה, לעילוי נשמתו, מזכה לו הלומד חלק מן העסק הקדוש ההוא, ויהיה נחשב לו כאילו היה עוסק בעצמו, יעו"ש, ולכן כתב שצריך לומר קודם הלימוד שלימוד זה יהיה לעילוי נשמתו, שבזה מזכה לו חלק בלימוד.

והנה לגבי הסכם יששכר וזבולון נחלקו הפוסקים אם היששכר הלומד, מפסיד משכרו לטובת זבולון, או ששניהם מקבלים שכר ואין אחד מפסיד על חשבון זולתו.

ובספר פלא יועץ (ערך חיזוק) כתב שחלקו של יששכר נגרע לטובת זבולון, כי אם נאמר שאין נגרע ודומה למדליק נר מנר, קשה, שאם כן יהיה שוה הלומד תורה מתוך הדחק ללומד מתוך הרוחה, והלב מהסס.

מאידך לגבי לימוד לעילוי נשמת כתב (ערך תיקון) ובכל מעשה הטוב אשר יעשה, ובכל צדקה שיתן, יכון וגם יאמר בפה מלא שהוא עושה לכפרת עוונותיו ועוונות אבותיו ועוונות כל ישראל, ושהיו מעשיו לרצון לפני השם לתקון נפשו רוחו ונשמתו ולעילוי נפש הוריו ובשם כל ישראל, שהוא כמדליק נר מנר, שאחרים נהנים והוא אינו חסר.

ויש לומר, שאין כאן סתירה, כאשר יששכר מקבל שכר מלא מזבולון, וזבולון הוריד ממנו את כל העול, של העולם הזה, בזה יש פוסקים הסוברים שזבולון מוריד מהשכר של יששכר, וכן דעת הפלא יועץ, אבל מי שלומד לעילוי נשמת, אף שמקבל עבור זה מילגה, בשביל זה אינו מפסיד את שכר לימודו.

וגם התורה או הנשמה אינו מקבל שכר הלומד, אלא מקבל רק את השכר, שבזכות תרומתו התעוררו ללמוד, על דרך משל, אם אחד תרם סכום [לא גדול] לעילוי נשמת אביו, שילמדו בתענית דיבור, ולפני זה לא למדו

בתענית דיבור, הרי שבזכות תרומתו היתה התעוררות לדבר נשגב זה, שכר זה הוא לזכות הנשמה, אבל הלימוד עצמו הוא לזכות הלומד. [ורק אם נתן סכום נכבד מאד, שמוריד את העולם הזה אפילו לחודש מהלומד, אז לכמה שיטות מתחלק עמו בלימוד].

וכן אמר גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (דרך שיחה עמ' תפד) שאם מבקשים מאדם שילמד לעילוי נשמת, אם הוא לומד בלעדי זה אין בזה תועלת לנפטר, וכל זכותו הוא רק במה שהוא הגורם שילמד, מלבד בנים שאף אם היו לומדים בלעדיו יש לאב זכות.

ולגבי השאלה אם זה מוריד מזכות הלומד אמר, שכלפי החלק הזה שהוא הגורם, זה שייך לנפטר ונגרע מחלקו, כי יש חילוק בין אם הוא המעורר עצמו ללימוד, לבין אם חברו עורר אותו, וחסר לעושה עכ"פ את החלק הזה שלא הוא התעורר בעצמו.

יש להוסיף שמאחר שהזכויות הלימוד אינם מורידות מזכויות הלומד, יש בלימוד כזה לעילוי נשמת, גם חסד, שעושה עם המתים, שבזכות זה, הם מתעלים למעלה.

קבענו מזוזות בבית במאונך ואמרו לנו שצריכים לקובעם באלכסון האם צריך לשנות והאם צריכים לברך פעם נוספת?

תשובה

הטעם שמניחים את המזוזה באלכסון, שנחלקו רש"י ור"ת כיצד להניח את המזוזה, דעת רש"י (מנחות דף לג ע"א) שמניחים את המזוזה במעומד לאו כבוד הוא, וזה קבורת חמור וגם הלוחות בארון היו שוכבים, ולכן צריך להניח את המזוזה בשכיבה [מאוזן].

להלכה פסקו השו"ע והרמ"א (יו"ד סימן רפט ס"ו) כרש"י, שצריך להניחו במעומד, [וכן נהגו בני ספרד] אך הוסיף הרמ"א, והמדקדקין, יוצאין ידי שניהם, ומניחים אותה בשפוע ובאלכסון. [ולכן בני אשכנז מניחים אותו באלכסון].

ובאורחות רבינו (ח"א הוראת ממרן החזו"א אות כז עמ' תכא) הביא שמרן החזו"א אמר שאת המזוזה יש לקבוע משהו באלכסון כי העיקר כפסק הגר"א זל שקובעים אותה מעומד ישר, רק כדי שלא לשנות ממנהג העולם שקובעים אלכסון ידפוק משהו אלכסון, והעושים באלכסון ממש לא יוצאים שיטת רש"י, ולא שיטות השאר דצריכים מעומד ממש, ופשרה זו אין לה מקור אבל משהו אלכסון עדיין מעומד מקרי.

אבל לכו"ע אם הניחו את המזוזה מעומד ולא באלכסון יצא ידי חובתו.

למה רק במזוזה עושים פשרה, ולא בשאר המחלוקות

לפני כמה שנים נפטר בירושלים יהודי ירא שמים מרבים, רבי יעקב קוז'ליק זצ"ל, פעם כשנכנס עם אברך בדלת, וידע שהאברך צריך קצת חיזוק בביתו, כשהניח ידו על המזוזה, אמר אני לא מבין, למה המזוזה מונחת בעקמימות, הטעם הוא כי יש מחלוקת רש"י ור"ת אם יש להניח את המזוזה, ישר, או בשכיבה, ולכן עושים פשרה, ומניחים אותו עקום.

המשיך רבי יעקב והקשה, בכל התורה יש מחלוקת בין תנאים אמוראים ראשונים ואחרונים, ותמיד נפסק להלכה כצד אחד, וכן נוהגים, והרי במזוזה נפסק כרש"י להניח אותו בעמידה, ולמה אין עושים כרש"י ובפרט, שכשמניחים אותו עקום, הרי כעת אין עושים לא כשיטת רש"י ולא כשיטת ר"ת.

אלא אמר לו רבי יעקב, נראה לו לתרץ, קודם שאדם נכנס לביתו, הרי הוא פוגש דבר ראשון במזוזה, ורוצים ללמד את האברך, עוד קודם שנכנס לביתו לפעמים יש חילוקי דעות בבית, ויש שתי שיטות, אפילו שאתה חושב שאתה צודק, וכן הלכה כמותך, מכל מקום אינך צריך לעמוד על דעתו, אלא אתה יכול גם להתכופף קצת לצד השני, וללכת בדרך הפשרה.

ספרים טייל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". כי תבוא גליון מס' 81

בס"ד

עיקר העבודה

אֵת ה' הַאֲמַרְתָּ הַיּוֹם לֵהָיוֹת לְךָ לְאֱלֹקִים וְלִלְכֹת בְּדַרְכֵּי וְלִשְׁמֹר חֻקֵּי וּמִצְוֹתַי וּלְשַׁמֵּעַ בְּקוֹלִי (כו, יז).

רבנו (שמייה"ל ח"א ש"ג פ"ט) מפרש פסוק זה, כך: משה רבנו משבח את עם ישראל שבחרו בהקב"ה שהוא לבדו יהיה להם לאלוקים, ולא המירו אותו באלוהים אחרים. ולכן, בכל דור ודור גם אנו מצווים לבחור בעול תורה ומצוות, ולא להאמיר ח"ו את הקב"ה ואת העולם הבא - עולם העומד לעד - שהוא עתיד ליתן לבוחרים בו, בעולם הזה - עולם זמני וכלה.

בפסוק זה מוזכרים ג' דברים נוספים: הליכה בדרכי ה', שמירת המצוות ושמיעה בקולו. רבנו (שם ח"ב פכ"ג) מקדים, שכל דבר שהוקדם להיכתב בפסוק, קודם במעלה. כעין מה שאמרו חז"ל (ברכות מא, ב) על הפסוק המונה את שבעת הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל (ח, ח) "ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש", שמין שנכתב ראשון בפסוק סימן שהוא בעל מעלה גבוהה יותר, ולכן יש להקדים ולברך עליו. כגון: אם הביאו לפנינו לאכול ענבים ותאנים, יברך 'בורא פרי העץ' על הענבים, מפני שהם כתובים בפסוק קודם התאנים. כמו כן, ההליכה בדרכי ה' קודמת במעלה, לשמירת המצוות והשמיעה בקול ה'.

ההליכה בדרכי ה', פירושה: להתנהג במידות שהקב"ה מתנהג בהם. כפי שפירש רש"י על הפסוק (יא, כב) "וללכת בכל דרכיו", 'הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גמול חסדים'. ובאמת, הרי האדם נברא בצלמו של הקב"ה כנאמר (בראשית א, כז) "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אתו", ולכן צריך האדם להידמות לבוראו ככל יכולתו. וכשפועל ונוהג כפי מידותיו של הקב"ה, הרי הוא נדמה מבחינת מה לבוראו. חשיבותה וגדולתה של מידה זו, היא בזה שהיא העיקרית ביותר בכל עבודת ה'. ולכן, נכתבה אזהרה מפורטת על מידה זו, שיש לקיימה כל ימי חי האדם, שנאמר (דברים יט, ט) "וללכת בדרכיו כל הימים". ועל שאר כל המצוות נאמרה אזהרה באופן כללי בלבד, שנאמר (דברים כט, כח) "הנסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת".

ומוסיף רבנו, שאף שאיסור לשון הרע הוא לאו גמור, בכל אופן הוא גם מדרכי הקב"ה. כפי שביארו חז"ל (סנהדרין מג, ב) את הדין ודברים שהיה בין הקב"ה ליהושע בעקבות מעילת עכן בחרם ירחו (יהושע פ"ז, וז"ל: 'בשעה שאמר הקב"ה ליהושע, חטא ישראל. אמר לפניו, רבונו של עולם מי חטא. אמר ליה, וכי דילטור [רכיל, רש"י] אני, לך הפל גורלות'. כלומר, הקב"ה לא רצה לומר דבר רכילות, מפני שהדבר יכול היה להתברר בדרך אחרת - דרך הגורל. למדנו מכך, שאף שביטול המועל היה דבר מצוה, שהרי היו צריכים לדעת זאת בכדי לבער את החרם, מכיוון שיכול להתברר בדרך אחרת, הקב"ה נמנע ולא אמר זאת במפורש. ומכאן לומד רבנו, כמה אנו צריכים להיות זהירים בלשון הרע, שמדרכי ה' יתי' להימנע מזה ככל היכולת האפשרית.

פנינים מתוך הספר הימים הנוראים "במחיצת החפץ חיים" התשובה אינה דבר מפחיד". מרגלא בפומיה דה'חפץ חיים' זצוק"ל: "תשובה איז ניט קיין בער" [=תשובה איננו דוב...], ואין לפחד ממנה! חרטה על עבר וקבלה על עתיד, אלו הם עיקרי התשובה לעיכובא, וכדמבואר ברבינו יונה ב'שערי תשובה'. עטרת יעקב

לעשות תשובה – דבר קל. סיפר המשגיח דליקווד רבי נתן מאיר וואכטפויגל זצ"ל בשיחתו קודם יום הכיפורים, שהרב מפוניבז' זצ"ל שאל את מרן ה'חפץ חיים' קודם שנסע לאפריקה: מה אפשר למסור ליהודים שם בשמו של הח"ח? - אמר לו ה'חפץ חיים': "תגיד להם שזה קל לעשות תשובה, עושים חרטה וקבלה, אלא שהיצר מפתה את האדם שקשה לעשות תשובה".

ספרים טיול

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

בס"ד

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים" פרשת כי תבוא

וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך.

מפורש בתורה לענין מצות תפילין דהנושא אותם מתרומם ומתיירא על הבריות, מפני שנושא עליו שם ה', כמו שנאמר בפרשת תבוא "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ופירשו חז"ל דהיינו בתפילין שבראש. ועל כן, האיש המתנודד בדרך בארצות רחוקות בין הגויים שהוא במקום סכנה ורק ה' הוא השומרו ומצילו, צריך להתחזק ביותר במצות תפילין לקיימה כתיקונה, שע"י יראו ממנו בשם ה' שעל ראשו, וישמר מכל פגע. וחלילה לו להעביר ממנו את העטרה שעוטר לו מלך מלכי המלכים הקב"ה, להודיע לכל שהוא בנו.

(נדחי ישראל פ"ז)

ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וגו'.

איתא במדרש קהלת: רבי אחא בשם רבי תנחום, למד אדם ולימד ושמר ועשה והיתה ספיקה בידו להחזיק ולא החזיק, הרי הוא בכלל "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" וגו'. לא למד ולא לימד ולא שמר ולא עשה [ר"ל שנתרפה מלימוד ע"י עוני ודוחק חיינו שהיה טרוד לבקש לחם חוקו, כדמסיים המדרש שלא היתה ספיקה בידו] ולא היתה ספיקה בידו להחזיק והחזיק, הרי הוא בכלל "ברוך אשר יקים",

כי כל ארור הוא מכלל ברוך. עכ"ל המדרש. מכל זה נשמע גודל ענין המחזיק תורה בעת שמונותיו מצומצמין, וגם ברוך יהיה עבור זה, וכל שכן כמה יש לו להתחזק במצוה זו בעת שמונותיו מרווחין. (אהבת חסד פ"כ)

...הנה עד כה דיברנו על עצם מצות לימוד התורה, אבל מה יעשו האנשים שאין בכוחם לידיעת התורה כראוי, או שהם טרודים במחיתם ואין להם שהות ללימוד התורה, וכדי שיוכלו גם הם ליהנות מזיו שכינתו ולהיות צרור בצרור החיים, תיקן הקב"ה גם עבורם בעת כריתת הברית בערבות מואב ואמר לאחרונה "ברוך המקיים את התורה", וכן להיפך – "ארור אשר לא יקים" וגו'.

ואיתא בספרי: 'אשר לא למד' לא נאמר, אלא "לא יקים". מכאן אמרו, למד ולימד ושמר ועשה והיה סיפק בידו להחזיק ולא החזיק את התורה, הרי הוא בכלל 'ארור' ח"ו. לא למד ולא עשה, היינו שלא היתה לו שהות ללמוד והחזיק את התורה, הרי הוא בכלל "ברוך המקיים את התורה" וגו'. והברכה יצאה מפי הכהנים והלויים ובהסכם השכינה, שהיה שם ברית ארון ה' וכל כלל ישראל ענו אחריהם אמן, ובוודאי ברכה זו פועלת הרבה על כל איש ואיש שמחזיק את התורה להתברך בגופו ונפשו.

ואיתא במדרש רבה (פרשת קדושים): "עץ חיים היא למחזיקים בה", 'לעמלים בה' לא נאמר, אלא "למחזיקים בה" וכו'. וכן משה רבינו ע"ה אמר "שמח זבולון בצאתך ויששכר באוהלך", שאתה מסייעו לישב בהם. ומצינו עוד כמה מקראות ומאמרי חז"ל המורים את גודל החיוב להחזקת התורה. ועל כן, מה מאוד צריך האדם להתאמץ בענין החזקת התורה.

(אגרות ומאמרים)

ארור מכה רעהו בסתר.

שמעתי עוד שבעיר אחת עשתה חברה הקדושה הזו תקנה טובה כדי שלא ילכדו באיסור לשון הרע, והיא שהדפיסו פתקאות קטנות שכתוב עליהן הפסוק "מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה", וכל אחד מאנשי החברה נטל פיתקא אחת והניח על שולחנו. ויותר טוב להניחה בתוך כיסו, ששם עשוי למשמש בכל שעה ויהיה למזכרת טובה.

וברור אצלי שעבור זה יזכר לפני ה' לטובה ולברכה, וכמו שאמרו חז"ל שבכל 'ארור' הקדימו הלויים מתחילה לומר 'ברוך', ואם כן אמרו בתחילה "ברוך אשר לא יכה רעהו בסתר", ועל זה ענו כל העם ואמרו אמן.

(זכור למרים פט"ו)

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים. ולהצלחת ה"ה דניאל בן שלמה. דן אליהו בן לאה

אבי עזרי

מתורתו של רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל על פרשת השבוע

דבר העורך

מזה קרוב לטו' שנים מאז כבו המאורות ונסתלק מאיתנו רבינו הגדול זצוק"ל, לשמו ולזכרותאווה נפש, ועודנו צמאים ומשתוקקים כאייל תערוג על אפיקים, לדברי תורתו הישרים המתוקים ומאירים באור האמת.

ועתה זכינו בסיעתא דשמיא להוציא מדברי תורתו על פרשת השבוע ועינינו דיומא בהלכה ובאגדה, במוסר ובהשקפה, להשביע נפש שוקקה לתורתו ועצתו ולקול ה' המדבר מגורנו.

הדברים נלקטו במשך עשרות שנים ע"י נכדו חביבו נאמן ביתו הרה"ג ר' אשר ברגמן שליט"א, בהם דברים חדשים אשר טרם שזפתם עין הדפוס, ומהם שכבר ראו אור בספרים שונים, ועתה נסדרו על סדר הפרשיות.

ותפלתנו שיעלה בידינו לזכות את הרבים מאוצרו הטוב של רבינו ויהיו הדברים שמחים כשעת נתינתם.

שבת שלום ומבורך

מוסר על פרשת השבוע

בן סורר ומורה - עבירה על קדושים תהיו

...והנה ראיתי ברמב"ן דבר חידוש, שנשתוממתי לראותו, ולא עומדים עליו. הנה בפרשת תצא (דברים כא יח) נאמרה פרשת בן סורר ומורה, שעליה אמרו חז"ל (סנהדרין עא.) בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ולמה נכתב, דרוש וקבל שכר. וכתב הרמב"ן שם וז"ל, והנה יש עליו שני ענשים, האחד שהוא מקלה אביו ואמו וממרה בהם [שהוא חטא שמבינים שיש עונש כדין מקלה אביו ואמו], והשני שהוא זולל וסובא, עובר על מה שנצטוונו "קדשים תהיו", ונאמר עוד "ואתו תעבדו ובו תדבקון", כאשר פרשתי שנצטוונו לדעת ה' בכל דרכינו, וזולל וסובא לא ידע דרך ה', ע"כ. עונש אחד הוא על שמקלה אביו ואמו, והשני שעובר על קדושים תהיו שאינו יודע דרך ה', וכפירוש הרמב"ן שם, דקדושים תהיו נאמר על כל התורה כולה, שלא להיות נבל ברשות התורה! יש דברים שמותר לך לאכול כרצונך, אבל אתה נבל ברשות התורה! על דבר שמותר יש תביעה חמורה עד כדי עונש סקילה, מפני שעובר על "קדשים תהיו", שהיינו לא להיות נבל ברשות התורה. זו התביעה מהאדם, ותביעה זו מבינים רק כאשר יודעים מהו אדם! מפני שהוא חלק אלוהי ממעלה! תכלית האדם הוא להיות עולה מעלה מעלה, להיות "קדשים תהיו כי קדוש אני", ואם לא מקיימים קדושים תהיו מצינו בחז"ל (ב"מ ל:) לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה, ולא עשו לפנים משורת הדין. ואינו מובן, דוכי מפני שלא דנים לפנים משורת הדין העונש הוא חורבן ירושלים? אלא שאם לא דנים לפנים משורת הדין עוברים על "קדושים תהיו", שהוא לעלות יותר, ואפשר לקיים את הדין ועם זה להיות נבל! ועל אי קיום "קדושים תהיו" העונש הוא שחרבה ירושלים, וכך יש חיוב סקילה בבן סורר ומורה, כי תכלית האדם והבריאה הוא שהאדם יתעלה יותר ויותר עד לדרגה של "קדושים תהיו". לא די באי עשיית חטא, כי גם בלי הבריאה לא היו עבירות, והבריאה נועדה כדי להתרומם יותר, וזה כולל עד למעלת "קדושים תהיו". למלאך אין מעלה של "קדושים תהיו" אלא דוקא לאדם, ואם אין האדם הולך בדרך זו - חרבה ירושלים!

וזה הביאור בגמרא (נדרים פא., ב"מ פה.) שלא ברכו בתורה תחילה, ועל כך אבדה הארץ ובא החורבן, שלמדו וקיימו כפי שהיא בלי הקדמות, הברכה תחילה היא מעלה, והם עשו מצוה יבשה, הלימוד לא היה עם מחשבה וכוונה, עם מעלה וידיעה, למדו סתם וקיימו המצווה-

ענינים בפרשת השבוע

כתב על גבי כתב

"וכתב לה ספר כריתות" (כד' א').

גיטין (כ"ו, א) "הכותב טופסי גיטין צריך שניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן... שנאמר וכתב לה לשמה", ושם (כ' א') "אמר רב חסדא, גט שכתבו שלא לשמה, והעביר עליו קולמוס לשמה, באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן", ולכאורה ביאור המחלוקת היא האם בכתב על גבי כתב הכתב העליון הוא העיקר, ומכיוון שהכתב העליון נכתב לשמה ממילא הגט כשר, או שבכתב על גבי כתב הכתב התחתון הוא העיקר, וכיוון שהכתב התחתון נכתב שלא לשמה לכן הגט פסול, ולהלכה גט כזה שנוי במחלוקת הפוסקים, כמבואר בשולחן ערוך (אבן העזר סימן קל"א סעיף ה').

ובעיר בריסק ארע מעשה בגט שנכתב כדין, ולאחר מכן בטעות הועבר קולמוס על אחת מאותיותיו, כך שהכתב התחתון נכתב לשמה, ואילו הכתב העליון נכתב שלא לשמה, ודנו לפסול את הגט מחמת

הספק, כי כשם שגט שנכתב שלא לשמה יש מחלוקת הפוסקים האם ניתן להכשירו על ידי שיעבירו עליו קולמוס לשמה, כך גם להיפך אם הגט נכתב לשמה, ולאחר מכן העבירו עליו קולמוס שלא לשמה, אזי כשרותו של הגט תהיה מוטלת בספק, כי לסוברים שהעיקר זה הכתב התחתון אם כן גט זה שנכתב לשמה יהיה כשר, ואילו לסוברים שהעיקר זה הכתב העליון אם כן כיוון שהועבר על גבי הכתב כתב אחר שנכתב שלא לשמה ממילא הגט יפסל.

והדיין של בריסק הציע להכשיר את הגט על ידי שיחזרו ויעבירו שוב קולמוס על גבי הכתב, כך שיהיו כאן שלושה כתבים זה על גבי זה, כשהכתב התחתון והעליון נכתבו כדין, ורק הכתב האמצעי פסול, וממילא ממה נפשך הגט יהיה כשר, כי אם ננקוט שההלכה היא שבכתב על גבי כתב הכתב העליון הוא העיקר, אם כן הגט יהיה כשר מחמת הכתיבה העליונה שהייתה לשמה, ומאידך גם אם ננקוט שבכתב על גבי כתב הכתיבה התחתונה היא העיקר, הרי כאן גם הכתיבה התחתונה הייתה כדת וכדין, והפגם נפל רק בכתב האמצעי, כך שלכל השיטות הגט יהיה כשר.

אך הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל דחה את ההצעה, וזאת מחמת שהוא סבור שהפוסלים בכתב לשמה על גבי כתב שלא לשמה, אין זה מחמת שהם סבורים שהכתב התחתון הוא העיקר, אלא לכל הדעות אנו דנים את הכתב התחתון כאילו הוא נמחק, כי הרי כיום הכתב העליון הוא הכתב שניכר כאן, ולא נחלקו בזה כלל, אלא הסיבה שהם סבורים שהגט פסול למרות שהכתב העליון נכתב לשמה, אין זה אלא מחמת שהם סבורים שגם הכתב העליון אינו כתב, כי מאחר והוא נכתב על גבי כתב אחר לכן אין לו דין כתב, ומטעם זה גט שנכתב שלא לשמה והעבירו עליו קולמוס לשמה, יש ספק בכשרותו של הגט, כיוון שיתכן שהכתב העליון אינו כתב, אבל לכל הדעות הכתב התחתון אינו כתב, כי הרי בגלל הכתב שעל גביו שוב הכתב התחתון אינו ניכר.

ולפי זה טען הגר"ח שגט שנכתב לשמה ואחר כך העבירו עליו קולמוס שלא לשמה, גט זה איננו ספק פסול כמו שסברו דיני בריסק, אלא גט כזה הינו פסול בוודאי, וזאת מכיוון שלכל השיטות הכתב התחתון אינו כתב, ומכיוון שהכתב העליון נכתב שלא לשמה, אם כן ברור שאין סיבה להכשיר כזה גט.

ומפני כן דחה הגר"ח את הצעתו של הדיין של בריסק להכשיר את הגט שנכתב לשמה והועבר עליו כתב שלא לשמה, על ידי שיעבירו על גביו בפעם השלישית את הקולמוס, כי למבואר הרי הכתיבה התחתונה בוודאי פסולה היא, ואילו הכתיבה העליונה הינה בכלל הספק האם כתב על גבי כתב כשר, כך שגם אם יעבירו כתב שלישי על גבי הגט, הוא לא יצא מכלל ספק פסול.

ובגיטין (נ"ד ב') "ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי, אמר ליה ספר תורה שכתבתי לפלוני, אזכרות שלו לא כתבתים לשמן, [הסופר התוודה לפני רב אמי שכאשר הוא כתב את הספר תורה הוא לא כתב את השמות הקדושים לשמה, כך שהספר תורה פסול], אמר ליה ספר תורה ביד מי, אמר ליה, ביד לוקח, אמר ליה, נאמן אתה להפסיד שכרך, ואי אתה נאמן

להפסיד ספר תורה, [רב אמי הכריע שמאחר והספר תורה כבר יצא מתחת ידיו של הסופר לכן כבר אין לו נאמנות לפסול את הספר תורה, אבל מכיוון שיש כאן הודאת בעל דין שהוא לא כתב את הספר תורה כדין, ממילא אינו זכאי לתבוע שכר על עבודתו], ומשמע שאם הספר תורה היה עדיין בידי של הסופר, הוא היה נאמן לערער על כשרות הספר תורה ולטעון שהוא כתב את האזכרות שלא לשמן.

והקשה הרשב"א שמבואר שם בסוגיא שהנאמנות לפסול הינה מחמת זאת שבידו לפסול את הספר תורה, והרי מכיוון שהסופר כבר כתב את האזכרות אם כן כבר אין בידו לפסול, ומדוע הוא נאמן, ותירץ הרשב"א שעדיין בידו של הסופר לגרר את האותיות ולחזור ולכתוב את האזכרות שלא לשמן, ולכן כל עוד הספר תורה תחת ידו הסופר נאמן להגיד שהוא כתב את האזכרות שלא לשמן, כי הרי בידו לפסול.

ומדברי הרשב"א הללו מוכח שלא כדברי הגר"ח, כי לפי הגר"ח שבכתב על גבי כתב, הכתב התחתון נפסל לכל השיטות, אם כן למה הוצרך הרשב"א לתרץ שבידו של הסופר לגרר את האותיות, ולחזור ולכתבן שלא לשמן, והרי אם הסופר יחזור ויכתוב את האזכרות שלא לשמן הספר תורה יפסל אף בלא שהסופר יגרר את האותיות הראשונות, כי הרי לדברי הגר"ח לכל השיטות די בזה בכדי לפסול את הכתב הראשון.

ובהכרח שאם בכתב על גבי כתב הכתב העליון פסול אז הכתב התחתון כשר, ולכן הרשב"א ביאר שרק אם הסופר יגרר את האותיות הראשונות, רק אז בידו לפסול את הספר תורה, אבל אם הוא לא יגרר את הכתב התחתון, אז לשיטות אלו הכתב התחתון יהיה כשר.

וממילא צדק הדיין של בריסק שהציע לחזור ולכתוב על גבי הגט בפעם השלישית, כי אז ממה נפשך הגט יהיה כשר, או מחמת הכתב התחתון, או מחמת הכתב העליון, כי שניהם נכתבו כדת וכדין. (ערוך ע"פ רשימות תלמידים).

מעשה רב

אולי מדובר בצדיק נסתר, סבר, אך כשפגשו ראה כי מדובר באדם פשוט וגם המחשבה, וכאשר שאלו לפשר הדברים המופלאים שנשמעו בלילה, נענה אותו אדם ואמר: זה פשוט מאוד, ובכלל לא אמור לעניין יהודי צדיק ועובד ה' שכמותך. פשוט, היתושים עוקצים אותי כבר שבועות ארוכים לילה אחר לילה, ועל כך נאנחתי וצעקתי: "כבר עבר הקיץ, אנחנו באמצע אלול - ומה יהיה הסוף?"

ואמר ר' איסר זלמן כי מצד אחד רואים כאן איך מי ששקוע בהווה העולם ואינו מחשב דרכיו, לא מבין כלל מדוע אנחות הנשמעות באלול מתפרשות בעבודת המוסר, אך מאידך גיסא הדבר מלמדנו כיצד מי שכל מוחו וליבו שקועים בהתבוננות נכונה, יכול להתעורר מכל דבר, ואף שזולתו התכוון לדבר אחר לחלוטין, הוא עצמו יכול לשאוב מכך חשבון הנפש. (שימושה של תורה).

ילמדנו רבינו-ענינא דיומא

ליהודים יש ציווי עם ברית, ועל עקירתה מגיע להם עונש כבד! גם אם מחללים שבת ושאר עבירות אך שומרים את הברית-עדיין יש תקוה, אך חמור הוא אם ניתקו את הברית עם הקב"ה. כל חוקי המדינה הם ניתוק הברית. השבת היא אות ברית "בינו ובין בני ישראל" (שמות לא, יז), ואם יש חוק המתיר חילול שבת - הרי זה ניתוק האות והורדת השלט של כלל ישראל, וזה גרוע מחילול שבת עצמו! כך כאשר יש חוק האומר שחוקי המדינה הם מעל חוקי התורה רח"ל, הרי זה ניתוק הברית! "ישראל כאשר הם יורדים יורדים עד לעפר" (מגילה טז ע"א). יהודים במדינה יהודית צריכים להלחם נגד חילול שבת או נגד הקמת אצטדיון. בשבתה אחת הולכים לאיבוד מליוני דולרים, על משחק אחד בכדור נוסעים לחו"ל ומבזבזים מליונים, וכאשר הנידון הוא שעון קיץ-המרבה חילול שבת-אומרים שיגרם הפסד למדינה, וכל זה כי השבת בפרט וקיום היהדות בכלל אינם תופסים מקום במדינת ישראל, הרי זה עזיבת הברית. (מכתבים מאמרים חלק א מאמר י"ט).

כבר אמצע אלול...

סח מרן זצוק"ל סיפור מאלף שנהג לספר דודו מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל, מעשה שלקחו בציוד.

אחד מבעלי המוסר נקלע בחדוש אלול לעיירה אחת ולן באכסניה. והנה באמצע הלילה שמע לפתע מהבית הסמוך אדם נאנח ומתאונן במשך שעה ארוכה: "הנה כבר עבר הקיץ, אנחנו באמצע אלול ומה יהיה הסוף?! כבר אמצע אלול - מה יהיה הסוף?!"

שמע זאת אותו בעל מוסר והתעורר מכך לעבודת האלול ובבואו השכם בבוקר לבית המדרש שאל את תושבי המקום אודות מי שיתגורר באותו בית בו נשמעו האנחות וחשבונות הנפש, ולהפתעתו השיבו לו כי מדובר באדם פשוט שאותו יוכל לפגוש בשוק.

חילול שבת- ניתוק הברית

לאחרונה רעשה הארץ סביב פרשיית עבודות הרכבת שנעשו תוך חילול שבת מחפיר! מצאנו לנכון לצטט את דברי רבינו בענין ללמדנו הדרך נלך בה.

(ירחי כלה תשמ"ז) "הנה בפרשת ניצבים (דברים כ"ט כ"ג) נאמר כי הנכרי הבא מארץ רחוקה ויראה את חורבן ארץ ישראל, ישאל "על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, מה חרי האף הגדול הזה?", והתשובה היא: "על אשר עזבו את ברית ה' אלוהי אבותם אשר כרת עימם". ומבואר בדעת זקנים מבעלי התוספות, כי שאלת הנכרי היא: הרי גם אצל האומות יש עוונות של רציחה וניאוף, ואעפ"כ אינם נענשים בענשים כה חמורים ככלל ישראל, ואין ארצם שממה כארץ ישראל! ומשיבים לו, כי בדין עשה ה' כך, כי בני ישראל באו בבריתו של הקב"ה מרצונם ואח"כ עזבוהו, אך שאר האומות לא באו בברית- ולכן לא מגיע להם עונש כה חמור. לגויים יש שבע מצוות אך אין להם ברית, ואילו

להצלחת משה צבי הירש בן שרה מירל.

כל הזכויות שמורות. לתגובות הערות והנצחות וקבלת העלון במייל: a0527631139@gmail.com | טל: 052-7631139

אבי עזרי

מתורתו של רבינו הגדול מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל על פרשת השבוע

דבר העורך

זכינו, ובקורת רוח מרובה נתקבל הגיליון "אבי עזרי" בקרב כלל צבור מבקשי ה', אשר כולנו תלמידי רבינו הגדול זצוק"ל בין אשר קיבלו מפיו ממש ובין אשר ספגו בידעין ובלא יודעין מהשפעתו ומאורו, שעד עתה בוקע וממשיך להאיר נתיבותינו ולהלהיב הלבבות לדרך התורה. וכתלמידים מובהקים זכות גדולה היא לנו לקבל מפני רבינו מידי שבת בשבתו בעניני הפרשה והזמן.

עומדים אנו עתה בעיצומו של חודש הרחמים והסליחות, אם מבקשים אנו לילמוד על חרדת הדין אשר ליותה את רבינו כבר מתחילת חודש הרחמים והסליחות - דומה כי המעשה הבא ימחיש זאת היטב:

היה זה בשנת תשמ"א. רבינו, סבל מבעיה רפואית ברגלו, אשר הסבה לו צער רב, וריתקה אותו לביתו. אין לתאר ואין לשער את צערו של רבינו ראש הישיבה - על שנבצר ממנו למסור את שיעוריו תמידים כסידרם, אולם המציאות היתה חזקה אף מכח רצונו הכביר. הטיפוס להיכל הישיבה - היה פשוט בלתי אפשרי.

באחת השבתות, לאחר סיום התפילה בישיבה, ירד ידידו של רבינו - רבי שלמה טנא זצ"ל - אל מעונו של ראש הישיבה, כדי לבקרו ביקור חולים. במהלך השיחה שנקשרה בין השנים, סיפר רבינו כי הרופא, העוקב באופן רציף אחר מצבו - הודיע כי ישנה דרך בה יוכל להקל על יסוריו ולהביא לשיפור משמעותי במצבו, והיא: רחצה בים המלח.

"אם כן, מה הבעיה? מדוע אין ראש הישיבה נוסע לים המלח, ושב ורפא לו?" - התפלא הרב טנא, אולם רבינו מיהר להשיב בחרדה עמוקה: "לנסוע לים המלח? באלול??? איך אפשר בכלל לחשוב על דבר שכזה?..."

בודאי היה רצונו של רבינו לעשות כל שניתן בכדי שיוכל לשוב לשגרת עבודתו הרוחנית, ולהרבות התורה אשר היוותה את הציר המרכזי בחייו. בודאי ידע הוא כי תלמידיו משתוקקים לשמוע את שיעוריו אשר לא היה להם תחליף. אולם למרות כל זאת, לא בא בחשבון מבחינתו לנסוע לים המלח בחודש אלול... לים המלח באלול??? בלתי אפשרי לחלוטין! (שובו אלי - אורחות השבים).

בברכה שנזכה ללמוד ולהפנים ויגיעו מעשינו למעשי רבותינו. שבת שלום ומבורך

מוסד על פרשת השבוע

פרשת הקללות - הרעה באה מאליה לעושי רע

..."אני רוצה לומר לכם דבר, למדנו בפרשת בחקתי ובפרשת כי תבוא את הקללות, קללות איומות! דברים נוראים! [ורגילים לחשוב שהקב"ה מביא על האדם את הקללות האלו], אך בפסוק כתוב (איכה ג, לח) "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", ואיתא בחז"ל (הובא ברש"י שם) "אמר ר' יוחנן מיום שאמר הקב"ה (דברים ל, טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו', לא יצא רעה וטוב מפיו אלא רעה באה מאליה לעושה רע, והטוב לעושה טוב, לפי כך מה יתאונן האדם אם לא על חטאיו", עכ"ל. וצ"ב הכוונה בזה.

אך הפשט הוא כך, הקב"ה ברא את העולם, ושני שליש של העולם הוא ים, והים יכול להתפשט על היבשה וברגע אחד לא ישאר זכר מכל היבשה, אך הקב"ה עשה גבול לים "גבול שמת בל יעבורון בל ישובון לכסות הארץ" (תהלים קד' ט'), הקב"ה אמר לים "עד פה תבא" (איוב לח, יא), הגל מתרומם, באמצע הים הגלים יכולים להתרומם לגובה של חמש עשרה קומות, זה יכול להתפשט על כל תל אביב, אך הקב"ה קבע שכאשר הגל מגיע לגבולו הוא נשבר. ונמצא שהים מצד עצמו היה יכול להחריב את כל היבשה, ואין זה אלא שהקב"ה עושה שלא יחריב.

וכמו כן בתוך היערות ובעומק הים ישנם מאות מינים של חיות טורפות, אריות ונמרים, וכולם רעבים ללחם, תעיינו ותלמדו "ברכי נפשי" (תהלים קד') ותראו, ביום כולם נכנסים לתוך חוריהם לתוך החורבות ומהמערות שלהם ומסתתרים, "תזרח השמש יאספון ואל מעונתם ירבצון" (תהלים שם כב') ובלילה הם יוצאים לחפש אוכל, "תשת חושך ויהי לילה בו תרמוש כל חיתו יער" (שם כ'), מיליוני חיות רצים בכל היערות ומחפשים אוכל, וישנם גם עופות טורפות, אם היו יוצאים למקומות יישוב היו יכולים להחריב את כל העולם, אך הקב"ה מזמין שם לכל אחד מזונו, והם נשארים בתוך היערות שאין בהם אנשים.

וזהו הביאור במה שכתוב "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב", כי הרעות נמצאות וקיימות, הים נמצא, והחיות הטורפות נמצאות, והם יכולים להחריב את כל העולם, אלא שהקב"ה עשה גדר שהם לא יחריבו, אבל כשהאדם עובר עבירה הקב"ה עוזב, הוא מוריד את הגבול, ו"הרעה באה מאליה לעושה רע", ונמצא שהקללה אינה ע"י מה שהקב"ה מביא קללה על עוברי עבירה, אלא הקללה באה ממילא, כי אם רק הקב"ה אינו שומר מגיע הקללה, כשאדם עושה עבירה הוא יביא קללה על עצמו, בדיוק כמו שהאריה נושך והורג כך הקללה עצמה הורגת, וכך כתוב בנפש החיים ובעוד ספרים.

כשמגיע ראש השנה ויום כיפור צריך יהודי לדעת שזה לא פשוט, זהו יום הדין שהקב"ה יושב ודן, [והפורענות כבר עומדת וקיימת], וכאשר הקב"ה עוזב את הבריא הקללה באה מאליה, כאשר הקב"ה עזב, ניספו שש מיליון יהודים! ועל כן צריכים להתפלל ולעשות תשובה בלב שלם, ולקבל על עצמו ללכת בדרך הישר, הרי ממילא עם כל העולם אי אפשר לדבר, אבל הבני תורה צריכים לדעת מה זה יום הדין, הקב"ה מבקש שאנחנו נשוב, "שובו אלי ואשובה אליכם". (שיחה בישיבת פוניבז' אלול תשנ"ג).

ארור אשר לא יקים - תכלית המצווה לשנות את מהות האדם

..."והענין הוא, כי התכלית בקיום המצוות אינה המעשה מצד עצמו, ושעל המעשה יש שכר, אלא מבקשים מהאדם שאתה תשתנה במהותך ותהיה נשמר מהעבירה, שהמצוה תחנך אותך ותשנה אותך, שתכיר ותבין את הבורא עולם, ולא רק מעשים בעלמא. בלא הבנה זו סבורים שראש השנה הוא יום שמתפללים בו, וכשיגיע ראש השנה אתפלל

ואשמע תקיעת שופר, ויום הכיפורים הוא יום שצמים בו, וכשיגיע-אצום, וממילא אין מתעוררים, והכל ענין של מעשים בעלמא, ולא, צריך יותר, שדי לקיים את המצוות ולא לעבור עבירות. אבל ההבנה הנכונה היא שאני צריך להשתנות על ידי המצוות, ולא די לקיים מצוות במעשה, כי אז הוא בגדר "שלום יהיה לי" או כנ"ל שיתכן שהוא חסרון באמונה. ושני האופנים הללו - בין אם שורש הדבר הוא חוסר אמונה, ובין אם הוא בגדר "שלום יהיה לי" שעושה מבלי שחלה בו תזוזה, למרות ששומעים ומדברים על כך ויודעים שכתוב כך, יש לו איזה הרגשה שאין זה בדיוק

כך, אין זה ממש שספרי חיים וספרי מתים פתוחים, שניהם גרועים מעצם העבירה, כי הפשט שלא מקבלים את המצוה, לדברי הרמב"ן הוא כלול במה שכתוב בפרשת כי תבוא (דברים כז כו) "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת", דרש"י פירש שם שכאן כלל את כל התורה, והיינו מביטול מצוה או עבירה שעושים, והרמב"ן חולק ואומר דכיון שמקבל את עצם המצוה אין בזה ארור אם עבר ולא קיים, אבל אם אינו מקבל איזו מצוה ויכפור בה, אז הוא בכלל ארור.

נתבונן, היכן אנו אוחזים? הרי עדין לא הגענו לדרגה של עמידה לפני

יום הדין! אם נהיה כנים ונשאל מבלי לרמות את עצמינו - איך אנו צריכים לפסוק על עצמנו בראש השנה? האם נוכל לומר בפה מלא שאנו מוכנים וזכאים? אנו יודעים בעצמנו שאיננו אוחזים בזה, ואין לנו פתחון פה. האם יש לנו מורא מיום הדין? האם באמת עושים תשובה בערב ראש השנה? והאם מרגישים שבאים לדין? הרי אין הרגשה שבאים לדין! כי ראשית דבר הוא להתבונן ולעמוד לדין! אמנן אין עוברים עבירות, אך יש להעמיד ולהכין את עצמנו ליום הדין. (שיחה בשיבת פוניבז' אלול תשל"ג).

מעשה רב

בעודם משימים עצמם כמי ששוקדים על נקיון המדרכה...

כמובן לא ניתן להגדיר את אותם אזרחים כ'שומרי חוק'... הלא אלמלא ביקרו השוטרים במקום - הם היו מתעלמים מחובתם באופן מוצהר! אולם למרות זאת, היה המשגיח לומד מוסר מהנהגתם זו וכך היה אומר:

הנה, במהלך כל השנה, מוטלות עלינו מצוות וחובות, ואנו? מתרשלים... הלימוד שלנו אינו כראוי, התפילה אינה כפי שניתן היה לצפות, וכן הלאה וכן הלאה. אכן, כאשר ימי הדין ממשמשים ובאים, החל מתחילת חודש אלול - הלא המלך בכבודו ובעצמו מגיע בכדי לבדוק כיצד מילאנו את חובתנו במהלך השנה כולה! בשעה אשר כזו, ניתן לצפות לכל הפחות, כי גם במהלך השנה לא נהגנו כפי שנדרשו לנהוג - הרי שלפחות עתה, כאשר מגיעה שעת הביקורת, נאחזו מטאטא בידנו מכל הבא ליד, ונתחיל לנקות במרץ בחורים ובסדקים, לטהר את ליבנו לקראת ביקורו של המלך! (שובו אלי - אורחות השבים).

ילמדנו רבינו-עניא דיומא

וסיפר לי הבחור שביליל יום הכיפורים, לאחר אמירת "שיר הייחוד", עלו כל בני הישיבה על יצועם, והרשל זה נשאר בבית המדרש, לבדו, בהיכל הישיבה האפולולי והנטוש. אך הנה הוברר לו, כי לא לבדו היה. לפתע ניגש אליו רבן של ישראל, מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל, והתיישב לצידו. במתק לשונו, החל ה"חפץ חיים" להעלות זכרונות מימי קדם, ולשוחח עמו על ימי ילדותו ועברו. סיפר הח"ח כיצד התייתם מאביו בגיל עשר, וכיצד גלה לבדו, נער יתום, צעיר, למקום תורה, לוילנא. סיפר כמה נסיונות עברו עליו, הן בגשמיות, נסיון עוני ומחסור, והן בהתמודדות כנגד משכילי וילנא שביקשו למשכו ברישתם.

בהמשך השיחה סיפר לו החפץ חיים, כיצד הסכים לשידוך עם בתו של אביו חורגו, שהיתה גדולה ממנו בשנים, כדי לשמור על שלום בית בין אמו לבעלה, ואילו בחור אחר מאותם ימים, שהיה נחשב לעילוי, זכה לשידוך מאושר, ולנדוניה בת עשרת אלפים זהובים. בסופו של דבר הוברר, כי מחשבות האדם המה הבל. כספו של חברו ועסקיו הרחיקוהו מן התורה, ולבסוף הפסיד את כל כספו בענין רע, ונותר קרח מכאן ומכאן, אבוד משני העולמות, ואילו הרבנית של ה"חפץ חיים" עזרה על ידו להקדיש את חייו ללימוד תורה ולהתעלות.

"הנה כי כן, רואים בעליל כיצד הקב"ה הוא המנווט את האדם, ואין אדם יודע מה טוב עבורו. הנה, כל חיי ייחלתי - אמר ה"חפץ חיים" - לעזרת הקב"ה, ונוכחתי שהוא אווז ביד ימיני ומנחני לטוב ל...".

כך שוחח ה"חפץ חיים" לילה שלם עם הבחור העצוב והממורמר, במשך כל ליל היום הקדוש, מבלי שהשמיע באזניו ולו מלה אחת של דברי תורה או חרדת הדין. שיחה, שכל כולה ניחומים...

אכן כן. ה"חפץ חיים", שבחשבונו הנפש שהיה עורך היה סוקר כל מחשבה וחרד כל כך לכל רגע שיצא לבטלה - ה"חפץ חיים" שמזכיר בכתביו את דברי הגאון מוילנא זצ"ל, שבכל מילה של תלמוד תורה מקיימים מצוה השווה יותר מכל מצוותיה של תורה, ואשר נטל בידו שעון והראה לדעת שניתן לומר מאתיים מילים בדקה - ים של מצוות בשעה - עולם שלם בלילה, העביר כך את הלילה של יום הדין, יום הכיפורים. לחזק ברכים כושלות, ולהרנין לב נדכה. נוראים הדברים! (שמושה של תורה).

לתפוס את המטאטא

כאשר היה רבינו מדבר על דרך העבודה הראויה בחודש 'אלול', היה נוהג להביא דברים ששמע בצעירותו מהמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, אשר כיהן באותם ימים כמשגיח בישיבת 'קלעצק', שבראשותו של רבי אהרון קוטלר זצ"ל, שם מסר רבינו שיעורים בפני הבחורים בשנות אברכותו המוקדמת. וכך היה מביא בשם רבי יחזקאל:

בתקופה האמורה, נחקק חוק בפולין, על פי מחוייב כל בעל דירה לנקות את חלקת המדרכה שלפני ביתו. שוטרים היו מסובבים ברחובות בכדי לאכוף את החוק, ובמידה ומצאו מי שאינו ממלא את חובתו ופיסת המדרכה שבאחריותו אינה נקיה כדבעי - היו קונסים אותו בקנסות כבדים ומרתיעים.

מטבע הדברים, רבים השתמשו מחובתם החוקית. הם לא טרחו מאומה בכדי לנקות את אותה פיסת מדרכה, עד ש... הופיעו השוטרים בתחילתו של הרחוב! או אז היו כל בעלי הדירות, ללא יוצא מן הכלל, תופסים מטאטאים בידיהם מכל הבא ליד, ויוצאים אל חזית בתיהם-

יומא דהילולא דה"חפץ חיים" זצוק"ל

השבוע ביום ג' יחול יומא דהילולא דהסבא קדישא מראדין, ומרגלא בפומיה דרבינו זצ"ל "אין השגתי מגעת אלא עד ה"חפץ חיים", משם ולמעלה, אין לי השגה כלל". בינה זאת!

מרן זצ"ל זכה להקביל פני מרן החפץ חיים זצ"ל, מספר פעמים וקיבל מפיו דעת תורה בענינים שונים, אשר היו לו לעיניים בהנהגת הדור, כשכל כולו מלא הערצה לגדלותו ולקדושו, כמו שכותב מרן זצ"ל במכתבו (מובא ב"מכתבים ומאמרים" חלק ה, מכתב תטו): "רבינו הגאון הקדוש, אשר זיכה ה' אותו בדורינו, אשר האיר עינינו במקצועות כל התורה כולה, הן בהלכה והן בפלפולא של תורה והן ביראת שמים הטהורה, רבן של כל בני הגולה החפץ חיים זצוקללה"ה... וכל דבריו דברי אלוקים חיים" (מו"מ חלק ה תנב).

מרן זצ"ל אף זכה להיות פעמים שלוחו של מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל לשאול מפי מרן החפץ חיים. היה זה כאשר הגרא"ז זצ"ל עלה לא"י ועמד בראשות ישיבת עץ חיים, והיה משגר אל מרן זצ"ל אשר ישב עדין בגולה להכנס אל הקודש פנימה ולשאול בעצת החפץ חיים זצ"ל.

יש לציין שכאשר עלתה על הפרק שאלה אקטואלית למעשה ומרן זצ"ל היה צריך להכריע היה אומר כך: אני אינני יודע כלום, אלא קבלה מידי מה"חפץ חיים" שצריך כך וכך לעשות לפעמים היה אומר: לא שמעתי אבל אין לי ספק שה"חפץ חיים" היה מכריע כך ומכיון שאיננו עכשיו בחיים אני צריך להכריע.

ועיין בספר "בזאת אני בוטח" עמ' י' "אני מתאר לעצמי אילו ה"חפץ חיים" היה חי היום ביננו הרי בלי ספק היה הוא מבאר וכותב להסביר את מה שארע כאן ומה דורשים מאיתנו לעת שכזו. אין לנו את ה"חפץ חיים" שישא על כתיפיו את משא העם "יתומים היינו ואין אב".

וראינו להביא כאן מעשה נורא מהח"ח זצוק"ל אשר נסוב על עבודתנו בימים אלו:

במה עסק החפץ חיים בליל יום הכיפורים

סח מרן זצ"ל, בראדין בחור מבוגר כבן ששים, ר' הרשל קאמניצר שמו, שעקב מחלת ריאה בה לקה, לא יכול היה להנשא.

להצלחת משה צבי הירש בן שרה מירל.

כל הזכויות שמורות. לתגובות הערות והנצחות וקבלת העלון במייל: a0527631139@gmail.com | טל: 052-7631139

לבקשת רבים אנו חוזרים ומביאים דברים שנכתבו בעבר כהכנה רבה לקראת תחילת בקשת הסליחות (למנהג עדות אשכנז)

דעת תורה

יכולים אנו להעלות בנפשינו סיבה גדולה יותר לשמחה מעצם היותנו עבדיו של בורא עולם. לכך ומשום זאת יום ראש השנה בו ממליכים אנו עלינו ועל כל הבריאה כולה את בורא העולם, יום זה הינו יום של שמחה בו ראוי לאכול משמנים ולשתות ממתקים.

חלקי הסליחות

כאשר ניגשים אנו לאמירת סליחות צריכים אנו להבין ולדעת מה טמון באלו הסליחות. הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל הסביר שישנם בסליחות שני חלקים עליהם צריכים ליתן את הדעת.

החלק הראשון הטמון בסליחות הינו חלק התשובה. כאשר אומרים אנו בסליחות את הוידוי הרי זהו ענין של תשובה שכן אין לה לתשובה ללא וידוי. אמנם אומרים אנו גם פיוטים, אולם צריכים אנו לידע שכל מטרתה של אמירת הפיוטים הינה לעורר את האדם לשוב בתשובה שלימה לבורא יתברך וזאת על ידי אמירת הוידוי. הוידוי הוא מעיקרי התשובה. צריכים אנו לחפש ולחקור דרכינו כדי לידע על מה אנו מתחרטים ומובן לקבל על עצמינו להבא לעמוד על דרך טוב.

החלק השני בסליחות הינו חלק התפילה. אומרים אנו בסליחות י"ג מידות. אודות כך לומדים אנו בגמ' במסכת ראש השנה (ט"ז:) - "ויעבר ה' על פניו ויקרא" אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא שכתוב אי אפשר לאומרו מלמד שנתעטף הקב"ה כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפילה; אמר לו: כל זמן שישיראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם".

הרי רואים אנו פה סגולה נפלאה, "יעשו לפני כסדר הזה", מהו אותו סדר? מהו הדבר אותו נעשה ומיד "אני מוחל להם". כסדר הזה משמעו ללמוד ולדעת את מידותיו של הקב"ה ולהתנהג לפיהם. הן אמורים הדברים במאמר חז"ל הידוע "והלכת בדרכיו מה הוא רחום אף אתה רחום מה הוא חנון אף אתה חנון". בין אדם לחבירו, מאור פנים לכל אדם אדם, גמילות חסד ככל הניתן, צדקה ועזרה לזולת, באם נעשה כסדר הזה הרי בודאי שהקב"ה ימחול.

אחדות המלכת הקב"ה

האור יחזקאל מביא מהסבא מקעלם, שהיה תולה פתקא על כותלי התלמוד תורה בקעלם. בפתקא זו כתובה היתה הערה מבהילה ונוראה אודות אהבת

ימי הסליחות

נמצאים אנו עתה כבר עשרים יום בתוך הימים הקדושים והנעלים של ימי הרחמים והסליחות, ימי חודש אלול. כבר למעלה מעשרה פעמים שמענו קול תקיעת שופר, קול המהדהד ומזכיר כי מתקרבים אנו בצעדי ענק לקראת יום הדין. קול תרועה המעורר אותנו לתשובה ומעשים טובים ולהכנה לקראת כסה ועשור. נביא בזה מספר עניינים הנוגעים לעבודת האלול של כל אחד ואחד החפץ להיכתב ולהיחתם לחיים טובים.

הזמנה לדין

בעת הזו כאשר נתחיל את ימי הסליחות (לשיטת בני אשכנז) הרי שמקבלים אנו הזמנה שניה לדין. כאמור הזמנה ראשונה קבלנו בראש חודש אלול, ועתה לאחר עשרים יום מקבלים אנו הזמנה שניה לדין - ימי הסליחות הגיעו.

זאת עלינו לדעת שלגבי דין תורה בבית דין של מטה נפסק בשולחן ערוך שבמקרה בו האדם קיבל הזמנה ולא נענה לאותה הזמנה, הרי שנמצא הוא במצב של סירוב הזמנה. מצב זה חמור יותר מהדין עצמו שכן אדם שיצא עליו כתב סירוב מבי"ד הרי שישנם דינים שונים איך וכיצד להתנהג עמו. ומהנהגות בית דין של מטה הרי שיתכן ויכולים אנו להסיק לגבי בית דין של מעלה.

היוצא מן הדברים הוא שחלילה לנו מאטום אוזנינו משמוע להזמנה הראשונה אשר הגיעה עדינו בראש חודש אלול. ברור הוא שלא נאטום אוזנינו משמוע את ההזמנה השניה המגיעה אלינו בימים אלו, ימי הסליחות.

שמחת יום הדין

דוד המלך אומר (תהילים קי"ט צ"א) - "למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך". בפסוק זה לומדים אנו מהי הצורה שבה צריך האדם לגשת לדין. חלילה לנו לעמוד לדין מתוך כפיה וכורח. צריכים אנו לגשת לדין מתוך שמחה בגודל הזכות שנפלה בחלקינו מעצם עמידתנו בדין לפני ריבון כל העולמים בהיותנו זוכים להיות עבדיו של מלך מלכי המלכים. זו הסיבה ל"אכלו משמנים ושתו ממתקים כי קדוש היום". האם

הבריות ואחדות כתנאי להמלכת בורא עולם.

הנה פשוט וברור הוא שתוקפה וחוזקה של מלכות הינה בזמן שכל בני אומתו מאוחדים. מלכות שתחתיה אין עם מאוחד הרי היא חסירה וחלשה. אם כן ברור הוא איפה שרק באחדות ובאחוה נוכל להמליך באמת את בורא עולם כפי שאנו מצווים "המליכוני עליכם".

ידוע הוא שיסוד הענין של ראש השנה הינה המלכת הקב"ה ולצורך כך האחדות הינה תנאי הכרחי. אולם יבוא וישאל השואל, הן לכל אחד ואחד דעתו, השקפתו ומחשבותיו, כיצד איפה נהיה האחדות.

התשובה לכך היא אחת - כאשר נהיה באחדות המטרה, כאשר המטרה של כולם תהיה לעבוד את הבורא יתברך, הרי שזו האחדות הנעלה מכל. הדא הוא שכתב "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם".

נזכה להתחזק בכל אלו הדברים, נזכה להתעורר ולהכין עצמינו ליום הדין, נשמח לקראת הזכות הגדולה לעמוד בדין לפני בורא עולם, נבין ונפנים את כל חלקי הסליחות תשובה ותפילה, נעשה כסדר הזה במידות ומעשים טובים, נהיה מאוחדים בהמלכת הקב"ה ונזכה לחסד הקב"ה שיזכנו בדין.

למען דעת

נביא בזה דברים שאמר רבינו אודות ימי הסליחות

וכן תיאורים שתיארו תלמידיו אודות ימי הסליחות במחיצתו.

חלקם של הדברים כבר הובאו בגליונות קודמים ומובאים בזה בשנית בכדי לעורר את המעיין סמוך ונראה לתחילת אמירת הסליחות לשיטת בני אשכנז.

התורה, הן כבר עיצומן של הימים, נכנסים למנחה בבית מרן זיע"א והוא יושב בכבוד ראש, בנוסף לחולשתו הגדולה באחרונה, הן מתחיל ימי הביקור מי יבוא בסוד... אלו מחשבות עוברות עתה במוחו איזה הרגשות בליבו ליבן של ישראל, הרבה מבני המשפ' צאצאים יקרים ותלמידים מתקופה זו או אחרת החרוטים על ליבו, מקדימין ובאים להתברך ברכת השנים, הן כליל ראש השנה קשה להטריח ולהוסיף על הציבור הגדול החפץ לקבל ברכה, ברכה... אישית... כאשר כל אחד רוצה ולא מוותר על כל הנוסח בשלימותו, והנה עתה בשב"ק יחסית נוח יותר הרי בין כך מתעכבים קצת אחרי מנחה, ואכן ניגשים אחד לאחד ומרן זיע"א מתאמץ... מברך ומפרט... שתהא השנה הבאה שנת תש"ע! [הוא מדגיש, שהרי עתה עדיין נמצאים בתשס"ט] שנה של חיים... של בריאות... של מנוחת הנפש... [כידוע תמיד מקדים מרן את הבסיס בריאות איתנה מנוחה... הכלים ההכרחיים לעבודת ד'] ואז ממשיך מרן לחלק הרוחני ובהתרגשות לכל אחד בנפרד עלי' בתורה... ביראת שמים... וכל ילד... שתהיה לתפארת הכלל ישראל... ולכל המשפחה בכללות שתהיה שכינה בביתכם... ורק ירבה כבוד שמים, וכך עוברים זה אחר זה וכל אחד מרגיש את כל הלב שבברכה... את השאיפה... התקוה הכנה... שאכן כך יהיה. ואט אט הבית מתרוקן ומתכוונים לסעודה ג', והאווירה בבית הגדול כולה... אלולית... סליחות'דיק...

סליחות של ר' בנימין

אצל רבים מתלמידיו של הגאון ר' בנימין ביינוש קורלנסקי זצ"ל (תלמידו חביבו וחתנו של רבינו זללה"ה) נשאר חקוק, איך שבימי חודש אלול היה מקדים לבוא חצי שעה לפני תחילת בקשת הסליחות, והיה יושב במקומו ולומד מוסר בניגון מעורר, בשפתיים דולקות. כך גם נהג בר"ה לפני התקיעות, כשהציבור כולו היה יוצא לעשות קידוש, ר' בנימין היה נשאר במקומו והיה לומד מוסר בקול ובהתעוררות מיוחדת שהשפיעה על כל השומעים.

אווירת סליחות בימים מקדם

סיפר רבינו זללה"ה - זכורני מקטנותי שהלכתי עם אבי ז"ל לסליחות, החושך יכסה ארץ, ובשעה לא רגילה להשכמה, איזה רגש היה לי לראות שזה זמן לא רגיל, כפי דעתו של תינוק. אבל תינוק ג"כ ראה שזה זמן אחר מכל השנה, יראת ה' היתה מרחפת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

איך היה נראה הערב לפני סליחות, בשנים קודמות. המוכיח שבא לפתוח מעט את לבות בני, הרי ראו פחד ה', כמה נקל היה לו, בזיק אחד, בניצוץ אחד, בניצוץ קל של דברי פיו, כבר היה נוגע בעומק הלבות והיה ללהבה. ומה נאמר ומה נדבר עתה...

אווירת הסליחות בישיבה

תיאור מאת אחד מתלמידיו - במוצ"ק ליל "סליחות" כשבאוויר הרגישו את האווירה המיוחדת של סליחות, היה נעמד ומתחיל לדבר בהתרגשות גדולה על בקשת הסליחות, לא בחסד ולא במעשים כדלים וכרשים דפקנו דלתיק!, כמה אנחנו צריכים להרגיש דלים ורשים, והאווירה היתה של דביקות התרוממות ורצון לעזוב את כל הבלי העוה"ז. הוא היה מעלה את הטון ומדבר יותר בהתרגשות, ולא פעם היה מתרגש כל כך עד שזלגו עיניו דמעות. בדבריו היה משלב בדרך כלל מדברי בעל האור יהל, ובעל האור יחזקאל, ומבאר את דבריהם בצורה מוחשית בתוספת דברים ודברי חז"ל הק'. פעמים היתה השיחה נמשכת יותר משעה וכל הזמן דיבר בהתרגשות גדולה. כשהסתיימה השיחה כולם היו נתונים תחת הרושם המיוחד שהיתה נשארת דממה, ותפילת מעריב לאחריה היתה תפילה מיוחדת ביותר, גם אחרי שהיינו בישיבה גדולה, הרגשנו שכזה מעריב אין לנו בישיבה גדולה. ממש כמו בימים נוראים!

שבת שלפני סליחות

מתוך קונטרס הביאני המלך חדריו - ענף שב"ק מאת נכד רבינו הרה"ג ר"ש שורץ שליט"א - שבת שקודם סליחות תשס"ט האווירה כבר מחושמלת בקרב בני

נפש גחלים תלחט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנוים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com
גליון 111 כי תבא תשע"ו

דבר המערכת

רבינו חזר ושינן ללא הרף שאדם מוכרח ליצור לעצמו ציור ברור על המציאות כפי האמת ולא כפי מראית עיניו. ימי אלול וחודש האיתנים הם הזדמנויות לפקוח עיני עוורים. בגליון זה נביא ב' אופנים שונים להשיג מטרה זו. תפילה תורה.

בהיות צורת ביהמ"ד מבוססת ביותר על כבוד חכמי התורה. מצא לנכון לעמוד על חדירת רוח הזלזול בחכמי התורה דוקא כהנה ליום הדין.

נקוה שיהיו הרברים לתועלת ונשאב מהם חשק לעבודת ה' בטהרה ותמימות. לבנות עולם ברור במחיצתו ית' ולא ללכת שבי אחר מבט העיניים שאינו מבחין אלא בחיצוניות הרברים.

נשמח לקבל הערות והארות.

המערכת

א-ל-ו-ל!!!! ביוון חדש לחיים!!!

[עיני ישראל ח"ב מאמר הכרת המשפט]

ישנה בעיה שכולם מתלוננים עליה, הנה בימים הנוראים יש חיוק גדול בתורה ויר"ש, וכעבור זמן קצר אחרי יום יומיים, הכל מתמוגג, ולא נשאר כמעט רושם. אמנם כמדומה שהענין נובע מטעות בכל הגישה לעבודת הימים הק' האלו, דהנה בד"כ ההרגשה היא שעבודת האלול היא להגיע למדרגה נעלה בראש השנה, וכן עבודת עש"ת היא להגיע ליוה"כ במצב של חיוק, וכשמוריד דמעה ביוה"כ הנה הגיע לתכלית המכוונת, וע"כ כשהגיע כבר לתכלית שעברו עליו הר"ה ויוה"כ בחיוק נפלא, יכול כבר להתרפות קצת, ובקלות מאבד כמעט את כל מה שרכש בימים אלו. אבל באמת ימים נשגבים אלו הם לא התכלית, אלא הם ימים מסוגלים ל"בנין הנפש", בהכרת מלכותו באהבה ויראה נכונה, וחלקי הנפש לא נאבדים מהר, ואחר שר"ה העמיד יסוד בנפש, שוב ילך כל השנה עפ"י יסוד זה.

ועוד זאת הנה ה"רגש" וההתלהבות של האדם, דומה
לנר, שבעוד יש שמן בנר הרי הוא לוחט ודולק,
וכשנגמר דועך, כן הרגש של האדם, בעוד שהסיבה
המרגשת אותו קיימת, הרי הוא מתרגש ומתלהב,
אבל כשנפסקת הסיבה נדעך הרגש, והיה כלא היה,
וע"כ אדם שמתייחס לרגשי האהבה והיראה בר"ה,
שזהו תכלית הענין, ומסתפק בזה, הרי כשעוברים
הימים הקדושים, ואין כבר את אורית החיזוק מסביב,
ממילא רגשותיו דועכים, ולא נשאר כמעט רושם, אבל
החכם משתמש בהכרה הבהירה שיש לו בזמן הרגש,
להגיע להחלטות חזקות, להתנהג תמיד עפ"י הכרה

זי.

הגריי סלנטר זצ"ל חידש כידוע את שיטת לימוד המוסר בהתפעלות הנפש, והרבה התלוננו שלומדים ברגש ובהתפעלות, וכשעובר הרגש נשארים כמו מקודם, ומה הרווח? אמר להם הגריי"ס, משל למה"ד, לא' שטעה ביער ולא מצא את הדרך לצאת ממנו, והיה בצרה גדולה וסכנת מוות, ואח"כ החשיך הלילה ונעשה צרה גדולה יותר, ושוב התחיל לירד גשמים עזים, והוכפלה צרתו, לפתע הבריק ברק, והאיר את כל השטח, וראה את הדרך לצאת מן היער, ולמרות שאור הברק הוא רגע אחד קטן בלבד, ושוב החשיך כבתחילה, בכל זאת הכיר כבר את הדרך איך לצאת מן היער, וניצל מן המוות, כן לימוד המוסר בהתפעלות נותן לאדם ברק של הכרה ברוממות הבורא ושפלות האדם, ונותן לו את הכיוון בחיים.

ושוב גם כשדועך רגש ההתפעלות, יודע כבר את הדרך הנכונה.

כן בעניינינו ימי הרחמים של אלול הם כמו "אור הברק", הפותח את ההבחנה של השכל, להבחין בין הטעות והדמיון שחי בו כל השנה, ובר"ה מקבל מבט נכון על מלכות שמים ודרכי משפטו ית', וביורה"כ שנפתחים שערי הרחמים כפתחו של אולם, וזכה להכרה שבכל מצב יכול לשוב לבוראו ויש תקוה לאחריתו, ו"אור" זה נותן להאדם את הכוון הנכון שידע איך ללך כל השנה, ומעתה הוא איש אחר כמש"כ הרמב"ם פ"ב מתשובה ה"ד, ששינה את כוון החיים שלו.

לתפוס את האור של ר"ה ויוה"כ

ובאופן כללי צריך לחפש עצות בר"ה ויוה"כ איך לתפוס את אור הברק שקיבל בהם, ולהכניסו לחיים הרגילים שלו, כל א' מכיר את כחותיו, את כשלונותיו, ואת הדברים המחזקים אותו, וצריך עין פקוחה להתחזק בדברים הצריכים חזק אצלו, שבאם יפגש שוב באותו מצב שעלול להכשל, יהא מחזק יותר, ומעידים על הגר"ס זצ"ל שזה היה עיקר עבודתו ביוה"כ, שהיה מכוונס בעצמו זמן רב, והתבונן היטב בכחות נפשו, באופן נורא מאוד, וטיכס עצות במה יוכל לחזק את עצמו, שלא יכשל שוב במצבים הרפויים אצלו, ואף אנו בקטנותינו נוכל לתפוס דברים מסוימים לחיזוק שישארו גם בימי החנוכה למשל.

סידור התפילה נותן את המבט הנכון על השגחת השי"ת בסדר

ניתן עצה נפלאה לחיזוק, הדבר נוגע לכל השנה, ובמיוחד לעבודת ר"ה, הנה אנו נפגשים עם הבריאה תמיד, יום יום, שבוע שבוע וכו', פגישה זו נעשית בחושים הגשמיים שלנו, בראית העין, בשמיעת האוזן

וכו', וע"כ נתפסת לנו הבריאה בצורה הגשמית החיצונית שלה, ורואים עולם כמנהגו נוהג, כל חוקי הטבע פועלים באופן נפלא, הזורע גרעין צומח אילן, תלישת פרי ממקור חיותו גורם לו לכמוש במשך הזמן וכו', שכאילו כווננו כבר את השעון והוא הולך כבר מעצמו, ואע"פ שהוא שקר מוחלט, דהקב"ה הוא המחיה ומקיים את כל הבריאה כסדר, בכל זאת החוש הגשמי מכחיש את האמת, שכן מרגישים באופן מוחשי שעולם כמנהגו נוהג. וידוע בחכמת הפסיכולוגיה שאפי' דבר שהוא שקר מופרז, אם יחזור ע"ז לאדם אלף פעמים, יאמין בזה בתכלית האמונה, וע"כ הפגישה שלנו עם העולם בתפיסה החיצונית שלו, משריש בנו בקביעות את השקר המופרז הזה, שהעולם מתנהל מעצמו בחוקים קבועים.

זהו באמת פרי הדמיון, המדמה את השקר לאמת, ונדמה לנו כאילו יש כאן בריאה מציאותית המתנהלת מעצמה. אמנם כשמסתכלים על הבריאה מתוך הפסוקי דזמרה, רואים בריאה אחרת לגמרי, "ה' פוקח עוורים", "נותן לבהמה לחמה" וגו', "הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד", וכו' וכו', והוא מבט חדש, שבורא העולם מחיה ומקיים ומנהל את הבריאה, ודואג לכל בריה, "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", זהו המבט של הנבואה [היינו פסוקי תהילים], איך שרואים את אמיתות פנימיות הבריאה, ולא זו היא הבריאה שהכרנו לפני התפילה.

וכמה חיוזק נפלא שואב האדם מעסק התפילה, שמקבל את המבט הנכון על הבריאה, ומתחיל להכיר את הקב"ה מתוך הבריאה גופא, שרואה בכל דבר את יד ה' המנהלת אותו, ורואה מתוך הבירה את בעל הבירה, ולא רק אמונה מופשטת שיש בורא עולם בשמי השמים, כאילו בעולם אחר לגמרי. ולא הכיר אותו מעולם, אלא מקבל את ההסתכלות הפנימית

שבפסוקי התפילה, ש"הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם", "ואתה מחיה את כולם".

אמנם כמובן כל זה הוא רק אם אומרים את הפסוקים במתינות, מתוך מחשבה והתבוננות, אבל מי שממהר באמירתם, להגיע לשמו"ע עם הציבור למשל, לא נפגש כלל עם תוכן הבריאה, וממשיך לחיות בדמיון הכוזב שהבריאה מתנהלת מעצמה ח"ו. ולא יאמר האדם, התפילה הוא רק חיוב דרבנן, ולא נורא אם אינו מקיים אותה בשלמות כ"כ, דהגם שתפילה דרבנן, אבל הכרת הבורא הוא מ"ע גמורה מה"ת, והדרך להכירו הוא רק ע"י תפילה, ולא בכדי מסתיים התפילה בהפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים אין עוד", כי זוהי המסקנא העולה מכל התפילה, שאין בריאה מקויימת מעצמה כלל, אלא הוא ית' מקיים ומנהל הכל.

ואציע בזה עיצה מסויימת, לומר את הפסוקים בניגון מסוים, שיעזור את הלב להתפעל מן הדברים, ע"ד עצתו של הגרי"ס בלימוד המוסר מתוך התפעלות, שע"ז נכנסים הדברים ללב, וכל א' יבחון את עצמו באיזה דרך פועלים הדברים אצלו להשריש הדברים בלב. וענין זה נוגע במיוחד לעבודת המלכויות של ר"ה, דצריך להכיר את המלך בציור האמיתי איך שמוֹלך ומנהיג את נבראיו, והמפתח לזה הוא סידור התפילה, ובתפילת ר"ה מקבלת התפילה רוממות גדולה יותר, שמדברים על כל היעד של הבריאה בגילוי יחדיו הגמור. ובודאי שא"א לעבור בבת אחת מזלזול והזנחה בתפילה, לחיוזק גדול, וצריך להתקדם לאט לאט, לתפוס פסוק מסוים ולאומרו במתינות ובהתבוננות, וכשמתרגל כבר, יוסיף עוד פסוק וכן הלאה, עד שיקבל בס"ד את המבט הנכון על הבריאה, ויחיה כסדר עם הקב"ה, וירגיש שכל תנועות אבריו הוא ממנו, וכל מה שמצליח בעסקיו הוא ממנו, דהוא משגיח על כל פרט, ומנהל הכל כסדר.

להשתנות בדבר קל שפריו רב [קונטרס חודש השביעי]

בדרך כלל כל אחד רואה עצמו כבלתי יציב, הרי בשנה שעברה גם קבלתי ע"ע שאשתנה ולא עזר כלום, וח"ו שלא יכנס ליאוש, אך האמת שהעמדת השקפת שיטת החיים העקרונית לדרך טוב, אף שיכשל ח"ו אח"כ אבל אינו הפכפך בעצם, ובכל דבר ופרט שיעמיד האדם לעצמו בהשקפה זו, קובע את עצמו לצד הטוב. וכדאי להזכיר דבר אחד בהשקפה שנוהג בציבור, מהו ההסתכלות של האדם שמתעניין בחדשות בעולם, שאם היום אירע כך מסתמא ע"פ סיבה ומסובב ימשיך כך וכך, והכל השתלשלות מסיבה למסובב, האם משהו כששמע או ראה כותרת שכתוב שכמה אנשים נהרגו ח"ו, חשב שזה נגזר בימים אלו? כמה יעברון כמה יבראון מי יחיה מי ימות מי בקיצו מי לא בקיצו, וכל החדשות של כל השנה נעשים רק בימים אלו, וח"ו שיעלה על הדעת שאי"ז תוצאת הדין דימים נוראים, אלא שהרבה שלוחים למקום, ואדם הרגיל בקריאת דעת בעלי בתים מתרגל לחשוב היפך התורה כנ"ל, ודבר זה הוא השקפת חיים, שלא יחשוב עולם כמנהגו נוהג! ולא ה' פעל כל זאת ח"ו! כמה עונות ופריקת עול יוצא מזה! אלא ידע שמלבד שכר ועונש אין שום סיבה בעולם שתביא על האדם טובה או רעה, ואז אף אם רואה איזה חדשות ממה שאירע בעולם יחשוב מיד שזה חיוב סקילה או שריפה כו' שנתחייב אותו אדם לשמים, דאף שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא בטל.

אחד מן הדברים שכותבי החדשות קלקלו הוא, בדברך כלל בעת צרה מחפש אדם איזה משענת להרגיע את המצפון שלו, ועכ"פ בעיניי מלחמה או מדינות נשענים על משענת הקנה הרצוף, כעת בימי המשפט צריכים להגיע להכרה ויגבה ה' צבקות במשפט, והוא לבדו מנהיג כולם ואין משענת אחרת בלתו. והיות השקפת החיים קובע את מעמד הצדיק או רשע, וזה פתח תקוה לזכות בזה לחיים ממש.

עיקר העבודה באלול המלכת ה' ע"י כבוד התורה

[עיני ישראל ח"ב שער התורה מאמר התורה]

התורה. והימצאה של התורה נמדדת רק כפי שיעור ערך הודה והדרה בעיני מקבלי התורה, זהו עומק קוטב הדין ביומא רבא דדינא.

עיקר גלות אדם זלזול בכל הערכים הקודמים

עיקר מלחמת הרע עם הטוב בדורות האחרונים של גלותנו באדום, הוא זלזול בכל הערכים וההנחות שקדמו בכל הדורות הקודמים. רוח הזלזול הזו הפכה את הדורות לתלושים מכל שלשלת הדורות, וכאילו תקופה חדשה ואור חדש נפתח כאן. באוה"ע מתבטא דבר זה בחריפות עם התפתחות המדעים בידיעות כוחות הטבע, אשר התחיל משנת ת"ר כידוע, ואשר לא נראה בדורות שקדמו, והפכו אותם למזלזלים בכל הדורות שקדמו. זלזול זה ניתק את העולם ממהלך המשכיות העבר ונתן מקום לחידוש שיטות חדשות בחיים מכל סוגיהם כדי לבסס לכל האנושיות מחדש כאילו היום התחילה. ובכל המערכות שבנו התברר כשלונם אחר זמן קצר, הן בבסוס החיים, הן בניתוק ממסלול הקדום לכל.

חז"ל הגדירו כ"ז בתיבות קצרות כלשונם בסוף סוטה, בעיקבתא דמשיחא חוצפא יסגי. תוכן חוצפא זו הוא זלזול בכל הקודם כדי להנתק מכל העבר ולסתור כל ענין המסורה שהעבירו הדורות זה לזה, זהו באומות. אבל בהיות שזו תנועה עולמית שמקיפה את כל הנמצאים, על כן במחנה הקדושה התגלתה נטיה לזלזול בכל ההנחות של יסודי התורה כדי להנתק ולהתחיל מציאות חדשה. זה היה יסוד תנועת ההשכלה החדשה והתפתחותה למסילה של ניתוק מהעבר. ולקחו להם לכלי מלחמה את הזלזול. בב' דורות האחרונים הגיעו לפיסגה בזה, והוא ליצר דגל חדש ע"י הגעה לממשלה, אשר קוטב דגל זה הוא הכרזת ניתוק כל הציבור בכללותו ר"ל מכל המסורה שבכל הדורות שעברו, הפקעת כל הקודם והזלזול הגמור בהם.

פריצת רוח הזלזול לתוך ביהמ"ד

כאשר תופעה זו הקיפה את הציבור, מסוגלת היא לפרוץ גדר בבבת עינה של כנס"י וליכנס לקדש פנימה בבתי המדרשות. ושם בא לידי ביטוי הזלזול בב' יסודי התורה, תורת היראה שהיא הבית קיבול לשמירת תבואות התורה הניתן בה

אמרו חז"ל במדרשם (מדרש) עה"פ בריש איוב ויהי היום, זה ר"ה, ויבואו בני האלוקים זהו ע' הדיינים דב"ד הגדול בשמים, להתייצב על ה' דין הקודם דהכל כלול בו, מי הוא דלא יכבד לשמו של הקב"ה, ולא יכבד לתורה, ולעבדיו, עכ"ד המדרש הנוגע לנו. הדברים כשלעצמם מזעזעים הלב. נבאר את דבריהם בשפה פשוטה יותר כדי שכ"א יבין היטב את אשר לפניו, ויראה במשך ימי אלול להיטיב בזה דרכיו מאוד כי כאן הוא עיקר קוטב משפטו ביום הדין, ירחם ה' ונצא מלפניו בדימוס.

כבוד התורה עדיף

במגילה (דף ג') נסתפקו בגמ' מי קודם למי מקרא מגילה או מצות ת"ת, רצו לפשוט מהא דתניא אין מועד בפני ת"ת כ"ש חנוכה ופורים, פי' שאם חכם נפטר במועד מותר בחוה"מ להספידו בפניו, ורואים מכאן שתורה עדיפא מפורים וחיוביו, ודחו בגמ' כבוד התורה קאמרת (בתמיהא) **כבוד התורה דיחיד חמור**, ת"ת דיחיד קל, עכ"ד הגמ'.

והביאור בזה שכבוד התורה של ת"ת הוא התשתית אשר עליה עומדת ומתקיימת תורתו ית"ש בעולמנו. כבודה של תורה הוא הכרה שרוממותה נמצאת מעל כל דבר הנמצא, בין העולם השפל ובין בערכים הרוחניים הנמצאים כאן ג"כ. וכשהתורה נמצאת כאן בהודה והדרה היא נותנת לכל חלקי המציאות והחיים קיום מרומם מאוד. והשפלת כבודה של תורה הוא סילוקה מתוך הבריאה ועם זה מתערער כל יסוד קיום המציאות. כי אין יכולת קיום לשום דבר מבלעדיה. וכבר השריש לנו הרמב"ן (בסוף הקדמתו לספר בראשית), כי שמו הגדול ית"ש הנמצא בכל המציאות (ומהוה אותו ומקיימו) הוא התורה. ובתורה הוא עומק התפיסה באמיתת המצאו ית"ש. אין תפיסה יותר עמוקה בהמצאו מאשר דרך התורה.

ביסוס מלכות ה' רק ע"י ביסוס כבוד התורה

זה פירוש דברי חז"ל הנ"ל שראשית הדין של ר"ה הוא על ה', "כבוד דלעילא", כי ר"ה הוא יום הרת עולם וצריך שתתבסס מלכותו מחדש, ושיעור הביסוס הוא כפי מה שנמצא בבריאה שמו הגדול ית"ש המהוה ומקיים את הכל, והוא

[א.ה. כמבואר באריכות בנפה"ח ש"ד עיין פירוש יראת חיים לרבינו זצ"ל שהעמיק בזה טובא]. ושנית, לזלזל בערך רבותינו ממסורת התורה לדורות הבאים. ביטויים כאילו אנו זכינו להבין ומה שהם אמרו "אינו נכון", או ח"ו "לא הבינו", אינו רק זלזול בכבודם, אלא מטרתו הוא הניתוק מהמסורה של דורות בתורה, רוח זלזול זה נודף מרוח הפריקת עול המשליך הכל מעליו, השולט בחוץ ומכלה מנפש ועד בשר.

גדולינו זצ"ל בכל הדורות, היו כמלאכי ה' צבקות שלא היה להם בעולמם כלום, מלבד להיות בית קיבול לתורה ולקנותה במ"ח דברים שנקנית בהם, ויראתם היתה קודמת לחכמתם ולקלוט באופן מופלא השפעת ד"ת שהשפיע הוא ית"ש ליראיו. וראויים היו שעל ידם תתבאר ותתלבן כל שמעתא, ותמסר צורתה שנצטיירה בדעתם לדורות הבאים.

כל השגה שלנו על דבריהם פי' הוא כך: בהיות שלכל חכם מישראל, שיגע ועמל בתורה ביגיעת נפש ובשר כל צרכו לעמוד על אמיתת צורת השמועה, והגיע בה לסוף דעתו, הרי דעתו הוכשרה להיות דעת תורה, על כן במקום שלענ"ד נראה אחרת מדבריהם מותרים אנו לצדד וגם לפסוק למעשה אחרת, דיפתח בדורו כשמואל בדורו. אמנם הזהירות שלא נגיס דעתנו לחשוב כי באמת הופרכו ע"י קושיותנו ותמיהתנו, אנו מחוייבים להכיר מחד גיסא, כי אין לנו מושג בבקיאותם בכל הש"ס כולו, והיה לבם מאן מלכי רבנן, כלב מלכים אין חקר. ומאידך גיסא להכיר עניותנו בכל מכמני חכמת התורה, ולשאוף, ולהשתוקק, וליגע, מתי נבא להסתכל בדבריהם פנימה להבינם לאשורם. אז בהיות הראשונים כמלאכים אנו נהיה בגדר בני אדם. זהו כבודה של תורה, וכבוד ת"ח, שרפי מעלה שבהם מגלה הוא ית"ש דעת תורה לדורות.

ערך התורה כפי ערך חכמי התורה

ובמק"א ביארנו שכבוד ת"ח הוא ביסוס סמכות התורה בדור לצורך כל הנהגת הדור. כפי ערך הכרתנו רוממותה של תורה, ושבאמת אין הנהגה אחרת בכל המציאות, כך נקבע ערכו של ת"ח בעיני הציבור, שאחרי שיגע בה כל צרכו הרי נתאחד בו התורה, ודעתו דעת תורה ממש היא. וכל העוסק בתורה לשמה מרוממתו על כל הבריאה והמעשים. ודרך עמלי ויגיע התורה שבע"פ שבחכמי ישראל בכל הדורות שעמלו בה בטהרה וגם במסירות גמורה (בהכרתם כי לכך נבראו, ואין חיים אחרים במציאות, והיא אמיתות הדביקות בו ית"ש) זכו להשתלשלות מסורת התורה תהיה בם ועל ידם. וכך נאה ויאה. ואז

מקבלים שרי תורה אלו – בעיני הדורות – תמונה אם ראשונים כמלאכים (אז, אנו כבני אדם) וכמלאך ה' צבקות אשר תורה יבקשו מפייהו. ובוה הובטח קיום מסורת התורה.

אמנם לדאבון כל לב התחילו לנשב תוך כותלי ביהמ"ד רוח מר וזר מעולם החילוני לתוך כותלי ביהמ"ד. ואותה חציפות המשתוללת בחוץ הפורקת מעליה כל סמכות, וכל מרות, וכל מוסכמות (כידוע לכל המכיר אפי' קצת תוכן החוץ). ובעת שרוח עושים כזו פורצת דרך לתוך ביהמ"ד אז במקום להכיר ולהוקיר ערכם של שרי התורה הקודמים פורק הצורב ממנו מוסכמות אלו. ובמקום ליגע עצמו במיצוי הנפש והבשר שיאיר הקב"ה עיניו להבין דעתם הקדוש ניגש הוא בקלות שהגם שהקצה"ח אומר כך אני חולק ואומר אינו נכון, הרחמן יצילנו מגסות רוח כזו. וכל זה נובע מהפרזת האנוכיות של האדם, וביטול ערכם של שרי התורה.

הגישה הנכונה היא כך, אמנם היו עיניהם של שרי קודש אלו ממש על אפיקי הש"ס והיו בודאי ביכלתם לתרץ דבריהם, מ"מ כיון שניתנה לכל צורבא מרבנן אמיתי גם סגנונו בהסוגיא (אחרי רוב היגיעה והעמל דוקא) יכול הוא להכלל בגדר דעת תורה. זלזול זה במסורת התורה הוא ההורס כל הבית קיבול שלו לקלוט ד"ת ברורים ואמיתיים. ולא כל יופי בלימוד גדר אמת יקבע לה, כי שקר החן והבל היופי יראת ה' היא תתהלל. ראוי היה לדור עני להכיר עניותו במרחבי התורה ולבקש ע"ע רחמים מרובים ממקור החיים ית"ש שיפתחו עיניו לראות בהירות דעת תורה, ולהכיר אפסיותו מול גאוני קדמאי אשר קטנם עבה ממתנינו עד אין שיעור. וכשנכיר מקומנו אז נזכה ליכנס גם אנו למסורת שלשלת התורה לדורות. וחכמים הזהירו בדבריהם במסירת ד"ת לצעירי הצאן שלא יורגש אפי' שמץ של זלזול בכבוד חכמי קדם זצ"ל, כי התוצאות והחורבן לא תשורנה מראש בלב צעירים אלו.

בהיותנו עומדים לפני ימי משפט והתברר לעיל דכבודה של תורה הוא ראשית ועומק הדין, על כן מהראוי להתנער מכל השפלות של רוח החוץ שחדר תוך כותלי ביהמ"ד, ולישר דעתנו שתהיה ראויה לחול בה דעת תורה, להעריך רוממות התורה, ולהגביהה, ולנשאה מכל מה שנמצא בעולם, אז נזכה לסיוע עליון בימי דרישת ה' בהמצאו, להתנער מעפרוריות הגוף, ולזכות שמעתה יהיה זכרו ית"ש לנו למשיב נפש מתולדות גוש עפר, לטוב לנו בזה ובבא ולזכות לראות בישועת עולמים.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת כי תבוא תשע"ז -

כל אחד בפני עצמו מותר

ואמרתי לפני ה' אלקיך בערתי הקדש מן הבית וגו' (כ"ו י"ג)

הנה אמרינן בגמרא בבא מציעא (פ"ח א') אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית, שנאמר 'בערתי הקדש מן הבית'.

והנה נראה דבשני חצאי זיתים שאחד מהם נכנס וראה פני הבית, ולא ידעינן איזה מהן נכנס, ויש לכל אחד מהם חזקת היתר, שרינן ליה לאכול תרוייהו.

וכי תימא דהא ממה נפשך אחד מהם ראה פני הבית ונעשה טבל ואסור באכילה, נמצא דממה נפשך קאכיל איסור, מכל מקום שרינן לאכול שניהם, דהרי כל חד וחד שרי, דעל כל אחד יש חזקת היתר.

וכעין זה מצאנו במהר"ם שיק (או"ח סי' קמ"א ד"ה ובה) ובחידושי הרי"ם (תשובות י"ד סי' ט"ו) דבזה אחר זה שרינן באופן דכל חדא וחדא שריא. אמנם בתשובות מהרי"ט (יו"ד ח"ב סי' א'), מובא בשב שמעתא ש"א (פ"א) מבואר דבכהאי גוונא אסור. [ובחידושי הרי"ם (שם) דייק מהני דסברי דבביטול ברוב יבש ביבש לא נהפך האיסור להיות היתר אלא רק מפאת כל דפריש, ואפילו הכי שרינן לאוכלו בזה אחר זה].

אך באמת הדבר תמוה, דהא קיימא לן דיש חיוב תיקון, כגון בעבר ואכל קונם, חייב להשאל כדי שיתברר למפרע שלא עבר על איסור.

נמצא דבנידון דידן, אם אכל רק אחד, אינו חייב להשאל דכל אחד מותר מכח חזקת היתר, אבל אם יאכל שניהם, הא יהא חייב להשאל, ומכל מקום שרינן לאכול כל אחד בזה אחר זה אף באופן דלא יוכל להשאל אחר כך. והיאך יתכן הדבר לומר שיוכל לאכול את שניהם ואחר כך יתחייב להשאל אם יוכל, ומכל מקום נתיר לו לאכול אף אם לא יוכל להשאל אחר כך. אלא זה מורה כהשדי חמד (כללים מערכת הג' סי' ו' אות ג' ד"ה ואין) דתמה טובא על דעה הנ"ל.

אך באמת לא קשה כלל מהא דחייב אף להשאל, דהאי חיוב דשאלה הוא מכיון דבבת אחת יכול להתיר האיסור, אך אם באמת יש אפשרות לתקן רק בזה אחר זה וכל חד מינייהו שרי לחודא רק ממה נפשך הוה איסור, נמי לא מחייבינן ליה, דכל חד הא שריא.

אלא עכ"פ מסברא נראה כמהרי"ט ושדי חמד, דכיון דבבת אחת הא אסרינן היכא דיש ממה נפשך לאיסור, ואף בשתי פעולות נפרדות כל ששתיהן בזמן אחד, אם כן גם בזה אחר זה חשיבא כעושה בבת אחת, דמה לן בחילוקי הזמנים, אגן חזינן ליה כעושה שתי פעולות שאחת מהם תביא לו איסור, ואף בחשב בעת הראשונה לעשות רק אחת ואחר כך נמלך לעשות השניה, חשבינן ליה כעושה ב' פעולות שאחת מהן תביא לו איסור. [ועוד עיין מה שכתבנו בזה בפרשת חקת תשע"ה].

ראיית פני הבית

אמרינן בגמרא בבא מציעא (פ"ח א') דכדי שיהיו חייבים משום טבל, בעינן שיהא גם ראיית פני הבית, וגם גמר מלאכה. ובעינן שהגמר מלאכה תהא קודם ראיית פני הבית, אבל אם הכניס קודם גמר מלאכה ואחר כך גמר מלאכתו בבית, לא חשיבא ראיית פני הבית. [וכן בעינן דיכנס כדרכו ולא דרך גגין].

והנה אמרינן במשנה במנחות (ס"ו א') שהיו קוצרין התבואה לצורך מנחת העומר, ואחר כך הביאוהו לעזרה והוציאו ממנו עשרון

להעומר, ומה שנשאר פודין אותו מהקדש. ודעת רבי עקיבא דהתבואה הנשאר חייב בחלה ובמעשרות. ומבואר בגמרא (שם ס"ו ב') דאע"פ דמירוח הכל להקדש, ומירוח הקדש פוסט ואינו חייב בחלה ומעשרות, מכל מקום הכא חייב, דלכתחילה לא הקדישו אלא הנצרך לעשרון דמנחה, נמצא דהמותר לא נתקדש כלל ולא חשיב מירוח הקדש.

והקשה בטהרת הקודש (מנחות שם) דהרי בהכניסו במוץ, [והיינו קודם גמר מלאכה] ומירוח בבית, נפטר מתרומות ומעשרות אע"פ דאחר כך הוציאו והכניסו פעם שנית דרך פני הבית.

אם כן הכי נמי כיון דהיו מכניסין התבואה לעזרה לצורך העומר קודם גמר מלאכה, ועשו המירוח בעזרה, אם כן פקע ממנו טבליה וליכא חיוב מעשר, אע"פ דמה שנשאר לא הוה הקדש. [ויש לומר דלא הכניסו במוץ. עיין במהר"ם חלאוה פסחים ט'].
א. חזר והכניסו לבית

הנה כתב במנחת חינוך (מצוה שצ"ה אות ג', מהדו"ח ד"ה ודוקא) דהיכא דהכניס לבית, וראיית פני הבית לא היה בכוחה לחייב, והוציא וחזר והכניס, יתחייב. ולפי זה מיושב שפיר, דאחרי שהוציאו אותו מבית המקדש וחזר והכניסו לבית חייב.

אבל כבר העירו, דמבואר לא כך בתוספות במנחות (ס"ו ב' ד"ה כד) בשם רבינו אפרים, אלא אם הכניס לבית ועשה גמר מלאכה בבית, לא יועיל דיוציאו ויכניסו, דכבר נפטר. [וראיית בתשובות דובב מישרים (ח"א סי' צ"ה) שמביא מהמאירי (ביצה ל"ד ב') דנסתפק בזה]. ואגב, יש לציין דמבואר בשיטה מקובצת מנחות (שם) ובתשובות הרשב"א (ח"א סי' שס"א) דהא מיהת דאם הכניסו קודם גמר מלאכה ולא גמר מלאכתו בבית והוציאו וגמר מלאכתו בחוץ והחזירו, בזה יתחייב.

והנה הוא הדין בגמר מלאכתו והכניסו דרך גגין לא יועיל שיוציאו ויחזירו. ולא אדע מהו היכא דלא גמר מלאכתו והכניסו דרך גגין והוציאו וגמר מלאכתו בחוץ והכניסו דרך פתח, אם יתחייב דומיא דהכניסו במוץ והכניסה דרך בנין גריעא.

ב. מקדש אינה בית כלל

בתשובות הרי בשמים (לגאב"ד סטניסלב ח"ג מהדורא תליתאה, סי' ז') תירץ, דהנה בגמרא יומא (י"א ב') ממעטינן דבית המקדש אינו בכלל בית לענין חיוב מזוזה.

ובגמרא (שם י' א') מדמינן דין בית לענין מזוזה, לדין בית לענין ראיית פני הבית לחייבו במעשר, דחד דינא אית להו.

ואם כן שמעינן דכמו דבית המקדש אינו בית לענין מזוזה, הכי נמי לענין ראיית פני הבית, ואם התבואה נכנס לבית המקדש לא נתחייב במעשר. [וכעין זה מבואר בתוספתא (מעשרות פ"ב הכ"ב) דהכניסה לבית הכנסת לא חשיבא ראיית פני הבית, דהוה כבית המקדש דלא חשיב בית, וכך פסק הרמב"ם (פ"ד מהל' מעשר ה"ו)].

נמצא דכיון דעזרה אינה בכלל בית הוה ליה כאילו מירחה בשדה, ולכך שפיר מחייב הנשאר ממנחת העומר במעשר כשאחר כך רואה פני הבית. [ועיין לקמן].

גמר מלאכה

אמנם יש לעיין בתירוץ דהרי בשמים, דהנה אמרינן בגמרא יומא (י' א') דסוכת החג בחג רבי יהודה מחייב במעשר, דכיון שהכניס התבואה בתוך הסוכה חשיב ראיית פני הבית.

ואמרינן בגמרא דעל כרחך סוכה חשיבא ראיית פני הבית לחייב במעשר אפילו מדאורייתא, דאם לא הוה אלא מדרבנן, אם כן הוה חומרא דאתי לידי קולא, דהרי אתי לאפרושי מהפטור על החיוב. והקשו תוספות ישנים (שם) הא גם קודם ראיית פני הבית חיילי תרומות ומעשרות, דהרי אפילו אם הפרישו מעשר בשבלים חייל המעשר, ואם כן אף אם חשיב ראיית פני הבית רק מדרבנן, מכל מקום לא חשיב שמפריש מן הפטור. ומצאנו כמה תירוצים על קושייתו, ותליא בזה תירוץ הנ"ל דהרי בשמים:

א. אין כניסה אחר כניסה

הנה ראיתי בחזון איש (מעשרות סי' ג' סק"ט, שביעית סי' א' סק"ח) דכתב ליישב, דכמו דחזינן לדעת רבינו אפרים דאם הביאו דרך גגות נפטרה, ולא מהני תו הבאת דרך הפתח לחייבו מן התורה, הכי נמי אם סוכה אינה קובעת מן התורה, כיון דהכניסו להסוכה נפטרה, ולא מהני תו הבאת פתח לחייבו מן התורה.

ואע"פ דלהאי צד בגמרא סוכה גרע שאין כאן בית כלל, מכל מקום כניסה היא, ואין כניסה לאחר כניסה, נמצא דאם נימא דאינה קובעת מן התורה, הוה ליה מהפטור על החיוב.

הנה לפי זה ליכא למימר כהרי בשמים, דנהי דאין בית המקדש קובע מכל מקום פוטר.

ב. אחר כך יכניסו דרך גגין

עוד כתב בחזון איש (מעשרות שם) ליישב קושיית התוספות ישנים, דזימנין יכניס לסוכה כדרכו ואחר כך יכניס לבית דרך גגין, דאם אין סוכה חשיבא בית, הא יפטר על ידי הבאת דרך גגין לבית, משא"כ אם סוכה חשיבא בית וכבר נתחייבה מפאת הסוכה, לא נפטר מפאת ההבאה אחר כך דרך גגין, ומכיון דנתחייב בסוכה בתרומות ומעשרות מדרבנן, יבואו לטעות דהוא מדאורייתא וחייב גם כשהכניסו דרך גגין, ואתי לאפרושי ממנו על חיוב.

והנה להאי תירוצא כל בית דאינו חשיבא בה ראיית פני הבית, אינו פוטר מפאת אין כניסה לאחר כניסה, ולפי זה שפיר מבואר תירוצא דהרי בשמים.

ג. הכניס לסוכה דרך גגין

כעין זה יש ליישב דאירי בהכניס לסוכה דרך גגין, דאם סוכה קובעת מן התורה יאמרו דנפטרה, אבל להאמת דסוכה אינה קובעת מן התורה, לא נפטרה כלל אלא הוה כמונח בשדה.

אך קשיא זה בלשון הגמרא דאם כן הוה לגמרא למימר דאתי למיפטרא שלא כדין, [וכך כתב בחזון איש (מעשרות שם) דקשה לפרש כן בגמרא].

ועוד עיין בתוספות ישנים ובתוספות הרא"ש ובריטב"א (שם), וכך כתב ברש"י (שם).

שמעינן מדבריהם דכל דלא חשיבא ראית פני הבית לחייב, אינו פוטר מפאת אין כניסה לאחר כניסה. ואתי שפיר תירוץ דהרי בשמים.

קנין דרבנן לענין ביכורים

וְלִקְחֶתָּהּ מִרְאשִׁית כָּל פְּרִי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְאֵר מֵאֶרֶץ וְגו' (כ"ז ב') הנה ילפינן מקרא 'מאֶרֶץ', דאינו חייב בביכורים אלא בפירות שגדלו בקרקע שלו, משא"כ כשאין הקרקע שלו ואין לו בהפירות אלא קנין פירות, אינו חייב בביכורים.

ודן במנחת חינוך (מצוה תר"ו) מהו אם ירש מאשתו קרקע, האם מביא ביכורים אחר מיתת אשתו. [דעל זה לא קאי קרא דלבתין].

ובשלמא אם ירושת הבעל מן התורה בודאי הוה שלו, וכמו בן היורש דמביא וקורא, אך אם ירושת הבעל רק מדרבנן, אם כן מן התורה אינו שלו כלל, אפשר דאינו מביא מן התורה רק מדרבנן.

ותליא אם קנין דרבנן מהני לדאורייתא, והיינו האם על ידי קנין דרבנן נעשית שלו מן התורה, דאם נימא דמהני, אם כן הקרקע חשיב שלו מדאורייתא, וחל על הפירות שם ביכורים מן התורה, אך אם נימא דלא מהני, נהי דמדרבנן חייב בביכורים, אך הוה

חולין בעזרה, ויצטרך להקדיש הביכורים, וגם זה חייב בתרומות ומעשרות.

ולפי זה הכי נמי במכר הקרקע בשטר והקונה הגביה השטר, דקנאו רק מדרבנן, הכי נמי יהא רק ביכורים דרבנן. [דדבר תורה מעות קונות, ואף שנתנית השטר דמי למתנה, סבירא ליה לרמב"ן (מו"ב בריטב"א בבא מציעא מ"ז ב') דלא מהני משיכה והגבהה, ודעת תוספות (עבודה זרה ע"א א' ד"ה רב) דבזה מודה ר' יוחנן דמהני].

ודן במנחת חינוך דאפילו אם קנין דרבנן לא מהני לדאורייתא, מכל מקום אפשר דמחמת קנין דרבנן עכ"פ יש יאוש, ומהני אף בקרקע שנשתקעו שם בעלים. אך אכתי כשהיורשים קטנים מאי איכא למימר.

והנה מצאנו חילוק מתי אמרינן דקנין דרבנן מהני לדאורייתא וכדלהלן. ולפי זה יש לדון מהו לענין ירושת הבעל:

א. הגבהה דרבנן מהני לדאורייתא

הנה לחד גיסא חזינן דמהני לדאורייתא, דהנה כתב במחנה אפרים (הל' קנין משיכה סי' ב') דהני דקונין אתרוג ופורעין רק לאחר החג לא יאות עבדי, דכל כמה דלא יהיב דמי, לא קני אלא בקנין הגבהה דהוה מדרבנן, ואנן בעינן לכס דאורייתא, אם לא שהביאו לרשותו וקנהו בתורת חצר.

ובמשנה ברורה (סי' תרנ"ח ס"ק י') מביא דעת המחנה אפרים בשם יש אומרים, וכתב דלכתחלה נכון לזהר בזה ולשלם האתרוג קודם סוכות, משמע דמעיקר הדין יש לומר דקנין דרבנן מהני לדאורייתא.

ב. דעת אחרת מקנה

אך לאידך גיסא חזינן לא כך, דהנה איתא בגמרא סוכה (מ"ו ב') לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא קמא, וטעמא, משום דקטן קונה בדעת אחרת מקנה, אבל אינו יכול להקנות בחזרה, ונמצא דהגדול קא נפיק בלולב שאינו שלו.

והנה חכמים תקנו בפעוטות [דהיינו כבן ו' או כבן ז'] דקניינם קנין, ואם כן הם יכולים להקנות הלולב בחזרה, ונחלקו הפוסקים אם משום הכי אפשר להקנותם הלולב.

ובדעה ראשונה בשולחן ערוך (סי' תרנ"ח סעי' ו') מבואר דאין להקנותם, דהרי דעת אחרת קני מן התורה, נמצא דהקטן קונה מן התורה, אבל פעוטות מקנין בחזרה רק מדרבנן, נמצא דמן התורה אכתי שייך לפעוטות, והלכך לא מהני.

חזינן דלא מהני הקצאת הפעוטות דהוה רק דרבנן כדי שיחשב של הגדול מן התורה.

וצריך לומר דשאני מהך דמחנה אפרים דהתם רק מעשה הקנין דרבנן אבל הקונה והמוכר הם ברי קנין, משא"כ בפעוטות דהקונה והמוכר אינם ברי קנין.

ג. מהו לענין ירושת הבעל

מעתה יש לעיין ירושת הבעל דרבנן למאי דומה. ובפשוטו תליא בטעם החילוק בין פעוטות לנידון המחנה אפרים, דאם הטעם דמהני בנידון המחנה אפרים משום דגם קנין דרבנן חשיב מעשה קנין, דעכ"פ הוה כסיטומתא, משא"כ בנידון דפעוטות לא מהני, דעכ"פ צריך שהמוכר והלוקח יהא ברי קנין, ואם כן ירושת הבעל דמי לפעוטות, דהרי ליכא מעשה קנין.

אמנם אם החילוק דחכמים תיקנו דקנין דרבנן מהני לדאורייתא, ותקנתם היה רק כאשר אין חיסרון של פעוטות דגרע טפי, אם כן בירושה הבעל יועיל.

[בהך דגיטין (כ' א') אקנויי ליה רבנן, דנו היאך מהני ויש לעיין לנידון דידן. עיין בכתב סופר (גיטין שם), וטיב גיטין (שם)].

טומטום בביכורים

וְאֶמְרָתָּהּ אֵלָיו הַגִּדְתִּי הַיּוֹם לַה' אֶלְקִיךָ כִּי בָאתִי וְגו' (כ"ז ג') הנה ילפינן מהכא דביכורים טעונין קריאה. ואמרינן במשנה בביכורים (פ"א מ"ה) דאשה וטומטום חייבין להביא ביכורים, אבל אינם קורין, שאינם יכולים לומר אשר נתת לי השם.

ויש לעיין האם טומטום אינו קורא רק מכח ילפותא מיוחדת, או דילמא גם מספק אינו קורא.

א. קרא למעטו

הנה כתבו בפירוש הרמב"ם והרע"ב (ביכורים שם) דבספק אשה ספק איש, כגון טומטום, ילפינן מקרא דפטורה מלקרוא, דהרי ספק איש לא נטל חלק בארץ דכתיב 'איש' לפי וכו', עד שיהא ודאי איש, ואם כן מספק אינו יכול לומר אשר נתת לי ד'.

ב. בספק צריך על ידי שליח

הקשה בתוספות יו"ט (שם) אמאי בעינן קרא הא גם בלא קרא הרי מספק אינו יכול לקרוא, וכמו בקונה שני אילנות מחמת ספק. ומיישב במנחת חינוך (מצוה תר"ו) בשם תוספות חדשים (גליון על המשנה שם) דקמשמע לן קרא הנ"ל דהתורה מיעטה טומטום מקריאה לגמרי, ואין צריך תקנה על ידי שליח, אמנם בלא הקרא אע"פ דלא היתה קוראת מספק, מכל מקום אכתי היתה צריכה להפטר על ידי שתשלח שליח, וכמבואר בסוגיא בבבא בתרא (פ"א ב') דבקנה ב' אילנות דמביא ואינו קורא, הרי אינו ראוי לקריאה, והרי כל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו, נמצא דאם יביא בעצמו מעכב הקריאה, אלא בעינן שיביא ביכורים על ידי שליח.

ג. שאני הכא דודאי חייב בהבאה

הנה אמרינן בגמרא בבא בתרא (פ"ב א') דאם חייב ביכורים רק מספק, אינו יכול לקרוא מספק, והקשה הגמרא, הא מכדי דפסוקי נינהו ליקרי גם מספק, ומתרתא הגמרא, טעם אחד משום דמחזי כשיקרא, שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמא לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר, ועוד טעם, דלמא אתי לאפקועינהו מתרומות ומעשרות, דמאן דחזי דקרי עלייהו כביכורים ודאם, כשיהיו לו ביכורים כאלו לא יפריש מהן תרומה, דקסבר ביכורים ודאין הן. ונראה לענ"ד דדדברי המנחת חינוך הנ"ל דגם מספק אינו יכול לקרוא, הם דוקא לטעמא דמיחזי כשיקרא, אבל לטעמא דיבוא לפטור מתרומות ומעשרות, הכא שאני דהרי באמת פטור מתרומות ומעשרות בתורת ודאי, כיון דאשה ודאי חייבת ביכורים, אם כן מספק תוכל לקרוא.

ד. נקטינן כטעמא דיבואו לפטור מתרו"מ

ובאמת כתב השאגת אריה (סי' צ') דקיימא לן כהטעם דיבואו לפטור מתרומות ומעשרות, ומשום הכי אם ודאי חייב בהבאה ורק ספק אם חייב בקריאה יכול לקרוא.

וכתב ליישב בזה שיטת הרמב"ם, דהנה הרמב"ם (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"כ) פסק דאין ברירה ואחין שחלקו לקוחות הם, וכן פסק (פ"ד מהל' ביכורים ה"ו) דקנין פירות לאו כקנין הגוף, ואם כן תיקשי היאך משכחת לן ביכורים, הרי הכל חוזר ביובל והוה רק קנין פירות, [וכטענת הגמרא בגיטין מ"ח א].

ומיישב השאגת אריה, דהרמב"ם סבירא ליה כתוספות בגיטין (מ"ז ב' ד"ה טבל) דשותפות אינה דבכל גרגיר וגרגיר יש לכל אחד חצי, אלא שלכל אחד יש חצי בכל, אלא לא ידעינן היכן חציו. ואם כן שפיר חייב להביא ביכורים מספק, דלאחר חלוקה מספקינן אולי מה שתחת ידו הוא החלק שהיה לו מקודם. [משא"כ אם בכל גרגיר יש לכל אחד חלק, הרי פירות של כל אחד יונקים משדה חבירו].

אלא לענין הקריאה אינו קורא, דמספקינן דילמא לא בא אליו חלקו, [דהרי בשותפות לא ידעינן כל אחד חלקו היכן], הלכך קורא מספק, ואין כאן החשש דילמא יפטור מתרומות ומעשרות, דהרי באמת פטור, וכן אין כאן החשש דמיחזי כשיקרא, שהרי לא קיימא לן כן. [וסוגיא דגיטין אויל כטעמא דמיחזי כשיקרא].

[ולכאורה קשה הא שיטת הרמב"ם (פ"א מהל' תרומות ה"כ) כרש"י (גיטין שם) דשותפות היינו דבכל חלק וחלק יש לו מחצה, ואם כן שוב תיקשי היאך חייב ביכורים לענין קריאה, הא יונק מקרקע חבירו, אמנם אתי שפיר למה שכתב בחזון איש שביעית (סי' ז' ס"ק כ"ט, ל') דדוקא בשותפות סבירא ליה כן הרמב"ם ולא בירושה].

ה. תוספות בחגיגה

הנה יש לעיין למה שכתבו תוספות בחגיגה (ד' א' ד"ה אלא) דאין מביאין קרבן מספק, דלגיסא שהוא קרבן מבטל מצות סמיכה,

ואע"פ דסמיכה לא מעכבא, מכל מקום לכתחילה אין לנו לתקן קרבן כדי לבטלו מסמיכה.

ולפי זה גם בביכורים יהא כן ולא יביא מספק, כיון שמבטל מצוות קריאה גם בלא דין כל הראוי לבילה.

אך לפי זה נמצא דבגווי הנ"ל דליכא לסברת הגמרא דאין לקרוא מספק דאתי לפוטרו מתרומה, כגון בגווי שודאי מביא וספק אם חייב בקריאה, נמי לא יביא מספק, ודלא כדברי השאגת אריה הנ"ל. ויש לומר דדברי התוספות בחגיגה אינם מוסכמים. [ועוד עיין במקור חיים סי' תמ"ח, ובספר חידושי סוגיות להגאון ויואל משה זצ"ל].

וידוי מעשרות

כָּל מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֵאמֹר עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי (כ"י י"ג) הנה בדין וידוי מעשרות, מבואר בחזון איש (דמאי סי' ב' סק"ה) דמי שעבר אפילו בשוגג ובאונס על אחת מהמצוות של תרומות ומעשרות אינו מתודה.

ויש לעיין מהו אם לא לקח אחד ממאה לתרומה גדולה, כגון שאמר שתורם יותר מאחד ממאה שיש כאן תרומה גדולה, ולאחר שהפריש מעשר ראשון ומעשר שני, נודע לו שלא היה במה שהפריש אחד ממאה.

א. אינו מתודה

הנה דן בחזון איש (שם סק"ו ד"ה וכן) דאינו מתודה, שהרי נמצא דבשוגג הקדים מעשר לתרומה. וצריך עיון, דהא חייב להשאל ואם כן בטלה העבירה. ויש לומר דאיירי דכבר אכלו. אך אם כן בלאו הכי הא אכל טבל ואינו מתודה. אלא יש לומר דאיירי דכבר נתן המעשר ראשון ללוי דאז כבר אינו יכול להשאל.

ב. בטל מחמת טעות

אך דן בחזון איש דיכול להתודות, דבטל המעשר ראשון מפאת טעות, דאינו רוצה לעבור איסור להקדים המעשר ראשון לתרומה גדולה.

וכך כתב בספר קיצור הלכות תרומות ומעשרות (פרק ט"ז ס"ק א') דמעיקר הדין היה מצדד החזון איש דאמרינן דאם לקח פחות מאחד ממאה לא חיל כלל, שאנן סהדי דהיה בטעות, דאם היה יודע לא היה עושה, אלא דמכל מקום היה מורה דצריך להשאל.

[ועוד עיין בפלוגתת רמב"ם וראב"ד (פ"א מאיסורי מזבח ה"ג), ובאור שמח (פ"א מהל' גירושין ה"ז),

ג. אורח אצל בעל הבית

יש לעיין היכא דחיישינן שמא עשה בעל הבית פחות ממאה, האם נמי נימא דמעיקר הדין אין כאן תרומות ומעשרות כלל, ויוכל כל אחד לעשר ולא לחשוש שמא הוה מן הפטור על החיוב.

או דילמא נימא דעד כאן לא אמרינן דיש לצדד דלא חל כלל, אלא היכא דרוצה עכשיו לתקן כל הפירות, אבל בכחאי גוונא הא אין האורח מתקן כל הפירות אלא רק מה שאוכל, ואם כן בזה יש לומר דלא מבטלינן הפרשת בעל הבית, דהרי אם תחול ההפרשה חלק מן הפירות מיהת מתוקנין ואין איסור טבל אלא בחלק, משא"כ אם תבטל ההפרשה יהא הכל טבל בלתי מתוקן, ונהי דירווח איסור של הקדמת מעשר ראשון לתרומה גדולה, אך יפסיד איסור טבל באכילה.

ד. הפרישה האשה

הנה בהפרישה האשה, לכאורה יש עוד טעם אמאי לא יצטרך להשאל, דנימא דלא יחול מפאת דאין שליח לדבר עבירה, כד נימא דגם בשוגג אמרינן דאין שליח לדבר עבירה.

והרי כתב בחזון איש (מעשרות סי' ז' סקט"ו) דהפרשת האשה הוה מדין שלוחות. ודן למה לי קרא שהיא יכולה לעשר, הרי שתמא הוה כשלוח. [ועיין באחיעזר (יו"ד סי' ל"ז) דדן אם יש נפקא מינה לענין אין שליח לדבר עבירה ולענין להשאל].

וכעין זה לענין המפריש מן הרע על היפה, דאם הפריש בעצמו אמרינן דחייל בדיעבד, אבל אם הפריש על ידי שליח, בזה נימא

דאין שליח לדבר עבירה. נמצא דאם האב הפריש תחול ההפרשה, ואם האשה הפרישה לא תחול.
[ויש לעיין אם הפריש מן הרע על פירות יפים ורעים, אם תחול השליחות מיהת על פירות רעים, או דנימא דבטל מקצתו בטל כולו. ודן בזה באמרי בינה יו"ד ה' תרומות ומעשרות].

מבריו מן הקלה אל החמורה

הנה הבאנו לעיל דברי החזון איש שאם לא הפריש תרומה גדולה כשיעור, בטל המעשר ראשון מפאת טעות, דאינו רוצה לעבור איסור להקדים המעשר ראשון לתרומה גדולה.

אמנם לאידך גיסא הא חזינן לא כך, דהנה אמרינן במשנה בתרומות (פ"ב מ"א) דאין תורמין מן הטמא על הטהור, ואם תרם תרומתו תרומה.

והקשה בירושלמי (שם) הא הוה הפרשה בטעות, שהרי עבר בהפרשתו על איסור דאורייתא, ואם כן נימא דבטל ההפרשה.

ומשני דאם כן נמצאת אתה מבריו מן הקלה אל החמורה, דעכשיו עובר רק על האיסור דתרם מן הטמא על הטהור, אבל אם ההפרשה בטילה הרי הוה טבל דהוה במיתה.

חזינן מזה דאע"ג דהדבר לא נעשה מרצונו ומכח טעות מכל מקום לא מבטלינן אותו אם השתא ניחא ליה טפי שיתקיים הדבר מאשר יתבטל.

והיינו דלענין מקח טעות לא אזלינן בתר רצונו מתחילה היאך יעשה על הצד הטוב יותר, אלא אזלינן בתר השתא מה טוב לו יותר.

מענה לפי זה בגוונא דהחזון איש דלא הפריש יותר מאחד ממאה, היאך נוכל לבטל המעשר ראשון מפאת איסור, הא נמי מבריו מהקלה אל החמורה, דמתחילה לא הוה אלא טבל לתרומה גדולה, ועכשיו הוה טבל גם למעשר ראשון ותרומת מעשר.

ויש לעיין בהאי קשיא בכמה אנפי:

א. ב' עשין

הנה יש לדון דבלאו הכי הוי טבל לתרומה גדולה, אם כן זה שיהא טבל למעשר ראשון ולתרומת מעשר לא חשיבא מבריו אל החמורה.

ותליא אם יש קמן שני טבלים, חדא רק למעשר ראשון, וחדא

אפשר לנער

הנה קיימא לן (שולחן ערוך סי' ש"ט סעי' ד') בשוכח דלא הוה בסיס, הוה טלטול מן הצד ושרי, אבל אם אפשר לנער צריך לנער.

כגון בשכח מעות על הכר, מנער הכר והמעות נופלים, אבל אם היתה בענין שאינו יכול לנערה במקומה, כגון דצריך להמקום, יכול להגביה הכר כמו שהיא עם המעות למקום אחר ולנערה שם כדי שיפול המעות מעליה, דהוה רק טלטול מן הצד.

ויש לעיין בכמה אנפי בגדר 'אפשר לנער':

א. לומר לנכרי

יש לעיין אם אינו יכול לנער כגון דצריך למקומו, ויש שם נכרי, האם חשיבא שבות דשבות במקום מצוה לומר לנכרי ליקח המוקצה.

או דילמא נימא דכיון דבאינו יכול לנער שרי טלטול מן הצד, אם כן אין כאן מצוה ליקח, דכיון דאיהו עצמו אינו יכול ליקח אם כן שרי לטלטל בטלטול מן הצד ולא צריך לומר לנכרי.

וכן אם נימא דטעמא דביכול לנער שרי דמתייחס הטלטול למוקצה, מכל מקום יש לומר דבכהאי גוונא שאינו יכול לנער בעצמו לא נימא הכי, ואם כן אינה מצוה ולא שרינן לומר לנכרי, וצריך עיון.
[ואיכא דסברי דאמירה לנכרי שבות ליכא בטלטול מוקצה דהרי

לכולהו מעשרות, ואיכא חולה שיש בו סכנה, האם חשיבא הקל הקל תחילה, לתת להחולה הטבל רק למעשר ראשון.

ויש לדון דמפאת ביטל העשה אמרינן דיתן לחולה הטבל רק למעשר ראשון, דחשיבא קל דבזה ביטל רק עשה אחד, משא"כ בטבל לכל המעשרות הא ביטל כמה עשין.

אך אם זה כל הטעם, בגוונא דהחזון איש לא שייך כן, דמפאת ביטל עשה לא יסכים לעבור על הלאו.

ב. לוקה חד או שנים

הנה נפקא מינה נמי באוכל כזית מטבל שטבול גם לתרומה וגם למעשר ראשון, האם לוקה חד או שנים.

ובמנחת חינוך (מצוה רפ"ד מהדו"ח סק"י) כתב דלוקה שנים. וטעמיה דהמנחת חינוך, דהיכא דחייב מיתה בידי שמים על הטבל, כגון בטבל הטבול לתרומה גדולה, הוא מלאו דלא יחללוהו, והיכא דאינו אלא לאו, כגון בטבל הטבול למעשרות, הוא מכח 'לא תוכל וגו'. ונמצא דבטבל לשניהם איכא ב' לאוין.

אבל באמת הכא יש לטעון, דלענין המלקות שנוסף מחמת הלאו דטבל למעשרות, הא לאידך גיסא יש לאו דמקדים, ומאי אולמיה האי לאו מהאי לאו. [ולענין המיתה בידי שמים יש לומר דהוה רק אחד]. ואם כן נתיישבו דברי החזון איש דשפיר יתבטל המעשר ראשון.

ג. על מקדים אינו לוקה

אך יש לעיין דהא חזינן דעל מקדים מעשר ראשון לתרומה אין לוקין (רמב"ם פ"ג מהל' תרומות הכ"ג), ועל טבל לוקין, ואם כן שוב חשיבא מבריו מן הקלה אל החמורה, ואם כן שוב לא יתבטל המעשר הראשון דאם יתבטל יתווסף איסור מלקות.

[וכל זה בדאורייתא, ולענין בזמן הזה דרבנן צריך עיון. והנה לדברי הדובב מישרים (ח"א סי' כ"ז) דבדרבנן לכולי עלמא לא חשיב טעות, יש לעיין בזמן הזה אמאי נבטל את המעשר ראשון].

העולה מכל האמור, לענין וידוי בזמן הזה היכא דלא לקח יותר מאחד ממאה, בפשוטו המעשר ראשון לא יתבטל מחמת מקח טעות, דמבריו אל החמורה, דמתוסף איסור טבל למעשר ראשון, ואם כן לא יכול להתודות. וצריך עיון. וכל זה למנחת חינוך דלוקה שנים, וצריך עיון אם מוסכם.

[ובעיקר דברי הירושלמי דמבריו לחמורה, כך כתב נמי בנודע ביהודה (קמא אה"ע סי' ע"ה אבא) בשליח לדבר עבירה בשוגג דלא נבטל השליחות דאז יהא בחמורה, אמנם בריטב"א (מונא בנודע ביהודה שם) כתב דבשוגג בטילה השליחות מהאי טעמא].

עניני שבת

יכול לקחת באצילי ידי, עיין בתשובות חזון נחום (ח"א סי' ל"ג) דביאר כל השיטות].

ומשמע מסתימת הדין דבאינו יכול לנער שרי אף כשיכול לומר לנכרי.

ב. בין השמשות

הנה תליא נמי בהיה בין השמשות אם שרינן לקחת המוקצה ביד מפאת כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו בין השמשות, אך בעינן דבר מצוה. ולכאורה לא יהא לו היתר, דמכיון דבאינו יכול לנער שרי, אם כן לא הוה דבר מצוה.

ג. איסור כרמלית

וכן אם על ידי הניעור יעבור איסור כרמלית, כגון שלקח חפץ שעליו מוקצה מרשות היחיד, והיה שוכח על המוקצה דלא נעשה בסיס, ואם ימשיך לרשות היחיד אחרת ליכא איסורא, אבל אם ינער יעבור איסור מרשות היחיד לכרמלית, לכאורה זה נמי חשיבא אינו יכול לנער.

ד. איסור כרמלית לחומרא

אלא יש לעיין מהו היכא דמעיקר הדין לא הוה כרמלית ואיהו מחמיר על עצמו, האם חשיבא יכול לנער, מי נימא דלא גרע מצריך למקומו, דשרינן אע"פ שיכול לוותר על האי צורך, והכי נמי לא ניחא ליה לעבור על מנהגו, או דילמא אזלינן בתר עיקר הדין.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגיליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
פקס 0737263949 טל' 035703949
L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת כי תבוא

ואת האדמה אשר נתת לנו

"השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו וגו'". (פרק כ"ו פסוק ט"ו).

לעלות לרגל, אבל מי שאין לו קרקע ואינו בכלל הברכה הזו, אינו מחוייב לעלות לרגל.

חלק בארץ לענין עליה לרגל

ויש לעיין האם כל אלו שאינם מתוודים בוידי מעשרות מחמת שלא נטלו חלק לארץ, האם הם חייבים בעליה לרגל. דלכאורה כשם שבוידוי מעשרות אנו אומרים שכל מי שאין לו חלק בארץ אינו מתוודה כיון שאינו בכלל הברכה של "ואת האדמה אשר נתת לנו", א"כ כך צריך להיות לענין עליה לרגל שכל מי שאין לו חלק בארץ כיון שאינו בכלל הברכה של "ולא יחמוד איש את ארצו" שהרי לא נטל חלק בארץ ממילא יהיה פטור מחיוב עליה לרגל. ולפי זה גרים ועבדים משוחררים ולדעת רבי מאיר גם כהנים ולוויים יהיו פטורים מעליה לרגל, שהרי אין להם חלק בארץ. וזהו דבר פלא שכהנים ולוויים אינם מחוייבים בעליה לרגל.

ונראה לחלק בין דין קרקע שנאמר בפרשת וידוי מעשרות לדין קרקע שנאמר בדין עליה לרגל, דהנה בלשונות הפסוקים שמהם לומדים שצריך שיהיה קרקע מציון שינוי בין זה לזה, שבוידוי מעשרות הלשון הוא "ואת האדמה אשר נתת לנו" ובעליה לרגל הלשון הוא "לא יחמוד איש את ארצו". וי"ל שהמשמעות של הלשון האדמה אשר נתת לנו הוא על ארץ ישראל, דהיינו האדמה שהקב"ה נתן לנו בחלוקת הארץ, ולכן דורשים מזה שכל מי שאין לו חלק בארץ אינו מתוודה. אבל בעליה לרגל הלשון הוא "ארצו", ולא נאמר דווקא ארץ אשר נתן לך ה' אלווקין, וממילא אין כאן רמז שצריך דווקא ארץ שקיבל בדין חלוקת ארץ ישראל, אלא המשמעות הפשוטה היא שאפילו מי שיש לו קרקע שקנה בדמים די בזה כדי להתחייב בעליה לרגל.

וביותר שעצם משמעות הפסוק בעליה לרגל משמע כן, דהנה עיקר הפסוק בא לומר הבטחה לכלל ישראל שאינם צריכים לחשוש כשעולים לרגל שמא יבואו גנבים ויגנבו להם את כל הרכוש שבביתם, אלא הקב"ה מבטיח "ולא יחמוד איש את ארצו בעלותך לראות וגו'", שהקב"ה ישמור על הבית ממזיקים ומגנבים. ולענין זה פשוט שעיקר הדגש הוא על הקרקע שעכשיו דר בה, ואין בזה דגש דווקא על קרקע שקיבל בחלוקת הארץ, אלא הקרקע שעכשיו דר בה, הקב"ה ישמור לו עליה כשיעלה לרגל.

וממילא לכן עיקר ההגדרה של קרקע שצריך כדי להתחייב בעליה לרגל, זהו קרקע שקנה בדמים, ולא קרקע שקיבל בחלוקת הארץ. ולכן גם מי שאין לו חלק בארץ, אם יש לו קרקע שקנה לעצמו בארץ ישראל בוודאי שהוא מתחייב בעליה לרגל.

ומעתה כהנים ולוויים גם אם הם מוגדרים כמי שאין לו חלק בארץ, כל זה מועיל רק לגבי וידוי מעשרות שכיון שאין להם חלק בארץ א"כ אינם מתוודים. אבל לגבי עליה לרגל ההגדרה של קרקע אינה תלויה בדין קרקע של חלוקת הארץ, אלא כפשוטו צריך שיהיה בבעלותו קרקע שקנה ודר בה, וכהנים ולוויים שיש להם קרקע כזו הרי הם בכלל "ולא

במשנה בסוף מעשר שני (פרק ה' משנה י"ד) דורשים מהפסוק הזה שכל מי שאין לו חלק בארץ אינו יכול לומר וידוי מעשרות, משום שכתוב בפסוק "ואת האדמה אשר נתת לנו", ומי שאין לו חלק בארץ אינו יכול לבקש את הבקשה הזו שמאחר שאין לו חלק באדמה לא שייך לבקש מהקב"ה שיברך את זה. והכלל הוא שבוידוי מעשרות נאמרה ההלכה שכל מי שאינו יכול לומר את כל הוידוי בשלמותו אינו מתוודה כלל, שאי אפשר לומר את הוידוי לחצאים. וע"כ מי שאין לו חלק בארץ כיון שאינו יכול לבקש את הבקשה הזו של ברכה על האדמה אשר נתת לנו, ממילא אינו מתוודה כלל.

ובמשנה תנן, "מכאן אמרו (מדכתיב ואת האדמה אשר נתת לנו, רע"ב) ישראל וממזרים מתוודים, אבל לא גרים ולא עבדים משוחררים שאין להם חלק בארץ. ר' מאיר אומר, אף לא כהנים ולוויים שלא נטלו חלק בארץ. ר' יוסי אומר, יש להם ערי מגרש".

מבואר במשנה שגרים ועבדים משוחררים, כיון שלא נטלו חלק בארץ אינם יכולים להתוודות. ובכהנים ולוויים נחלקו רבי מאיר ורבי יוסי, אם החלק שיש להם בערי מגרש נקרא שיש להם חלק בארץ ויכולים לומר וידוי מעשרות, או שאין זה נקרא חלק בארץ שזה ניתן להם רק לבית דירה ולא לאחווה ונחלה וממילא אינם יכולים לומר וידוי מעשרות.

ולא יחמוד איש את ארצו

הנה בגמרא בפסחים (דף ג' ב') מובא מעשה בההוא ארמא שהיה עולה לירושלים ואוכל מקרבן פסח, וכשהגיע לפני רבי יהודה בן בתירא והשתבח לפניו שהוא אוכל מקרבן פסח אע"פ שכתוב כל בן נכר לא יאכל בו, אמר לו ריב"ב שבפעם הבאה יבקש שיתנו לו לאכול מהאליה. ומובא בגמרא שבאמת ביקש את האליה, ומכאן זה בדקו אחריו ומצאו שהוא גוי והרגוהו, ושלחו לריב"ב "שלם לך רבי יהודה בן בתירא, דאת בנציבין ומצודתך פרוסה בירושלים", כלומר שאע"פ שריב"ב לא עלה לירושלים אלא נשאר במקומו בנציבין בכל זאת מצודתו פרוסה בירושלים, שהתחבולה שעשה לאותו גוי בירושלים הועילה שתפסו אותו והרגוהו.

ובתוספות הקשה למה רבי יהודה בן בתירא לא עלה בעצמו לרגל לירושלים, איך הותר לו להשאיר בביתו שבנציבין ולא לעלות עם כל כלל ישראל להקריב קרבן פסח בירושלים. ותירץ על זה כמה תירוצים, ובתירוצו הראשון כתב, "י"ל שלא היה לו קרקע". שחייב עליה לרגל נאמר דווקא במי שיש לו קרקע, אבל מי שאין לו קרקע פטור מעליה לרגל, וממילא ריב"ב שלא היתה לו קרקע היה פטור מעליה לרגל.

ויסוד הדברים הוא מהגמרא בפסחים (דף ה' ב') שדורשים מהפסוק "ולא יחמוד איש את ארצו בעלותך לראות את פני ה' אלווקין שלש פעמים בשנה, אמר רבי אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל ושואין לו קרקע אין עולה לרגל".

מבואר בזה שבעליה לרגל נאמרה הלכה שחייב עליה לרגל הוא רק במי שיש לו קרקע, שכתוב בפסוק "ולא יחמוד איש את ארצו" ומזה אנו לומדים שכל מי שיש לו ארץ והוא בכלל הברכה של לא יחמוד מחוייב

יחמוד איש את ארצו ומחוייבים בעליה לרגל.

א"כ עבדים משוחררים אין להם חלק בארץ ואין הם חייבים בראייה. אלא מוכח מזה שההלכה שצריך קרקע בשביל להתחייב בעליה לרגל, נאמרה שצריך שתהיה קרקע לדור בה ולא על קרקע של חלוקת הארץ, ממילא עבדים משוחררים אפילו שאין להם חלק בארץ אם יש להם קרקע שדרים בה זה מספיק כדי לחייבם במצוות עליה לרגל. (וע"ע בזה ב"שלמי תודה", שבועות סימן מ' סק"ג, וסוכות סימן פ"ד סק"א).

ולא נתן לכם ה' לב לדעת

"ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם, אתם ראייתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים וגו'. המסות הגדולות אשר ראו עיניך, האותות והמופתים הגדולים ההם. ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועיניכם לראות ואוזניים לשמוע עד היום הזה".
(פרק כ"ט פסוק א' – ג').

חסדי ה'". הפסוק מזכיר את חסדי ה' בלשון "ויתבוננו", ולכאורה יש להבין מדוע חסדי ה' מוזכרים בלשון של התבוננות, ולא בלשון של ראייה "ויראו חסדי ה'", וכיוצא בזה. אלא רואים מזה שכלא התבוננות, אדם לא רואה את חסדי ה', אפילו שהוא נמצא בתוך חסדים גלויים בכל זאת בלא התבוננות אינו רואה אותם, ורק מי שהוא במצב של "ויתבוננו" הוא זוכה לראות ולהכיר בחסדי ה'.

טעמו וראו

ובספר "שם עולם" (שער שמירת השבת, פרק ג') כותב החפץ חיים, "ושמעתי בשם גאון אחד שאמר, שצריך האדם להתבונן בעסקיו ויראה השגחת ה' יתברך עליו ועל ידי זה תתחזק אצלו מדת הביטחון. וזהו שכתוב "טעמו וראו כי טוב ה' אשרי הגבר וגו'", רוצה לומר שיתבונן היטב כאחד שרוצה לטעום איזה דבר. ואפילו אם לא היה מינכר ההשגחה כל כך בסוף העסק, כגון שהביא תבואה לשוק למכור והשער היה אז ביוקר ועל ידי זה הרויח וכהאי גוונא, יתבונן איך בא העסק הזה מתחלה לידו דהיינו באיזה אופן נודמנו לו התבואה או המעות על זה, וכהאי גוונא בכל עסק, ויראה השגחה גלויה".

מבואר בדבריו שמפרש את הפסוק "טעמו וראו כי טוב ה'" על ענין ההתבוננות בחסדי ה', והפסוק מגדיר את ההתבוננות בהשגחת ה' בלשון "טעמו", שעל ידי שאדם מתבונן במעשים שנעשו עימו הוא רואה את השגחת ה' שהשגחתו לטובה בכל עניניו ובכך הוא טועם ורואה כי טוב ה'. וכמו שבמאכל אי אפשר לדעת את טעמו עד שיטעם ממנו, כך כדי לראות כי טוב ה' אי אפשר לראות את זה בלא התבוננות. ההתבוננות בחסדי ה' היא מוגדרת כטעימה שעל ידה אדם זוכה לראות את האמת האמיתית, שכל הנהגת הקב"ה עימו היא רק בגדר "כי טוב ה'".

אין מכיר בטובתם של גשמים

והנה כאשר אדם מתבונן ומכיר בחסדי ה' שעושה עימו, בזכות זה הוא זוכה לקבל עוד ועוד חסדים ורחמים מהקב"ה, משום שהנהגת הקב"ה היא שרק מי שמכיר בחסדיו הוא נותן ומשפיע לו מהם, אבל מי שאינו מתבונן ואינו מכיר בהם אינו מקבל אותם.

ודבר זה מצינו בפרשת בראשית (פרק ב' פסוק ה') שכתוב בפסוק "וכל שית השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלוקים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה". ופרש"י, "ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים". רואים מזה שהנהגת הקב"ה בעולם, שאפילו כאשר אדם צריך איזה דבר, הוא לא נותן לו אותו עד שרואה שאכן הוא מכיר בטובתו. ולכן אצל אדם הראשון לא ירדו גשמים להצמיח את כל האילנות והדשאים עד שהקב"ה ראה שהוא מכיר בטובתם של גשמים. וכל זמן שהאדם לא

ובאמת חילוק זה מוכרח, דהנה במשנה בתחילת חגיגה (דף ב' א') מבואר שעבדים משוחררים חייבים לעלות לרגל, והנה עבדים משוחררים אין להם חלק בארץ, ומטעם זה הם פטורים מוידוי מעשרות כמו שמפורש במשנה במעשר שני, ואם דין קרקע שצריך כדי להתחייב בעליה לרגל הוא כדין קרקע שנאמר בוידוי מעשרות שצריך חלק בארץ,

ופרש"י, "ולא נתן ה' לכם לב לדעת, להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו".

הנה משה רבנו מדבר עם כלל ישראל שראו במצרים את יד ה' הגדולה, את כל האותות והמופתים שעשה כדי להוציא את עם ישראל ממצרים, ולאחר שיצאו קיבלו את התורה במעמד הר סיני והלכו ארבעים שנה במדבר בניסים גלויים מידי יום ביומו, כאשר הקב"ה מפליא לעשות כשהוא משפיע עליהם מחסדיו המרובים יום יום, ומנהיג אותם בהנהגה מיוחדת שלא כדרך הטבע. ומשה רבנו בעצמו בפסוקים הבאים (פסוק ד'-ה') ממשיך ומפרט להם את הניסים הנשגבים שנעשו להם, ואומר "ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר, לא בלו שלמותיכם מעליכם ונעלך לא בלתה מעל רגלך. לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם, למען תדעו כי אני ה' אלוקים".

ולכאורה אחרי שרואים כל כך בחוש את הנהגת ה' והשגחתו לטובה, במשך כל כך הרבה שנים, היה צריך להיות שכולם יקבלו עול מלכות שמים באמת ובלב שלם, ולא יטו ימין ושמאל אלא יעשו באהבה ובשמחה את כל מצוות ה'.

אבל בפסוק כתוב על כל הנהגה המופלאה הזו, "ולא נתן ה' לכם לב לדעת", ופרש"י, "ולא נתן ה' לכם לב לדעת, להכיר את חסדי הקב"ה ולידבק בו". שעדיין כלל ישראל לא הכירו את חסדי הקב"ה, כל החסדים הגלויים הללו לא הועילו ועדיין לא הכירו את חסדי ה' ולא הדבקו בו.

רואים מזה שהיסוד להשיג את כל המעלות העליונות הוא ההתבוננות, שכאשר לא מתבוננים יתכן שיראו חסדים גדולים ועצומים, וזה לא משפיע כלום על האדם. כדי להכיר את חסדי ה' חייבים לעמוד ולהתבונן על טובותיו וחסדיו עצומים שעושה, וממילא שייך כזה מצב שכלל ישראל יעמדו במדבר בתוך חסדים גדולים ועצומים, כאשר הקב"ה עומד ומשגיח עליהם שלא כדרך הטבע, ובכל זאת נאמר עליהם "לא נתן ה' לכם לב לדעת, להכיר חסדי המקום ולידבק בו". ורק כאשר עומדים ומתבוננים בישוב הדעת, זוכים לראות את יד ה' הגדולה ואת רחמיו וחסדיו הגדולים והעצומים, ומתוך זה יבואו להדבק בו.

ויתבוננו חסדי ה'

כתוב בספרים הקדושים שאדם צריך לדעת שבכל רגע ורגע מימי חייו ובכל מצב ממצבי החיים, הוא מוקף ברחמים ובחסדים מהקב"ה ללא גבול וללא שיעור. אלא שכאשר לא מתבוננים, לא רואים ולא מבחינים בכלום.

והכלל בזה הוא כדי לזכות לראות את חסדי ה', חייבים לעמוד ולהתבונן על ההנהגות והמעשים שנעשים מידי יום ביומו, ואז כל אחד יראה את השגחת ה' הפרטית שמנהיגו ומשגיחו בכל עת ובכל שעה מתוך חסדים גדולים ועצומים.

והנה בפסוק בתהילים (פרק ק"ז) כתוב, "מי חכם וישמור אלה ויתבוננו

וחסדיו העצומים שעושה לנו בכל עת ובכל שעה, ונבין ונדע שכל מה שנעשה לנו הוא רק מאיתו יתברך. ואז כשהקב"ה יראה שאנו "מכירים בטובתו", הוא ישפיע לו מטובו וחסדו, ונוזה שהדין יהיה לטובה ונכתב ונחתם לחיים טובים ולשלום ולשנה טובה ומאושרת.

סיפר הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל שבצעירותו נסע פעם לאיזו עיר אחת ובליילה ישן שם בבית מלון, והנה באמצע הלילה הוא התעורר ושמע מהחדר הסמוך קול של אדם שאומר "נשמת כל חי" בקול נעים וערב ובהשתפכות הנפש. בבוקר הלך לחדר ההוא לבדוק מיהו אותו אדם, אבל איחר את המועד, האדם כבר נסע לדרכו והחדר היה ריק, וכשכירר מי ישן שם הוברר לו שזה היה החפץ חיים. שכך היתה דרכו של החפץ חיים בכל זמן להודות לו יתברך על כל חסדו שעושה עימו, כמו שכתוב בפסוק בתהילים (פרק פ"ט) "חסדי ה' עולם אשירה לדור ודור אודיע אמונתך בפי".

הכיר בטובתם של גשמים, אפילו שהגשם היה נצרך מאוד לבריא, בכל זאת הקב"ה לא המטיר מטר על הארץ. וברגע שבא אדם והכיר בטובתם של גשמים והתפלל עליהם, מיד הקב"ה פתח את אוצרות השמים וירדו גשמים.

וכך היא הנהגת הקב"ה מראשית הבריא ועד סוף כל הדורות, שאם הקב"ה רואה שהאדם מכיר ומתבונן בחסדיו שעושה עימו הרי הוא משפיע ומוסיף לו עוד כהנה וכהנה עד בלי די, אבל אם האדם לא מתבונן ואינו מכיר בחסדיו וחושב על כל דבר שעולם כמנהגו נוהג הרי כנגד זה הקב"ה נוהג עימו במצב של "לא המטיר ה' על הארץ" שאינו ממטיר ומוריד לו את חסדיו.

וכאשר עומדים אנו עתה לקראת ימי הדין שמבקשים מהקב"ה "כתבנו בספר החיים", כדי שנוזה שבקשותינו יתקבלו, צריך שמתחילה נהיה בגדר "מכירים בטובתם של גשמים", שנכיר בטובות הקב"ה וברחמי

*

הודו לה' כי טוב

ומעלתם.

ובזה יש לכאר את שינוי הלשון שבכלל ישראל נאמר בלשון יחיד "יאמר נא ישראל", ואילו בבית אהרן וביראי ה' הנוסח הוא בלשון רבים "יאמרו נא", וי"ל שבדרגה הכללית של כלל ישראל שרואים ומבחינים רק בניסים הגדולים והמפורסמים, יכול להיות שיש הרבה אנשים שהם באותו הדרגה. אבל כאשר מדובר על דרגות גבוהות בקרבת ה', על התבוננות והכרה בהנהגת ה' וחסדיו הגדולים, בזה אי אפשר להכליל את כולם בדרגה אחת, אלא כל אחד ואחד כפי עמלו כך הוא זוכה לראות בישועת ה'. ולכן שם נאמר בלשון רבים "יאמרו נא", שכל יחיד ויחיד מתוך בית אהרן ומתוך יראי ה' צריך להודות כפי דרגתו והשגתו, ולא די לו להודות כהודאת חברו.

להודות ולבקש

הנה בתפילה בפסוקי דזמרה, אומרים בכל יום את הפסוקים בדברי הימים, "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. ואמרו הושיענו אלוקי ישענו וג'".

הפסוק מתחיל בהודאה לה' "הודו לה'", ורק אחרי ההודאה באה הבקשה "ואמרו הושיענו". רואים מזה שכאשר רוצים לבקש ישועה ושאר בקשות מהקב"ה, הדרך היא שמתחילים בהודאה, הודו לה' על רחמיו וחסדיו העצומים, ורק אחרי ההודאה שייך לבוא ולבקש על הישועה "ואמרו הושיענו".

והפשט בזה שהקב"ה מושיע רק למי שנותן הודאה, שכאשר אדם נותן הודאה ומכיר בטובתו של בוראו שמרחם ומיטיב לו, זה סיבה שכאשר יבוא ויבקש בקשות הקב"ה ישמע לתפילותיו ויענהו.

והנה במשנה בברכות בריש פרק ה' (דף נ"ד א') איתא, "הנכנס לכרך מתפלל שנים, אחת בכניסתו ואחת ביציאתו. בן עזאי אומר, ארבע, שנים בכניסתו ושנים ביציאתו, נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד וצועק על העתיד לבוא".

ומובא בספרים שמה שאמר בן עזאי "נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד לבוא", נאמר בזה רמז לגבי צורת התפילה, שהיא צריכה להיות בדרך של "נותן הודאה על שעבר" להודות להקב"ה על כל החסדים הגדולים שקיבל ממנו עד עכשיו, ורק אחר כך לבקש את הבקשות ולהיות "צועק על העתיד לבוא".

בטוהים בחסדי ה'

והנה הגר"א במשלי (פרק כ"ה פסוק ט"ו) כותב שכאשר מבקשים מהקב"ה איזו בקשה, ומכירים שכל מה שהקב"ה נתן לנו עד עתה היה רק בחסד, ומתוך זה מבקשים שימשיך לתת לנו את החסד אפילו שאין אנו ראויים, הבקשה הזו מתקבלת הרבה יותר מסתם בקשות. וכיאר בזה את מה שאומרים בתפילת "נשמת", "עד הנה עזרונו רחמיך ולא עזבונו

הנה בהלל (תהילים פרק קי"ח) אומרים, "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו. יאמרו נא אהרן כי לעולם חסדו. יאמרו נא יראי ה' כי לעולם חסדו".

הנה בפסוקים הללו באים לומר הודאה לה' על חסדיו הגדולים והעצומים שעושה עימנו לעולם ועד, וזהו מה שאומרים בפסוק הראשון "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו". אבל דוד המלך לא הסתפק בהודאה הכללית הזו, אלא פירט את אלו שצריכים להודות, וחילקם לג' קבוצות שהם ישראל, בית אהרן ויראי ה', שכל אחד בנפרד עליו להודות לה' על כך שלעולם חסדו.

ולכאורה יש לעיין מדוע לא היה די בהודאה הכללית שכולם יאמרו יחד "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ולשם מה הוצרך לחלק בנפרד את בית אהרן ויראי ה' מתוך ההודאה הכללית של כלל ישראל.

ונראה לומר שכאשר נותנים הודאה להקב"ה כל אחד צריך להודות לפי דרגתו, ומי שהתבונן ורואה כמה חסדים גדולים ועצומים הקב"ה עושה עימו מידי יום ביומו, הוא צריך להודות הרבה יותר מהאינו מתבונן, וככל שהכרתו בחסדי ה' היא יותר גדולה, כך ההודאה צריכה להיות באופן יותר נעלה.

ומעתה מובן מאוד שיש בתוך כלל ישראל ג' חלוקות של הודאה, אשר כל אחד בדרגתו רואה את חסדי ה' יותר מהקודמים אליו, וממילא הוא צריך לתת על כך הודאה בנפרד. והראשון הוא ההודאה של כלל כלל ישראל בכללותו, והם רואים את השגחת ה' שמשגיח על הכלל כולו, ואת הניסים הגדולים והעצומים שעשה ועושה, ועל כך נאמר "יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו", שכלל ישראל יאמר הודו לה' כי טוב על חסדיו שעושה עימו לעולם.

השני הוא ההודאה של "בית אהרן", שהכהנים, משרתי ה' העומדים בבית ה' לילות כימים, הם קרובים לה' יותר מכלל ישראל, ובדרגתם הגדולה הזו הם מכירים ורואים יותר את חסד ה' שעושה יום יום. ולכן כאשר הם באים להודות לה' הם צריכים להודות כפי החסד שהם רואים ומבינים, ולא די להם בהודאה של כלל ישראל. וע"כ אחרי ההודאה של יאמר נא ישראל נעמיד בני אהרן להודות את ההודאה שלהם כפי דרגתם והשגתם, ועל זה נאמר "יאמרו נא בית אהרן כי לעולם חסדו".

והשלישי הוא ההודאה של יראי ה'. יראי ה' הם אלו שמתעלים יותר עד כדי שמכירים הכרה חושית בבורא עולם, הם רואים את חסד ה' בדרגות גבוהות פי כמה וכמה משאר ההמון, בכל צעד ושעל הם רואים את חסד ה' והשגחתו עליהם לטובה. ובפסוק בתהילים (פרק ק"ג) נאמר "וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו", שיראי ה' זוכים לחסד ה' בדרגה גבוהה מאוד עד כדי כך שמעולם ועד עולם הם מוקפים בחסד ה'. וממילא לא די להם בהודאה של ישראל ובית אהרן, אלא הם צריכים להודות ולהלל על כל החסדים והטובות שהם מכירים ורואים. וזהו "יאמרו נא יראי ה' כי לעולם חסדו", שיראי ה' מודים ומשבחים את ההודאה כפי דרגתם

"על ניסיון שבכל יום עימנו, ועל נפלאותיו וטובותיו שבכל עת ערב ובוקר וצהרים", אלא שהאדם צריך להתבונן ולהכיר בזה. וכאשר אדם "מכיר בטובתו של מקום" ומתוך זה מבקש, אז שייך לזכות להנהגה של "הטוב כי לא כלו רחמיו והמרחם כי לא תמו חסדיו", שלעולם ועד ימשיך הקב"ה וישפיע לו את רחמיו וחסדיו בגדר "לא כלו רחמיו ולא תמו חסדיו" ומובטח לו שתקבל תפילתו ברחמים וברצון לפי אדון כל וימשיך לקבל חסדי ה'.

ומעתה בימים האלו שאנו מבקשים "זכרנו לחיים טובים" צריך לזכור להכיר בטובתו של מקום על כל העבר ולהודות לו עליו, ומתוך ההכרה הזו לבקש את הבקשות. ואז ודאי שזוכה שיתקבלו תפילותיו לפני אדון הרחמים והסליחות.

ויהי רצון שנכתב ונחתם כולנו לשנה טובה ומאושרת בגשמיית וברוחנית, אנו וכל בתינו וכל ישראל אחינו אמן ואמן.

חסדיך, ואל תטשנו ה' אלוֹקינו לנצח", וכתב "שהקב"ה הוא ארך אפים ומחמת זה יכול האדם להקדים תפלה לצרה וכו', שמבקש שהקב"ה יעשה למען רחמיו וחסדיו, כמו שכתוב עד הנה עזרנו רחמיו ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלוֹקינו לנצח, כלומר מה שאתה עד הנה עזרנו הוא רחמיו ולא למענינו, ומה שאתה לא עזבונו הוא חסדיך, ולכן אנו בטוחים שאל תטשנו ה' אלוֹקינו לנצח, כי אם היה בשבילנו היינו מתייארים שמה יגרם החטא, אבל כאשר הוא למען חסדיך אין אנו מתייראין כלל, כי חסדיך המה קיימים תמיד וכו'".

רואים מדבריו שכאשר הבקשה היא רק כדי לקבל את חסדי ה', אנו בטוחים שהיא תקבל כי רחמי ה' המה קיימים תמיד.

פעם בא אדם אחד אל "החזון איש" ושח לפניו את צרותיו והקשיים הגדולים שעומדים לפניו, והוסיף ואמר "כדי להיוושע צריך נס, אבל מה אעשה הרי לאו בכל יום מתרחש ניסא". החזון איש כששמע את המשפט הזה מיד הפסיקו ואמר "לאו, בכל יומא מתרחש ניסא!". שהרבה ניסים הקב"ה עושה לאדם בכל יום, וכמו שאומרים במודים

מרן הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל – הרב מפוניבז' – נלב"ע כ' באלול תשכ"ט

ושמור. אלא הפשט בזה שאצל ההוא סבא מצוות כבוד ועונג שבת היתה כל כך חביבה, עד שמעצמו חשב כל הזמן מה אפשר עוד להוסיף ולהדר בה. ומיד כשחשב שהדסים יכולים להוסיף כבוד ועונג לשבת, רץ להביא את ההדסים ולא הסתפק באחד, אלא לקח שניים כנגד זכור ושמור. וכאשר רש"י ובנו ראו את כל ההידורים הללו שבאו מתוך החביבות הגדולה למצוות, התפעלו ואמרו "חזי כמה חביבין מצוות על ישראל".

והביא זאת כדוגמה על הרב מפוניבז' זצ"ל, שבכל שנה בימים בין יום כיפור לסוכות, היה נוסע כל יום לשוק של ארבעת המינים, שהיה באותם ימים בתל אביב במדרגות של בית הכנסת הגדול, כדי להתבונן בחביבות המצוות איך שכולם בודקים ושוב בודקים את ארבעת המינים שיהיו בתכלית ההידור. והוא בעצמו היה לו כבר ארבעה מינים מהודרים, ולא היה קונה שם מאומה, אלא בא רק כדי לראות ולהתפעל מחביבות המצוות, שכולם כל כך מהדרים בה. ועם כל טרדותיו בעניני הישיבה לא ויתר על התענוג לבוא להתרגש מהמחזה הגדול הזה.

בקריסת האוהל

הרב מפוניבז' היה בכל עת חושב מחשבות איך להעלות ולרומם את בני הישיבה, ולכן מלבד הצוות של הישיבה שזכה שיהיו גאונים וצדיקים מגדולי הדורות, הביא לישיבה עוד כמה צדיקים בעיקר כאלו שהכירים עוד מלפני המלחמה בכדי שילמדו ויתפללו בישיבה ויהיו לתלמידי הישיבה דמות של "אדם השלם", שנמנו יראו וילמדו איך צריך להתרומם ואילו דרגות אפשר להשיג בלימוד התורה והמוסר.

בין אלו שהביא לישיבה היו הגאונים הצדיקים רבי אלעזר מנדלוביץ, רבי יוסף שלמה הורביץ, רבי ירמיה פריד זצ"ל, ועוד. את הצדיק רבי אלעזר מנדלוביץ הביא לישיבה בהמלצת מרן החזון איש זצ"ל, שהרב בא לשאול בעצתו אם לעשות ביטוח לישיבה. והחזון איש השיב, "אם אתה רוצה ביטוח לישיבה, לך לישיבת מיר בירושלים ותביא משם את ר' אלעזר, שחצי עולם עומד בזכותו, וכל זמן שהוא יהיה בישיבה הוא הביטוח הטוב ביותר". וכששמע כך נסע מיד לירושלים והביאו לישיבה, ובה דר עד יום פטירתו.

ר' אלעזר נפטר בכ"ה באב תשכ"ג, באותה שנה עמדו באמצע הכניה של היכל "אוהל קדושים", ויום למחרת הלוויה קרה האסון הגדול של המפולת בבניית האוהל, וכמה מהעובדים קיפחו שם את חייהם כאשר הררי החול קרסו על ראשם. לאחר מכן משפחות העובדים תבעו את הישיבה בפיצויים, והיו צריכים לשלם על כך טבין ותקילין.

מיד כששמע הרב מפוניבז' את הסיפור והבין את השלכותיו, בכה ואמר "החזון איש אמר שכל זמן שר' אלעזר בישיבה לא צריך ביטוח, ואיך עתה התנהמחה, הרי הייתי צריך מיד אחרי הלוויה לרוץ ולבטח את הישיבה...". (מהגר"מ קפלן שליט"א).

מרן הרב מפוניבז' זצ"ל הוא האיש שזכה להקים עולה של תורה, להעמיד לגיונות של רבבות תלמידי חכמים ועמלי תורה, כאשר הוא עומד מעל כולם כמלאך המכה על קודקודם ואומר גדלי!

שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו

סיפר הגרב"צ פלמן זצ"ל, פעם אחת הרב מפוניבז' מסר שיחה בישיבה, ובה דיבר על החשיבות הגדולה שיהיו דברי תורה מחודדים בפיו, שמלבד הלימוד העיוני חובה גם לשנן את המסכת והגמרא הנלמדת עד כדי כך שיכול לחזור בעל פה על דברי הגמרא. ובמהלך השיחה התאונן ככאב על כך שהיום כמעט ואין אחד שיכול לחזור לאחר הלימוד על דף הגמרא בעל פה.

הרב דיבר על הנושא הזה בהתרגשות ובהתלהבות רבה, ובאמצע השיחה תוך כדי התרגשותו אמר "בוא נראה האם מישוהו יכול לקום עכשיו ולומר עמוד גמרא בעל פה, מי שיעשה כן אתן לו 100 שקלים".

כאותו רגע קם אחד מהבחורים העילויים ואמר, "פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל והייתה לה שעת הכושר", שזהו עמוד גמרא של שתי שורות במסכת בבא קמא דף ע"ז א'.

הרב התפעל מההברקה של הבחור, ואמר "אם כך, מגיע לך 200 שקל, 100 על זה שאמרת עמוד גמרא בעל פה, ו-100 על הרעיון לומר דווקא את העמוד הזה...".

מלחמת עולם

הרב מפוניבז' הביא בשם מרן החפץ חיים זצ"ל, שלפעמים הקב"ה מעבב מלחמת עולם בשביל שייצא שידוך לפועל.

והוסיף הרב, שהיה ניכר מדברי החפץ חיים שהוא מתכוון על שידוך מסויים, שסבר שבעבורי התעכבה מלחמת העולם, ולא פרצה עד לאחר שהסתיים אותו שידוך.

חביבין מצוות על ישראל

הגר"צ זצ"ל היה מביא בשיעוריו את ההספד שהספיד גיסו הגאון הגדול רבי פנחס שרייבר זצ"ל בימי השבעה על הרב מפוניבז', בכולל פוניבז'.

ואלו דבריו, בגמרא בשבת (דף ל"ג ב') מובא, שבשעה שרכי שמעון בר יוחאי ובנו רבי אלעזר יצאו מהמעררה, ראו בני אדם שעוסקים בעניני עולם הזה חלשה דעתם, ואמרו "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה?". וחזרו למעררה והיו בה עוד י"ב חודש, וכשיצאו ראו בערב שבת בין השמשות הוא סבא, שרץ ויש לו בידו שתי חבילות של הדסים. ושאלוהו מה זה, אמר להם שלוקח את זה לכבוד שבת, אחד כנגד זכור והשני כנגד שמור.

אמר רש"י לבנו, "חזי כמה חביבין מצוות על ישראל", ונחה דעתו. וביאר בזה שמצד הדין לא כתוב בשום מקום שצריך לקחת הדסים לכבוד שבת, ואפילו שכבר לוקח הדסים לא מוזכר שצריך לקחת שניים כנגד זכור

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דודק 08-9741667 בבתי הכנסת *אוהל תורה *חניכי הישיבות רשב"י	הר נוף בבתי הכנסת: *אמרי שפר *קהילת בני תורה *חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוד) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: *אהבת תורה *באר שמואל סנהדריה המורחבת *ביהכנ"ס עזרת תורה	*פוניבז' (אוהל קדושים) *ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז *חנות גל פז- ר' עקיבא 88 *חנות שאבעס חזון איש 49	מוסקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: *קייט שיוית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 054-8454846 (וינגרטן) רובע ז' 052-7668323 (מונק) רובע ט' 077-7656779 (בלומנטל)
נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי)	עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) *בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה *בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטון) רמות ג' *ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג)	פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: *מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) *ביהכנ"ס המרכזי	משקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' *ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה
נוצם ישיבת נר זרח פתח תקוה גני הדר בבתי הכנסת: *אוהל אברהם *מקוה בעש"ט מרכז העיר *אבי עזרי *ישיבת לומדה	רמות פולין *ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת אשכול ביהכנ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה *ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820	זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבון) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינעיר) ישיבת נחלת הלויים הדר *ישיבת תפארת ישראל 04-8699455 (חסידים)	ביתר גבעה A *ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק *שכון ג' / יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטון) ויזניץ 050-4192923 (טסלר)
קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד כולל בר שאול	מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 *ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול ישיבת הגרי"מ דרוק	פז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים *ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) *חנות גל פז (מלכי ישראל)	בבתי הכנסת: *הליכות חיים *המרכזי - רמת אלחנן *הליגמן *לדרמן *נאות יוסף *משכנות יעקב *דברי שיר *שם אבותי *אוהל משה ורחל- רח' פרל *יד אהרון *שבת אחים *היכל צבי רח' סירקין *אשכנז רח' יעל *בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא
רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס *היכל משה - בנה ביתך	*בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה	בר אילן/נוה צבי 054-8474651 בבתי הכנסת: *אמשינוב *מנין אברכים בר אילן/נוה צבי 054-8474651	בכוללים: *בית הלל *נחלת משה *חזון איש

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

עומק הדין על חטא לשון הרע

"ארור מכה רעהו בסתר" (כז, כד)

ברש"י כתב דקאי על לשון הרע וכן איתא בספרי, והיינו שכשמספר לה"ר הרבה פעמים נגרם מזה רעה לחבירו כגון שיתגלגל עי"ז הלשנה לשלטון או קלקול פרנסה או שידוך וכל מעמד שהוא וכיו"ב הרבה, ובזה חשיב מכה רעהו בסתר.

ויש בענין זה מעשה נורא ומזעזע, והוא המעשה עם אדונינו הגר"א זיע"א, הובא בבנין עולם ובכתבי החפץ חיים (בשם עולם בהשמטות) והח"ח הביא ששמע כן מבעל חוסן יהושע ומעוז הדת [רבי יהושע העלער זיע"א] ששמע מרבו בעל הנחלת דוד, ששמע מרבו רבי חיים מוואלז'ין זיע"א, ששמע מאדונינו הגר"א בעצמו.

והוא כשהגר"א קיבל על עצמו גלות, ונזדמן ששכר בדרך עגלה אצל עגלון אחד ישראל, ובדרך נרדם העגלון והסוס בהליכתו סר מן הדרך והלך על ערוגות בצד הדרך, שהיו שייכות לאיזה נכרי, ונסתכל הגוי מרחוק, ורץ להעגלה וראה שם אחד ישן ואחד קורא בספר, וסבר הגוי שמי שקורא בספר הוא בעל העגלה, והחל להפליא את מכותיו באכזריות על גופו הטהור של הגר"א, והיה ברצון הגר"א לענות לו שאינו העגלון והוא לא אשם בזה כלל, אך נתחזק הגר"א ולא רמז דבר.

ונשאל רבינו הגר"א למה לא ענה שום דבר, וענה הגר"א שאם היה אומר דבר זה היה נכנס עי"ז בכלל הלשנה ולשון הרע והיה עובר על מכה רעהו בסתר [דאף אם העגלון פושע הרי הוא רק חייב ממון עבור ההיזק ולא הכאות], ואז הוסיף הגר"א דבר נורא ואמר שאם לא היה מתאפק והיה אומר לגוי שהוא לא האשם, לא היו עוזרים לו כל תורתו ומצוותיו וזכיותיו, אלא היה מוכרח להתגלגל עבור זה בכלב נובח.

ולמדנו עד היכן עומק מדת הדין בזה מגעת, שהרי אין אנו מספיקים לבא לתאר את גודל תורתו וזכיותיו של אדונינו הגר"א, שמלבד יגיעתו העצומה בתורה לשמה בקדושה ובטהרה וכו' וכו', אלא שגם שזכות הרבים תלויה בו, שכל כך הרבה תורה שלומדים היום היא תורתו של הגר"א, וכל הישיבות ומקומות התורה הכל מכחו ומכח כחו, וכל הזכיות האלו שהם בלא גבול ובלא תכלית, כולם ביחד לא היה בהם כח לעמוד לעזור ולהציל מעומק הדין... נורא נורא נורא.

(משלחן רבי אליהו ברוך)

דברים נשגבים אלו יהיו לע"נ הטהורה של רבינו הגאון מוילנא זי"ע לרגל נסיעתם השבוע של גדולי ומאורי הדור שליט"א אל ציונו הקדוש להעתיר בתפילה על תורמי הקופה הקדושה 'קופת העיר'.